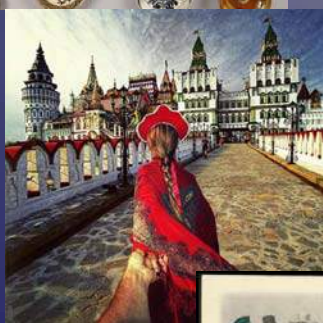

NACIONALNE MANJINE U BOSNI I HERCEGOVINI

Izvještaj Vijeća nacionalnih manjina
Bosne i Hercegovine o položaju
nacionalnih manjina
2010.–2015.

Sarajevo, juli 2015.

NACIONALNE MANJINE U BOSNI I HERCEGOVINI

Izvještaj Vijeća nacionalnih manjina
Bosne i Hercegovine
o položaju nacionalnih manjina
2010.-2015.

Sarajevo, 2015.

Izdavač:

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
Vijeće nacionalnih manjina BiH

Glavni i odgovorni urednik:

Tihomir Knežiček

Autori izvještaja:

Halil Bicaj, Dragan Marković, Jovanka Manžalović Šalaka, Jakob Finci, Tihomir Knežiček, Eva Pašić Juhas, Vjeročka Gajić, Todorka Jovanović, Velibor Kuvač, Dejan Piotrovski, Nedžad Jusić, Hakan Varan, Silvija Vujović, Marija Grbić, Andrija Svatok, Mladen Radmilović, Tijana Vučurević

Publikacija "Nacionalne manjine u BiH – Izvještaj Vijeća nacionalnih manjina BiH o položaju nacionalnih manjina 2010.-2015." autorsko je djelo članova Vijeća nacionalnih manjina BiH i njen sadržaj, format, vizuelni identitet i uređivački koncept isključiva su odgovornost ovog posebnog i nezavisnog tijela Parlamentarne skupštine BiH.

Štampa:

Grafički studio SONIC Sarajevo

Tiraž:

900

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

323.15(497.6)"2010/2015"(047)

NACIONALNE manjine u Bosni i Hercegovini :
izvještaj Vijeća nacionalnih manjina Bosne i
Hercegovine o položaju nacionalnih manjina
2010.-2015. / [autori izvještaja Halil Bicaj ...
[et al.]. - Sarajevo : Parlamentarna skupština
Bosne i Hercegovine, 2015. - [182] str. : ilustr.
; 30 cm

Tekst na bos., hrv. i srp. jeziku.

ISBN 978-9958-516-06-1

1. Bicaj, Halil

COBISS.BH-ID 22291974

"This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of National minority council of Bosnia and Herzegovina and can in no way be taken to reflect the views of the European Union."

"Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske unije."

NACIONALNE MANJINE U BOSNI I HERCEGOVINI

Izveštaj Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine o položaju nacionalnih manjina 2010.-2015.

Sarajevo, juli 2015.

Uvod

Sadržaj

Uvod	1
Albanci	3
Crnogorci	13
Česi	20
Italijani	31
Jevreji	43
Mađari	51
Makedonci	63
Nijemci	66
Poljaci	71
Romi	80
Rumuni	89
Rusi	97
Rusini	107
Slovaci	112
Slovenci	123
Turci	137
Ukrajinci	148
Zaključci	155
Dodatak	168

S obzirom na to da nije u potpunosti poznat položaj pripadnika nacionalnih manjina koji žive u Bosni i Hercegovini i da vlada nedostatak informacija i izvještaja o položaju nacionalnih manjina u BiH, Vijeće nacionalnih manjina BiH je na 5. sjednici, održanoj 27.2.2014., jednoglasno usvojilo prijedlog za izradu izvještaja o ocjeni položaja nacionalnih manjina u BiH. Vijeće nacionalnih manjina BiH ima 17 članova koji predstavljaju 17 nacionalnih manjina u BiH kao što je to definirano Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina ("Službeni glasnik BiH", Godina VII – broj 12, 6. 5.2003., Sarajevo) - Albanci, Crnogorci, Česi, Italijani, Jevreji, Mađari, Makedonci, Nijemci, Poljaci, Romi, Rumuni, Rusi, Rusini,

Slovaci, Slovenci, Turci i Ukrajinci. Dogovoreno je da svaki predstavnik nacionalne manjine, po prihvaćenoj metodologiji, pripremi izvještaj o stanju nacionalne manjine kojoj pripada, što je i urađeno. Stanje položaja pripadnika drugih nacionalnih manjina u BiH, kao što su npr. Austrijanci, Bugari, Grci, nije predmet ovog izvještaja. Tokom izrade dokumenta uočeni propusti su se popravljali, tako da je finalna verzija izvještaja i tehničko uređenje završeno 18.7.2015.

Dokument predstavlja objedinjen pregled stanja 17 nacionalnih manjina za period od pet godina, tj. od 2010. do 2015. godine.

Izveštaj je pripremljen po jedinstvenoj metodologiji za sve nacionalne manjine, a obuhvata deset poglavlja i jedan dodatak:

1. Uvod
2. Nastanak nacionalne manjine
3. Brojnost nacionalne manjine u BiH
4. Uloga nacionalne manjine u razvoju društva u BiH
5. Udruživanja pripadnika nacionalne manjine
6. Aktivnosti koje realizuju udruženja nacionalne manjine
7. Ostvarivanje prava nacionalne manjine
8. Način finansiranja udruženja nacionalne manjine
9. Preporuka za unapređenje položaja nacionalne manjine
10. Zaključci

Dodatak - Lista udruženja nacionalnih manjina u BiH

Izveštaj ima višestruku namjenu, a primarna je da unaprijedi položaj pripadnika i udruženja nacionalnih manjina u BiH, na način da institucije nadležne za pitanja nacionalnih manjina na svim nivoima vlasti u BiH prepoznaju i odgovore na potrebe nacionalnih manjina. Osim toga, dokument može poslužiti u svrhe istraživanja problematike nacionalnih manjina u BiH, analize stanja nacionalnih manjina, različitog izvještavanja, medijske promocije, i kao podsjetnik na to šta smo znali a zaboravili o nacionalnim manjinama u BiH.

Albanci

1. Nastanak albanske nacionalne manjine

Prvi Albanci u Bosnu i Hercegovinu dolaze u vrijeme osmanske vladavine poslije Bečkog rata (1683.-1699.) potjerani teškim ekonomskim, političkim i društvenim stanjem u svojoj domovini. Najviše ih dolazi s područja sjeverne Albanije, katoličke vjeroispovijesti. U BiH žive kao zanatlije, ugostiteljski radnici, stočari, poljoprivrednici, graničari i vrlo brzo se asimiliraju s domaćim stanovništvom. Mnogi mladi Albanci sklapaju brakove sa ženama iz lokalnog okruženja i tako se stapaju sa stanovnicima BiH. Dolaskom Austro-Ugarske broj Albanaca se smanjio uslijed daljnjih emigracija u Evropu čija su vrata tada postala otvorenija. Tako popis stanovništva iz 1910. godine bilježi tek 273

stanovnika BiH koji govore albanski jezik.

U vrijeme prve i posebno druge Jugoslavije ponovno se veliki broj Albanaca zbog teških životnih uslova u zemljama u kojima su živjeli (Albanija, Kosovo, Crna Gora, Makedonija) doseljava u BiH,

prvenstveno u veće gradove. Tadašnji doseljenici Albanci uglavnom u BiH rade kao zanatlije, pekari, poslastičari i zlatari.

Najviše Albanaca tradicionalno je živjelo u Sarajevu. Od 1970.-1981. godine u Sarajevu je djelovala i škola za osnovno obrazovanje

na albanskom jeziku. U periodu ratnih dešavanja 90-ih godina prošlog stoljeća kad su gradovi u BiH bili u okruženju, najmanje Albanaca je napustilo Tuzlu, Sarajevo, Mostar, Zenicu i druge veće gradove.

Albanci su sačuvali imena svog roda, tako da su danas u BiH prisutna prezimena izvedena od albanskih

Godine 1931. u BiH je registrovano 890 Albanaca, a po posljednjem popisu stanovništva u BiH 1991. godine, taj broj je povećan na 4.925.

rodova, poput: Gega ili Gegić, Toska ili Toskić, Arnaut ili Arnautović, Bušatlija ili Bušatlić i mnoga druga. Raspoloživi su podaci koji ukazuju na to da je veliki broj slaveniziranih Albanaca u Donjoj Rogatici sačuvao albansku tradiciju, da su Albanci doveli sa sobom u selo Krškovce na Vrbasu ovcu rudu, kao i da u selu Korči (općina Hadžići) živi muslimansko stanovništvo albanskog porijekla. U BiH ima i naselja, čija su imena albanskog porijekla – Arnauti kod Zenice, Arnautovići kod Visokog, Šiptar u Hercegovini, Breška ispod Majevice, Korča i Arbanasi kod

općine Rudo, Arbanaška u općini Trebinje, itd.

2. Brojnost albanske nacionalne manjine u BiH

Albansku nacionalnu manjinu u BiH čine Albanci iz Makedonije, Srbije, Kosova i Crne Gore, koji imaju državljanstvo BiH i koji žive na teritoriji BiH.

U vrijeme austrougarske vlasti, broj Albanaca se smanjivao, vjerovatno zbog daljnjih emigracija i asimiliranja s lokalnim stanovništvom. Prema popisu stanovništva iz 1910. godine, zabilježena su 273 stanovnika BiH koji su govorili albanski jezik. Godine 1931. taj broj iznosio je 890. Period ponovnog dolaska albanskih doseljenika u BiH bio je u vrijeme postojanja Socijalističke federativne republike Jugoslavije (SFRJ), kada je veliki broj Albanaca s Kosova, zbog teških životnih uslova, dolazio u BiH. Albanci su u to vrijeme naseljavali gradove Sarajevo, Tuzlu, Zenicu, Banju Luku, Doboj, Brčko, Bijeljinu, Mostar i Trebinje, a procjenjuje se

Moderna narodna nošnja
Albanki

da je poslije Drugog svjetskog rata u BiH bilo oko 50.000 Albanaca (prema popisu stanovništva 1961. godine, u BiH živjelo 5.939 Albanaca, a 1981. godine 4.500 Albanaca).

Po posljednjem popisu stanovništva u BiH iz 1991. godine, u BiH je bilo 4.925 stanovnika koji su se izjašnjavali kao Albanci.

Mnogi Albanci došli su u BiH radi obrazovanja, neki su pokrenuli male firme i zanate. Ratna dešavanja na Kosovu tokom 1999. godine rezultovala su dolaskom većeg broja Albanaca s Kosova koji su se naselili uglavnom u urbanim sredinama, a najviše u grad Sarajevo, i koji su odlučili da ostanu u BiH.

Procjena udruženja Albanaca je da na prostoru Federacije BiH u 2015. godini živi između 7.000 i 10.000 pripadnika ove nacionalne manjine, dok u Republici Srpskoj živi zanemariv broj Albanaca. Najveći broj Albanaca živi u Sarajevu i Tuzli, a slijede Zenica, Mostar, Bihać, i drugi manji gradovi u BiH. Albanci u BiH su islamske i

katoličke vjeroispovijesti, a Albance karakteriše da nikad nisu imali međusobnih sukoba na religijskoj osnovi.

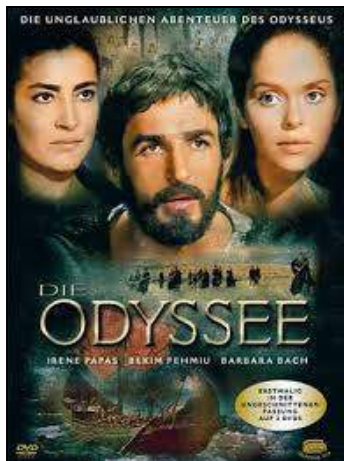
3. Uloga albanske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Albanci su dali, i permanentno daju, značajan doprinos razvoju bh. društva. Iako su bili doseljenici u BiH, Albanci su prihvatili način življenja stanovništva u BiH pa su se u BiH osjećali kao u svojoj domovini. Među Albancima su najzastupljenija tradicionalna zanatska zanimanja (pekarstvo, zlatarstvo, filigranstvo, poslastičarstvo, građevinarstvo ili trgovina), a prepoznatljivi su po poslovnosti u sektoru ugostiteljstva, pa tako npr. u Tuzli decenijama su prepoznatljive ćevabdžinice Limenka i Sarajka, restorani Saranda i Sedra, slastičarna Europa, kafe slastičarne Bosna i Fontana, pekara Saranda, itd. Jedan broj Albanaca radi u administraciji i u malom poduzetništvu, a sve je veći broj pripadnika albanske nacionalne manjine koji su završili fakultete i

Iako su bili doseljenici u BiH, Albanci su prihvatili način življenja stanovništva u BiH pa su se u BiH osjećali kao u svojoj domovini.

**fra Gjergj Fishta
(1871 - 1940)**

Bekim Fehmiu spada u rijetke glumce koji su osjetili svjetsku slavu. Igrao je glavnu ulogu u seriji Dina De Laurentisa "Odisej" sa Irenom Papas. Snimao je sa rediteljima Frankom Rossijem, Mariom Bavom (O d i s e j), Markom Boloninijem (Liberia, amore mio) i Tintom Brasom (Salon Kitty). Sarađivao sa slavnim glumcima tog vremena kao što su: John Huston, Olivia De Havilland, Ava Gardner, Klaudija Kardinale, Robert Show i dr.

Tinka Kurti

doktorske studije. Veći broj Albanaca je aktivno sudjelovao i trenutno sudjeluje u društvenom životu BiH.

Poznati Albanac je bio fra Đerd Fišta - Gjergj Fishta (1871. - 1940.), koji je došao u BiH 1886. godine s namjerom da postane svećenik. U franjevačkim samostanima u Livnu, Kraljevoj Sutjesci i Kreševu, studirao je teologiju, filozofiju i strane jezike, italijanski, latinski i tadašnji, srpskohrvatski jezik. U Bosni i Hercegovini je stekao osnovu da svoje djelovanje usmjeri ka oblasti književnosti, što je bilo njegovo opredjeljenje do kraja života.

Na Sarajevskom univerzitetu naučnim su se radom bavili istaknuti profesori albanskog porijekla prof. dr. Hamid Dolarević (1925-2002), prof. dr. Ibrahim Ahmetaj, koji je napisao i knjigu „Bosanski Albanci“, dr. Ilirijana Hadžibeqiri-Karabdić i mr. Shpresa Ramadani.

Prva kardiohirurginja u BiH je dr. Ilirijana Hadžibećiri, a jedan od

trenera FK Sarajevo bio je Agim Nikolić. Poznati Albanci su skladatelj Halim Koši, i novinar, pjesnik i humanist Alirizah Gashi (1945. - 1997.). Sulejman Klokoci, nekadašnji snimatelj Yutela, jedini je član jutelovske ekipe, koji je ostao u Sarajevu tokom ratnih dešavanja i nastavio s radom na televiziji. Aljban Ukaj, rođen u Prištini, poznati je glumac Sarajevskog ratnog teatra.

U Sarajevu su rođeni poznati akteri albanske kulture - glumac Bekim Fehmiju (Sarajevo, 1.6.1936. – Beograd, 15.6.2010.) i glumica Tinka Kurti.

Albansku tradiciju krase i neobične narodne igre koje su prisutne i u BiH. Posebno je zanimljiva igra Rugovo - borba za mladu, u kojem mladići sa sabljama igraju borbu za djevojku, kao i igra šota.

4. Udruživanja pripadnika albanske nacionalne manjine

Prva udruživanja Albanaca u BiH su počela poslije političkih nemira

1968. godine u SFRJ kad su se tražila veća prava manjina u tadašnjoj državi. U to vrijeme 1969. godine osnovana je albanska zajednica u Sarajevu, a 1970. godine osnovano je kulturno-umjetničko društvo i udruženje Albanaca "Bajram Curri" koje je 1981. ugašeno pod optužbom da nosi ime albanskog separatiste. Sjedište udruženja, koje je bilo u ulici Sime Milutinovića, dato je novoosnovanoj organizaciji "Boro i Ramiz", čime je praktično bio zabranjen rad albanskim udruženjima u BiH. Period 80-ih godina prošlog stoljeća je značajno obilježen zabranama udruženog djelovanja Albanaca na cijelom prostoru nekadašnje SFRJ, pa su tako ugašena mnoga udruženja koja su okupljala pripadnike albanske nacionalne manjine.

Ponovno udruživanje Albanaca je započelo 90-ih godina prošlog stoljeća. U Međugorju je 25.10.1990. osnovana partija Demokratski savez Albanaca BiH sa sjedištem u Mostaru, a tokom ratnih dešavanja u BiH osnivanje su neformalne humanitarne grupe Albanaca s ciljem obezbjeđenja potrepština neophodnih

za život u ratnim uslovima. Aktivnosti ovih grupa prestale su po završetku ratnih dešavanja u BiH.

Albanska zajednica predstavlja jednu od najvećih manjinskih zajednica u BiH. Zato je došlo do formiranja udruženja Albanaca u BiH, a udruženja su okupljena u krovnu organizaciju UDRUŽENJE GRAĐANA ZAJEDNICA ALBANACA U BOSNI I HERCEGOVINI, SARAJEVO. U BiH djeluje, pored Zajednice Albanaca u BiH, četiri udruženja Albanaca:

- Udruženje Albanaca s punim nazivom "Udruženje građana - Udruženje Albanaca Skender-Beg, Sarajevo - Shogates Shgiptare Skender-Beu Sarajevo", Sarajevo.
- Udruženje građana "Klub Albanaca Bajram Curri", Sarajevo.
- Udruženje Albanaca "Dardania" Tuzla, osnovano

Tradicionalna rugova igra

Šota je igra koja je poznata u cijelom svijetu, a profesor istorije na Univerzitetu u Kosovskoj Mitrovici Dragi Malinković navodi istorijske podatke da je pjesma "Šote, mori Šote," nastala je kao svadbeni poklon, tj. da je Azem Bejta naručio pjesmu za svoju ženu Šotu.

**Albanske rukotvorine -
vez sa iglama**

**Sa proslave 100- godišnjice
nezavisnosti Republike
Albanije u Sarajevu**

**"Dardania" izdaje
dvojezički časopis
Glas/Zeri**

25.12.2006.

- Udruženje građana "Klub Albanaca Adem Jashari", Mostar.

Iako u BiH živi mnogo Albanaca, relativno mali broj pripadnika albanske nacionalne manjine je aktivan u udruženjima Albanaca. Ova slabost je dijelom rezultat nedovoljnog broja i vrsta aktivnosti udruženja (uzrokovano nedostatkom novca za rad udruženja), što također rezultuje i nedovoljnom identifikacijom potreba ili problema koje imaju članovi albanske zajednice u BiH.

5. Aktivnosti koje realizuje udruženje albanske nacionalne manjine

Udruženja Albanaca u BiH imaju limitirane aktivnosti zbog nedostatka sredstava i prostora za rad udruženja i okupljanje članova. Jedino "Zajednica Albanaca u BiH" ima prostor za efikasan rad i može da odgovori potrebama Albanaca u Sarajevu. Udruženja "Dardania" Tuzla koristi iznajmljen prostor od 2012. godine i zahvaljujući tom,

vrlo skromnom i malom, prostoru udruženje organizuje aktivnosti.

Cilj svih udruženja Albanaca u BiH je očuvanje nacionalnog integriteta, kulture, tradicije i jezika, pa tako organizuju aktivnosti usmjerene najviše na očuvanje kulturnog naslijeđa, druženja, učenje albanskog jezika, štampanje knjiga i biltena. Osim toga, udruženja sarađuju i s udruženjima drugih nacionalnih manjina kako bi predstavili široj zajednici albanske običaje i kulturu, ali i da bi Albanci učili o drugima.

Zajednica Albanaca u BiH sarađuje s albanskim udruženjima u BiH i redovno realizuje aktivnosti obilježavanja značajnih datuma, kao što je obilježavanje 100. godišnjice nezavisnosti Republike Albanije (obilježeno u Sarajevu 2012. godine) i Dana Zastave 28. novembra kad se u Sarajevu okuplja veliki broj pripadnika albanske manjine iz svih dijelova BiH.

"Klub Albanaca Bajram Curri", Sarajevo realizuje aktivnosti učenja albanskog jezika, izradu publikacija,

sarađuje sa ostalim udruženjima nacionalnih manjina u Sarajevu, realizuje projekte za bolji položaj albanske nacionalne manjine i ostalih manjina u BiH.

“Dardania“ Tuzla realizuje tečajeve albanskog jezika, te projekte kao što su: „Ne zaboravimo prošlost - mislimo i radimo za budućnost“, “Otvorena vrata” i druge, organizuje prijeme značajnih osoba - ambasadora iz Republike Albanije i Republike Makedonije, izdaje dvojezički časopis, a 2010. godine bilo je izdavač knjige “Iliri-Albanci kroz vijekove” koja je prevedena s albanskog na bosanski, hrvatski i srpski jezik. Članovi udruženja učestvuju na javnim tribinama, promocijama knjiga, aktivno sarađuju s udruženjima nacionalnih manjina u Tuzli, a ima dobru komunikaciju s medijima.

"Klub Albanaca Adem Jashari", Mostar realizuje aktivnosti druženja s članovima, posjete i saradnje s drugim udruženjima nacionalnih manjina, organizuje tematske skupove i razvija saradnju s

lokalnom zajednicom u gradu Mostaru.

Tečaj albanskog jezika za djecu u Tuzli

Autor knjige “Stogodišnji put slobode” Azem Vllasi sa članovima udruženja “Dardania” poslije promocije knjige u Tuzli 21.11.2013.

6. Ostvarivanje prava albanske nacionalne manjine

Albanci u BiH ostvaruju svoja prava kao i drugi građani BiH, osim što ne mogu da ostvare jedno od osnovnih ljudskih prava u pogledu političkog angažovanja za visoke državne pozicije.

Pripadnici albanske nacionalne manjine koji žive i rade u BiH, pored državljanstva BiH, imaju i

Pripadnici albanske nacionalne manjine koji žive i rade u BiH pored državljanstva BiH imaju i državljanstva država iz kojih vode porijeklo, a to su Makedonija, Kosovo, Srbija i Crna Gora.

državljanstva država iz kojih vode porijeklo, a to su Makedonija, Kosovo, Srbija i Crna Gora. Međutim, nepovoljan vizni režim između BiH i Kosova onemogućava održavanje kulturnih razmjena između Albanaca u BiH i na Kosovu, uskraćuje međusobne rodbinske posjete građanima BiH i

Kosova, ali i usporava naučnu i poslovnu razmjenu između BiH i Kosova.

U dosadašnjem djelovanju udruženja nije bilo pritužbi da neka od prava koja članovi udruženja Albanaca imaju ne mogu da ostvare (osim navedenih). Uspješnost u ostvarivanju prava vidljivo je u činjenici da značajan broj Albanaca obavlja važne dužnosti u državi, da ostvaruju mogućnosti napredovanja u poslu (npr. kao univerzitetski profesori, poduzetnici, umjetnici i javni radnici) i da imaju mogućnost očuvanja kulture, jezika i tradicije albanskog naroda. Iako pripadnici albanske nacionalne manjine imaju pravo i mogućnost održavanja kulture i tradicije, to pravo izuzetno teško ostvaruju zbog nedostatka

sredstava za djelovanje albanskih udruženja. Nijedno udruženje, a ni Zajednica Albanaca u BiH, nema pristup grantovima iz budžetskih sredstava na svim nivoima vlasti, a zbog nedovoljno razvijenog kapaciteta članstva, udruženja ne uspijevaju dobiti sredstva za koja apliciraju putem poziva za projekte.

Albancima u BiH je bilo dozvoljeno školovanje na maternjem jeziku, pa je tako od 1970. do 1981. godine u Sarajevu djelovala osnovna škola "Bane Šurbat" na Grbavici za obrazovanje na albanskom jeziku. Kasnije nije bilo zahtjeva za otvaranjem redovnih škola na albanskom jeziku, a albanska udruženja za djecu albanske nacionalnosti organizuju dopunsku nastavu ili tečajeve za učenje jezika.

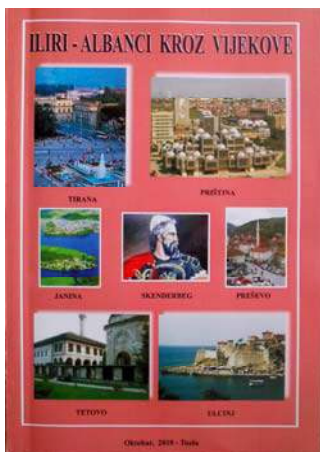
7. Način finansiranja udruženja albanske nacionalne manjine

Albanska udruženja u BiH nemaju redovno finansiranje ni na jednom nivou vlasti. Nemaju nikakvu finansijsku ni drugu pomoć od

Ambasador Republike Albanije Flamur Gashi u kancelariji udruženja "Dardania" Tuzla

"Dardania" je izdavač knjige "Iliri-albanci kroz vjekove"

država odakle njihovi članovi dolaze. Udruženja Albanaca se finansiraju na nekoliko načina: naplatom članarine koja nije dovoljna za plaćanje kancelarije i komunalija, ličnim donacijama Albanaca (sva udruženja), putem grantova apliciranjem na projekte. Udruženja Albanaca rijetko pripremaju prijedloge projekata, a kad pripremaju uglavnom apliciraju na javne pozive koje objavljuju općine, fondacije ili nevladine organizacije. S druge strane, i ti grantovi koji se dijele na osnovu projekata nisu dovoljni da se projekti kvalitetno realizuju.

Obezbijedena sredstva za rad udruženja su rezultat angažovanja pojedinaca koji su aktivisti u udruženjima, i ta sredstva su nedovoljna za efikasan i kvalitetan rad. Udruženja u prosjeku raspolažu sa 1.000 KM godišnje, a procjena je da za efikasan rad udruženja treba 4.000 do 6.000 KM.

Udruženje "Dardania" Tuzla realizovalo je projekte održavanja tečajeva albanskog jezika za šta su primili sredstva u iznosu od 1.500

KM od Vlade Tuzlanskog kantona. Od Ministarstva obrazovanja nauke kulture i sporta Tuzlanskog kantona primljena su sredstva za realizaciju projekta u visini od 1.200 KM, a od Općine Tuzla u visini od ukupno 1.500 KM u dvije godine. Udruženje je dva puta dobilo donaciju BH Telecoma u visini od 1.400 KM u dvije godine. Sredstva koja su primljena na osnovu projekata isključivo su potrošena za realizaciju aktivnosti, tako da operativni troškovi ili troškovi rada kancelarije nisu bili finansirani iz sredstava primljenih grantova.

8. Preporuka za unapređenje položaja albanske nacionalne manjine

Preporuke za unapređenje položaja albanske nacionalne manjine su sljedeće:

- S obzirom na specifičnost misije, udruženja nacionalnih manjina u BiH treba drugačije tretirati od ostalih organizacija koje se registruju kao udruženja građana.
- Potrebno je obezbijediti redovna finansiranja udruženja

Poznati albanski instrument **ČIFTELIJA**

Preporuke za unapređenje položaja albanske nacionalne manjine su da udruženja svih nacionalnih manjina treba drugačije tretirati u odnosu na druga udruženja građana, da se obezbijedi redovno finansiranje udruženja, da općinske vlasti obezbijede adekvatan prostor za rad udruženja i da sva udruženja nacionalnih manjina na općinskom nivou zajednički djeluju u pogledu ostvarivanja svojih prava.

iz sredstava budžeta općina ili kantona na godišnjem nivou, ukoliko se želi kvalitetan i funkcionalan rad udruženja u njihovim sredinama.

- Nadležne vlasti u BiH treba da djeluju u pravcu rješavanja problema nepovoljnog viznog režima koji vlada između BiH i Kosova.
- Općinski nivo vlasti treba da obezbijedi adekvatan prostor za rad udruženja.
- Udruženja nacionalnih manjina koja djeluju na lokalitetu jedne općine trebaju se ujediniti i zajedničkim nastupom pokušati ostvariti svoja prava.

Pripremili Halil Bicaj i Rizah Sokoli

Crnogorci

1. Nastanak crnogorske nacionalne manjine

Crnogorci, odnosno predstavnici današnje crnogorske nacionalne manjine, relativno dug period nastanjuju pojedine dijelove BiH. Istorija Crne Gore i Bosne i Hercegovine isprepliće se kroz minule vijekove, u kojima su prostori ove dvije države i narodi koji ih nastanjuju bili uokvireni zajedničkim granicama. To je i prirodno, s obzirom na to da je riječ o današnjim susjedima. Od najstarijih vremena, stanovnici tih krajeva dijelili su istu sudbinu pod rimskim, srednjovjekovnim i osmanskim vladarima. Znale su se, pod tim vladarima, naći i na suprotstavljenim stranama. No, kada su 1918. godine Crna Gora i BiH ušle u sastav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, njihova istorija i veze postale su još tješnje. Tada su se Crnogorci naselili u istočnohercegovačkim dijelovima države koju su Crnogorci naseljavali u vrijeme osmanske vlasti i crnogorske težnje za oslobađanjem

Tradicionalna crnogorska porodica

od te vlasti. To je za posljedicu imalo pomjeranja Crnogoraca na jednu ili drugu stranu granice. Ipak, najveći broj Crnogoraca došao je u BiH u vrijeme bivše SFRJ. U potrazi za obrazovanjem, radom i boljim materijalnim uslovima života, Crnogorci su naselili istočne i sjeverne dijelove BiH – Trebinje, Bileća, Gacko, Nevesinje, Ljubinje, Foča i Čajniče, ali i velike urbane centre – Sarajevo, Doboj, Banja Luka, Tuzla, Mostar.

Crnogorci su u BiH postali nacionalna manjina nakon raspada bivše Jugoslavije i nastanka novih država na prostoru nekadašnje zajedničke države. Crna Gora kao bivša republika Jugoslavije postala je samostalna država. Nakon

Crnogorsko kolo oro

samostalnosti i nezavisnosti, veliki broj njenih građana ostao je u bivšim republikama kao i u BiH.

2. Brojnost crnogorske nacionalne manjine u BiH

Na osnovu različitih izvora kao i popisa iz 1991. godine, može se vidjeti da su se Crnogorci izjašnjavali kao Srbi i Jugosloveni, a i danas u Crnoj Gori živi veliki broj onih koji se izjašnjavaju kao Crnogorci, Srbi, Bošnjaci, Albanci i drugi. U Republici Srpskoj živi oko 4.500 Crnogoraca, u Federaciji BiH živi oko 2.500 Crnogoraca i u Brčko Distriktu oko 150 Crnogoraca. Smatra se da u BiH ukupno živi oko 7.150 pripadnika crnogorske nacionalne manjine, a najnoviji popis iz 2013. godine najbolje će pokazati brojnost Crnogoraca u BiH. To su izvori udruženja koja su vršila istraživanja o brojnosti njihovih članova. Prema popisu iz 1991. godine, u BiH je živio 10.071 član crnogorske nacionalne manjine.

Pripadnici nacionalne manjine su svi oni koji se izjasne na popisu da se osjećaju i pripadaju crnogorskoj naciji. U skladu sa Strategijom dijasporne Crne Gore koju je usvojila Skupština Crne Gore, Crnogorci su svi oni koji poštuju Crnu Goru i porijeklom su iz Crne Gore, bilo gdje u svijetu i bilo kada da su otišli sa prostora Crne Gore. U skladu sa Zakonom o pravima nacionalnih manjina BiH, pripadnik nacionalne manjine mora biti i državljanin BiH.

3. Uloga crnogorske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Crnogorci su svojim radom i društveno-kulturnim aktivnostima doprinijeli razvoju društva u BiH a naročito u oblasti obrazovanja, kulture, politike, sporta i preduzetništva.

To se posebno ogleda u dolasku velikog broja učitelja, profesora, doktora i kulturnih radnika na prostor BiH poslije Drugog svjetskog rata, na početku obnove

Uloga crnogorske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH u dolasku velikog broja učitelja, profesora, doktora i kulturnih radnika na prostore BiH poslije Drugog svjetskog rata.

države Jugoslavije. I danas veliki broj Crnogoraca radi u oblasti obrazovanja, medicine, kulture i sporta. Značajan doprinos Crnogorci su dali u oblasti obrazovanja i kulture, a poseban je njihov doprinos tokom Prvog i Drugog svjetskog rata u oslobađanju od okupatora i uspostavljanju vladavine prava i država na prostoru Jugoslavije. Danas Crnogorci kao nacionalna manjina žive, rade i dijele sudbinu ostalih manjina i svih građana BiH, obavljaju različite funkcije u političkim, društvenim, obrazovnim i privrednim institucijama, kao i u kulturi i zdravstvu.

4. Udruživanja pripadnika crnogorske nacionalne manjine

Crnogorci se u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Brčko Distriktu okupljaju u osam udruženja u okviru kojih njeguju svoju kulturu, običaje, tradiciju i jezik. Na teritoriji Bosne i Hercegovine danas djeluju sljedeća udruženja:

- Udruženje Crnogoraca „Njegoš“ Doboj,
- Udruženje Crnogoraca i prijatelja „Luča“ Gradiška,
- Udruženje Crnogoraca „Njegoš RS“ Banja Luka,
- Udruženje Crnogoraca i građana crnogorskog porijekla Sarajevo,
- Udruženje Crnogoraca u BiH „Vuk Mićunović“ Trebinje,
- Udruženje Crnogoraca porijeklom iz Sandžaka u FBiH,
- Društvo Crnogoraca „Montenegro“ Mostar,
- Zavičajno udruženje Crnogoraca u Hercegovini „Petar Petrović Njegoš“ Trebinje.
- Udruženje Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Lovćen" Banja Luka.

Udruženja svoje aktivnosti obavljaju u saradnji sa savezima nacionalnih manjina na regionalnom i republičkom nivou u Republici Srpskoj, dok ostala

U BiH djeluje devet udruženja koja okupljaju pripadnike crnogorske nacionalne manjine u BiH.

**Vladika i književnik
Petar II Petrović Njegoš**

**Udruženja
Crnogoraca
usmjeravaju
aktivnosti na
održavanje
tradicije, kulture i
jezika.**

**Aktivnost udruženja iz
Doboja**

udruženja djeluju samostalno sa svojim članstvom. Najveće aktivnosti udruženja fokusiraju se na obilježavanje značajnih datuma, među kojima formiranje države Crne Gore, obilježavanje datuma koji imaju veze sa značajnim ličnostima, kao što je 200 godina od rođenja Njegoša. Tim povodom Udruženje Crnogoraca „Njegoš“ organizovalo je predavanja, te izložbu slika i fotografija gradova i opština Crne Gore. Udruženja Crnogoraca ostvaruju saradnju sa Centrom za iseljenike iz Podgorice. Prostorije crnogorskih udruženja, kao i objekti kulture mjesta su gdje se članovi ove nacionalne manjine okupljaju i realizuju aktivnosti s ciljem njegovanja kulture, običaja, tradicije i jezika, te organizuju radionice i druženja radi učešća na manifestacijama u BiH, Crnoj Gori i šire.

Poznata ličnost je vladika i književnik Petar II Petrović Njegoš, koji je napisao „Gorski vijenac“. Po njemu su tri udruženja u Republici Srpskoj dobila naziv „Njegoš“. Oro je

poznato crnogorsko kolo koje je karakteristično po tome što se igrači penju jedan drugom na ramena i tako obrazuju kolo. Ovu tradiciju njeguje udruženje „Njegoš“ iz Doboja, kao i druga udruženja.

5. Aktivnosti koje realizuju udruženja crnogorske nacionalne manjine

Crnogorska nacionalna manjina u BiH ima relativno dobar položaj i bez obzira na to, svoje aktivnosti je usmjerila na održavanje tradicije, kulture i jezika. Udruženja okupljaju svoje članove u prostorijama koje su dobili od lokalnih zajednica ili su ih sami iznajmili i plaćaju zakup.

Aktivnosti članova u udruženjima ostvaruje se u okviru projekata za koje podnose aplikacije na lokalnom, republičkom i federalnom nivou.

U prostorijama udruženja instalirani su računari, a pojedina udruženja dobila su sredstva za opremanje kancelarija od države Crne Gore.

Aktivnosti udruženja ogledaju se u organizovanom okupljanju radi obilježavanja državnih praznika Crne Gore, pripremanju izložbi, škole jezika, održavanju festivala i okupljanja za Novu godinu. Udruženje Crnogoraca „Njegoš“ iz Doboja pripremilo je izložbu slika i fotografija gradova i opština Crne Gore, organizovalo kurseve crnogorskog i engleskog jezika, sajam nacionalnih manjina regije Doboja, te izradu prve publikacije (Glas manjina regije) koju priprema Savez nacionalnih manjina regije Doboja, čiji je suorganizator i udruženje Crnogoraca „Njegoš“ Doboja. Ovo udruženje je jedno od najstarijih udruženja Crnogoraca na teritoriji BiH, koje je osnovano 1974. godine u Doboju, a čiji je prvi predsjednik bio prim. dr Branko Dabović. Ostala udruženja, osim Udruženja Crnogoraca u Trebinju, formirana su u posljednjih pet godina.

Treba navesti i učešće Udruženja „Njegoš“ Doboja na smotri nacionalnih manjina u Banjoj Luci. Smotru je organizovao Savez nacionalnih manjina Republike Srpske.

Zavičajno udruženje Crnogoraca u Hercegovini „Petar II Petrović Njegoš“ Trebinje u julu 2014. godine obilježilo je 200 godina od rođenja Njegoša.

Knjiga „Dobojske nacionalne manjine“ govori o svim nacionalnim manjinama na području regije Doboja, kao i o udruženju Crnogoraca „Njegoš“ Doboja. Posebno je naglašena aktivnosti udruženja i načini kako treba raditi i sarađivati sa lokalnim vlastima i udruženjima nacionalnih manjina. Knjigu je napisao i priredio predsjednik Saveza nacionalnih manjina regije Doboja Dragan Marković, recenzent je prof. dr Ranko Božićković s knjigu je pripremio novinar Petar Burger, takođe iz Doboja.

Treći sajam nacionalnih manjina regije Doboja

Projekat "Bogatstvo različitosti" realizovan po osnovnim školama na području RS-a

Knjiga „Dobojske nacionalne manjine“ autora Dragana Markovića

Publikacija Glas manjina Crne Gore izlazi svakih šest mjeseci, a publikaciju dobijaju udruženja regije Doboje. Publikaciju priprema i izdaje udruženje „Njegoš“, iz Doboja a glavni urednik je Dragan Marković .

6. Ostvarivanje prava crnogorske nacionalne manjine

Crnogorska nacionalna manjina svoja prava ostvaruje kao i sve druge nacionalne manjine u BiH.

Zakoni i propisi u Republici Srpskoj omogućavaju ostvarivanje prava na zaštiti kulture, tradicije i jezika crnogorskog naroda na ovim prostorima, dok u FBiH i Brčko Distriktu ima nedorečenosti u Zakonu o pravima nacionalnih manjina i to po pitanju inkorporacije posebne stavke u budžetima lokalnih zajednica. U Republici Srpskoj postoji rješenje, a ogleda se u tome

što većina lokalnih zajednica ima posebnu stavku za pomoć udruženjima nacionalnih manjina radi očuvanja kulture, običaja, tradicije i jezika.

U ostvarivanju prava nacionalnih manjina potrebno je uraditi izmjene i dopune Izbornog zakona BiH, na način da se smanji cenzus od 3% za učešće u vlasti na lokalnom nivou, što je jako bitno u ostvarivanju osnovnih prava ne samo crnogorske već i ostalih nacionalnih manjina u BiH. Participacija u lokalnim vlastima je, prema studiji „Analitike“ iz Sarajeva, pokazala veliki značaj učešća manjina u lokalnim parlamentima.

7. Način finansiranja udruženja crnogorske nacionalne manjine

Udruženja Crnogoraca u Republici Srpskoj finansiraju se iz članarine, javnih poziva za nacionalne manjine Ministarstva prosvjete i kulture RS-a i opština i gradova na području RS-a, a udruženja u FBiH se finansiraju iz

Izložba slika i fotografija gradova i opština u Crnoj Gori (izložba u Američkom kutku Doboje)

članarine i raznih donatora, kojih je sve manje na prostorima BiH.

Iznosi tih sredstava na godišnjem nivou su vrlo mali i kreću se u prosjeku od 1.500 KM po udruženju na godišnjem nivou, i zato je potrebno uraditi nešto hitno na državnom nivou kako bi se obezbijedila dodatna sredstva za sve nacionalne manjine pa i crnogorsku nacionalnu manjinu u BiH.

Osnova za finansiranje je Zakon o nacionalnim manjinama u Republici Srpskoj koji obavezuje lokalne zajednice da uvrste posebnu stavku za nacionalne manjine. U budžetu BiH mora biti posebna stavka za pomoć nacionalnim manjinama u BiH, kako bi udruženja nacionalnih manjina mogla aplicirati i dobiti sredstva za normalan rad i mogućnost njegovanja svoje kulture, običaja i tradicije na dugoročnom planu.

8. Preporuka za unapređenje položaja crnogorske nacionalne manjine

Crnogorska nacionalna manjina u BiH predlaže načine unapređenja položaja nacionalne manjine:

- Veća sredstva u budžetima od lokalnog do državnog nivoa za održavanje i njegovanje svoje kulture, običaja, tradicije i jezika i veće učešće u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti na svim nivoima u BiH.
- Izmjene i dopune Izbornog zakona BiH, kao i izvršenje presude u predmetu Sejdić i Finci.

Pripremio Dragan Marković

Sredstava na godišnjem nivou koja udruženja dobiju kreću se u prosjeku 1.500 KM po udruženju.

Česi

1. Nastanak češke nacionalne manjine

1910. godine doseljenici u BiH čine 13,05% stanovništva, od toga stanovnici češkog porijekla su činili 0,37% ili 7.095 osoba.

Svatovi Arnošta Stručeka i Kristine Adamek 1934. godine Nova Ves

Godine 1878., uspostavljanjem austrougarske vlasti, u BiH počinju pristizati “došljaci” – stranci, odnosno austrougarski činovnici koje je austrougarska vlast dovodila u svoju provinciju BiH radi njihove odanosti Austro-Ugarskoj carevini, kao i zbog njihovog poznavanja zvaničnog njemačkog jezika. Dolazili su iz svih dijelova Austro-Ugarske monarhije, ali i iz drugih zemalja: Rusije, Srbije, Njemačke, Italije, Holandije, itd. Među njima su najbrojniji bili Česi, Nijemci, Poljaci, Rusini, Mađari, Slovenci, Italijani, Slovaci, Rumuni i drugi.

Danas, 2014. godine, postoji više sveobuhvatnih i kvalitetnih izvora o nastanku češke nacionalne manjine na tlu BiH, kao što je knjiga “Češi v Bosně a Hercegovině”, izdata 2011. godine, autora Zdeněka Uhereka - direktora Etnografskog instituta Republike Češke, koji navodi da su doseljenici bili također vojnici, sudije, geolozi, inženjeri, arhitekti, ljekari i drugo kvalificirano prateće osoblje, pedagozi i kulturni radnici, učitelji, itd. Osim obrazovanog stručnog kadra, doseljenici su bili i nekvalificirana radna snaga koja je mogla obavljati poslove na željeznici, u poštanskim uredima, kao i u rudnicima i željezarama. Svoj doprinos istraživanju o Česima u BiH dali su i magistranti - stipendisti iz BiH čije je školovanje finansirala Republika Češka: Željka Poloni, Milan Balaban i Merima Jašarević.

2. Brojnost češke nacionalne manjine u BiH

Prema procjenama, u austrougarsku provinciju BiH u periodu od 1878. do 1914. godine doselilo se između

180.000 i 200.000 Hrvata, Slovenaca, Čeha, Nijemaca i drugih austrougarskih naroda, a drugi izvor (Enes S. Omerović “Odlazak kuferasa” - Iseljavanje stranaca iz BiH 1918/1919.) navodi da su ti stranci 1910. godine činili više od 6% stanovništva u BiH (oko 120.000 osoba).

Po mišljenju Zdenčka Uhreka, 1910. godine doseljenici u BiH čine 13,05% stanovništva, od toga stanovnici češkog porijekla su činili 0,37% ili 7.095 osoba, od čega je u sarajevskom području taj broj iznosio 2.350 osoba, banjalučkom 2.297, travničkom 825, u tuzlanskom kraju 764, mostarskom 585 i bihaćkom 224 osobe (Zdeněk Uhrek “Češi v Bosni a Hercegovini”).

Sljedeći izvor navodi da je za četrdesetak godina uprave u BiH Monarhija sproveda četiri popisa, a iz tabele iz 1910. godine, izrađene na osnovu “govornog jezika”, izdvaja se podatak koji se odnosi na češku i slovačku doseljeničku populaciju u BiH i ta brojka iznosi 7.527 osoba.

Popis stanovništva iz 1911. godine je pokazao da BiH ima 4.354.911 građana, a od toga je 0,01% ili 590 Čeha: Sarajevo 106, Banja Luka 45, Derventa 19, Mostar 16, Prijedor 30, Prnjavor 167 (Mačino Brdo i Nova Ves), Srbac 35, Tuzla 16 i Zenica 29.

Pripadnik češke nacionalne manjine trebao bi obavezno da ima češko porijeklo, da “poznaje” češki jezik i da po mogućnosti bude član Udruženja koje nastoji očuvati češku kulturnu baštinu na tlu BiH.

3. Uloga češke nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Dolaskom u BiH, češki doseljenici su osnivali svoje kolonije. Kolonije su bile organizirane prema vrsti posla kojim su se bavili ti doseljenici, tako da su postojale gradske administrativno-industrijske kolonije u Banjoj Luci, Sarajevu, Bosanskom Brodu, Derventi, Mostaru, Usori, Tuzli i Zenici. Drugu vrstu kolonija činile su zemljoradničke kolonije i to u Mačinom Brdu kod Prnjavora, Novoj Vesi (Kobaš kod Srpcu),

Dolaskom u BiH, češki doseljenici su osnivali svoje kolonije. Bile su organizirane prema vrsti posla kojim su se bavili ti doseljenici, tako da su postojale gradske administrativno-industrijske kolonije, zemljoradničke kolonije i zemljoradničko - rudarsko - administrativne kolonije.

Od priznatih Čeha u BiH najznačajnije mjesto zauzima Karlo Paržik koji je projektirao zgradu Zemaljskog muzeja, Prve gimnazije, Pravosudnu palatu (zgrada Pravnog fakulteta), Muzej grada Sarajeva (Fakultet islamskih nauka), Evangelističku crkvu (Likovna akademija), Narodno pozorište, dijelove bolničkog kompleksa Koševo, Crkvu svetog Josipa, itd.

Novoj Topoli i Vranduku. Treću vrstu čeških kolonija činila je zemljoradničko-rudarsko-administrativna kolonija kakva je bila u Prijedoru (Leonard Valenta “Upoznajmo se – nacionalne manjine u BiH”).

BiH je kao jedna od najinteresantnijih zemalja Balkana postala interesnom sferom mnogih naučnika iz Evrope, a naročito iz Austro-Ugarske. Tako se u BiH naselio veliki broj čeških arhitekata, naučnih radnika, ljekara, inženjera. Od priznatih Čeha u BiH najznačajnije mjesto zauzima Karlo Paržik, rođen 4. jula 1857. godine u selu Veleš kod Jičína, Češka. Studije arhitekture završio je u Beču, a u Sarajevo je došao 1884. godine. Neka od njegovih najznačajnijih djela su zgrada Prve gimnazije, Pravosudna palata (zgrada Pravnog fakulteta), Muzej grada Sarajeva (Fakultet islamskih nauka), Evangelistička crkva (Likovna akademija), Narodno pozorište, dijelovi bolničkog kompleksa Koševo, Crkva svetog Josipa, itd. Kapitalno djelo Karla Paržika je zgrada

Zemaljskog muzeja u Sarajevu. Umro je u Sarajevu 16. juna 1942. godine, gdje je i sahranjen (Merima Jašarević “Česi u BiH 1945-1992. godine”).

Danas su pripadnici češke nacionalne manjine inkorporirani u cjelokupno društvo BiH i svojim obrazovnim zvanjima i profesijama daju doprinos u privrednoj i kulturnoj sferi na teritoriji cijele države. I danas su to ljekari, inženjeri, naučni, kulturni i prosvjetni radnici, univerzitetski profesori, likovni umjetnici. Značajno priznanje za djelovanje Čeha u BiH je i nagrada “Gratias agit” koju dodjeljuje Republika Češka, a koju su primili prof. dr. Čestmir Mirko Dušek (za 2009. godinu), dirigent i pedagog, rođen 1930. godine u Tuzli, i Banjalučanin Vladimir Blaha (za 2012. godinu), tadašnji predsjednik Udruženja “Česká beseda” Banja Luka.

4. Udruživanja pripadnika češke nacionalne manjine

Češki doseljenici su odmah po doseljavanju na prostore tadašnje BiH

imali potrebu za organiziranjem u kulturna društva pod nazivom “Česká beseda”, s ciljem očuvanja češkog jezika i svoje kulture. Živjeli su po gradovima, ali su osnovali i neka češka naselja. Najinteresantniji gradovi bili su Sarajevo, Tuzla i Banja Luka. Za banjalučke Čehe iz tog perioda zanimljivo je navesti da su prije Prvog svjetskog rata imali Češko društvo (Český spolek) o kojem nažalost nisu sačuvani podaci, a već u decembru 1921. godine osnovali su “Čehoslovačku besedu” (Československá beseda). Ova “Beseda” je, u početku, imala veoma veliki i sadržajan kulturni program, jer su imali aktivnu pozorišnu skupinu i orkestar, a također su posjedovali i biblioteku,

mada nisu imali vlastite prostorije. Kao posljedica ekonomske krize “Beseda” prestaje sa radom 1933. godine. U kasnijem periodu, pa sve do danas, “Česká beseda” Banja Luka je čak šest puta “obnavljala” svoje Udruženje.

U Tuzlu su Česi počeli pristizati već od 1892. godine i većina ih je bila zaposlena u industriji ili rudarstvu. Osnovali su i svoj Češki klub, kasnije “Česku besedu”, ali se niti jedno Društvo nije odlikovalo velikom aktivnošću. Tek 1926. godine, osnivanjem “Čehoslovačke besede”, aktivnosti postaju značajnije i ogledaju se kroz rad pozorišta, dva orkestra (vojni i džez orkestar), plesne skupine i pjevačkog hora, te

Priznanje za djelovanje Čeha u BiH je i nagrada “Gratias agit”, koju dodjeljuje Republika Češka, a koju su primili Čestmir M. Dušek iz Tuzle i Banjalučanin Vladimir Blaha.

Češka škola u Sarajevu 1918. godine

ženskog ogranka Društva. Velika ekonomska kriza bila je uzrok ukidanju i ove "Besede" pred sami Drugi svjetski rat. Tokom ratnih dešavanja (1992-1995) u Tuzli je osnovano Udruženje građana češkog i slovačkog porijekla Tuzla koje je prestalo s radom odmah nakon uspostave mira u BiH.

Češki doseljenici u Sarajevu svoju "Česku besedu" imaju već od 1905. godine, koja se odlikovala veoma raznovrsnim kulturnim aktivnostima, lutkarskom scenom, pjevačkim zborom, plesnom skupinom, kao i češkom školom. Poslije popisa stanovništva 1910. godine Udruženje izdaje "Adresar Čeha u Sarajevu" iz kojeg se vidi da Udruženje ima 245 članova i da ima vlastite odgovarajuće prostorije koje se nalaze u hotelu "Imperijal", gdje su također bile čitaonica i prilično velika biblioteka. U to vrijeme aktivno djeluju "Česká beseda", Češko

narodno obrazovno udruženje i Sekcija kluba čeških turista. "Beseda" je ugašena početkom Drugog svjetskog rata.

"Besede" su u periodu dvadesetih godina prošlog stoljeća postojale još u Slavenskom Brodu, Derventi, Mostaru, u Prijedoru je osnovana 1919. godine i brojala je 80 članova, zatim u Usori kod Doboja, Zenici, a u seoskim zajednicama postojale su u Mačinom Brdu, Malicama, Vranduku, Novoj Topoli i Novoj Vesi. Sva ove "Besede" su imale veoma slične aktivnosti, imale su svoja pozorišta, plesne skupine, muzičke orkestre i biblioteke, a često su bile osnivane i "češke škole". Obilježavale su svoje praznike, a finansirale su se novcem od članarine, mada su neka Udruženja imala i podršku velikih industrijskih kompanija. Opći zaključak je da su sve češke zajednice u BiH imale sličan program i sličnu organizaciju. Na njihovom čelu su se uvijek nalazili Česi, mada je u njihovom sastavu bilo i dosta domicilnog stanovništva.

2014. godine
postoje aktivne
"Česke besede" u
Banjoj Luci,
Mačinom Brdu,
Novoj Vesi,
Prijedoru i
Sarajevu.

Homogenizacija "konstitutivnih naroda" dovela je i do procesa okupljanja i udruživanja nacionalnih

**“Češka beseda” Sarajevo
dočekuje turiste iz
Republike Češke**

manjina u BiH u periodu raspada Jugoslavije, odnosno u periodu ratnog sukoba od 1992. do 1995. godine i kasnije. To se odnosi i na češku nacionalnu manjinu, tako da 2014. godine postoje aktivne “Česke besede” u Banjoj Luci, Mačinom Brdu, Novoj Vesi, Prijedoru i Sarajevu.

Sve “Česke besede” organizirane su kao Udruženja građana koja su neprofitna, nestranačka i nevladina udruženja, a njihova glavna aktivnost je očuvanje češke kulturne baštine na tlu BiH, očuvanje češkog jezika i uspostavljanje i održavanje

veza sa matičnom državom - Republikom Češkom, te međusobno upoznavanje dvije države putem kulturne, naučne, umjetničke, privredne, sportske i svake druge saradnje.

U Sarajevu je 1993. godine osnovano Društvo bosansko-češkog prijateljstva “Snješka” koje danas ima 43 člana i svoje prostorije za rad, te su 2013. godine proslavili 20-godišnjicu rada, izdaju časopis koji izlazi dva puta godišnje i imaju redovna druženja jednom mjesečno.

U Mostaru je 2013. godine

**2014. godine u BiH
postoje samo dva
mjestu u kojima
Česi čine
dominantnu
zajednicu: selo
Mačino Brdo kod
Prnjavora i Nova
Ves kod Srpcu.**

registrirano Društvo češko-bosanskohercegovačkog prijateljstva “Arhitekt Karel Pařík” koje broji 16 članova, a prostorije su mu u Lutkarskom pozorištu Mostar - Mala scena “Karel Čapek”. Lutkarsko pozorište je obnovljeno i otvoreno posredstvom projekta kojeg je finansirala Ambasada Republike Češke.

5. Aktivnosti koje realiziraju udruženja češke nacionalne manjine

“Češka beseda” Sarajevo je radila na realizaciji projekta “Park nacionalnih manjina” u Sarajevu

2014. godine u BiH postoje samo dva mjesta u kojima Česi čine dominantnu zajednicu: selo Mačino Brdo kod Prnjavora i Nova Ves kod Srpa.

“Česká beseda” Mačino Brdo je 1997. godine najprije organizirana kao sekcija grada Banja Luke, da bi zatim 2009. godine bila preregistrirana kao samostalna “Česká beseda”. Ima 130 članova

od kojih je četrdesetak aktivnih. Svoje prostorije imaju u okviru obnovljenog mjesnog Doma kulture – Opština Prnjavor. To je mjesto nedjeljnog okupljanja i mjesto gdje se održavaju sastanci Udruženja. Imaju svoju biblioteku, svoju plesnu skupinu, te tradicionalne maskare kao najinteresantniju manifestaciju.

“Česká beseda” Nova Ves je svoju preregistraciju završila 2013. godine, a do tada je djelovala kao sekcija banjalučke “Besede”. Dom Češke besede sagrađen je 1937. godine i u vlasništvu je “Česke besede” Nova Ves. Danas u Novoj Vesi živi 13 čeških porodica. Ostale porodice su se vremenom raselile u druge dijelove bivše Jugoslavije, kao i u mnoge druge zemlje. Svake godine u selu se održava godišnje okupljanje svih Čeha, kako onih porijeklom iz Nove Vesi, tako i onih iz ostalih mjesta u BiH i inozemstvu.

“Česká beseda” - Udruženje Čeha grada Banja Luka od 2004. godine djeluje samostalno. Naime, “Česká beseda” - Udruženja Čeha Republike Srpske je od 1998. godine imalo sekcije u Banjoj Luci, Mačinom Brdu,

Prijedoru i Novoj Vesi, a sve ove sekcije danas djeluju kao samostalne “Česke besede”. Broj članova banjalučke “Besede” dostigao je cifru od 207, ali taj broj varira s obzirom da mnogi članovi napuštaju Banja Luku, neki umiru, ali se brojnost znatno ne mijenja jer se u “Česku besedu” učlanjuju novi Česi, ali i pripadnici konstitutivnih naroda kojima je omogućeno članstvo u Udruženju. Imaju svoju pjevačku skupinu, redovna nedjeljna druženja u prostorijama Saveza nacionalnih manjina RS-a, imaju biblioteku, a jedna od značajnih aktivnosti su “Susreti prijateljstva” na regionalnom nivou.

“Česká beseda” Prijedor je djelovala kao sekcija banjalučke “Besede” od 1997. do 2004. godine, a potom je registrirana kao samostalna “Česká beseda” iz Prijedora. Posjeduje svoj prostor za rad - Češki dom. U Prijedoru danas živi oko 250 potomaka Čeha koji su se na područje Prijedora doselili početkom 20. stoljeća, a Udruženje ima oko 50 aktivnih članova i okupljaju se u Domu dva puta mjesečno. Prilikom obilježavanja 90 godina od osnivanja

i 10 godina od obnavljanja rada, na svojevrsnoj smotri muzike i folklora, ova “Beseda” je uspjela okupiti članove sličnih Udruženja iz gradova RS-a i iz Hrvatske, Čehe iz Banja Luke, Nove Vesi i Mačinog Brda, kao i njihove sunarodnjake iz Slavenskog Broda, Lipovljana, Kaptola, Daruvara i Končanice.

“Česká beseda” Sarajevo je svoj rad ponovo uspostavila na Obnoviteljskoj skupštini 28. septembra 1996. godine. Broji oko 100 članova koji su popunili pristupnice i priložili odgovarajuću dokumentaciju kao dokaz o svom češkom porijeklu. Broj aktivnih članova se kreće od 40 do 50. “Beseda” nema svoj prostor za rad, ali usprkos tome, spada u jedno od najaktivnijih Udruženja nacionalnih manjina koja djeluju u Sarajevu. Ima svoju web stranicu www.ceskabesedasa.ba, a u proteklom periodu organizirala je i predstavila svoj rad lokalnoj zajednici kroz 14 izložbi sa različitom tematikom, iz serijala pod nazivom “Česi u BiH”. Od 2009. godine, svake druge godine, organizira izložbu pod nazivom

Češka nacionalna manjina ima svog predstavnika u svim savjetodavnim tijelima koja se odnose na nacionalne manjine.

“Kreativnost u slobodno vrijeme” na kojoj se predstavljaju svojim radovima članovi “Česke besede”. U saradnji sa lokalnom zajednicom i nekoliko drugih Udruženja nacionalnih manjina, “Beseda” je osmislila otvaranje Parka nacionalnih manjina u Sarajevu. Udruženje je snimilo kratki dokumentarni film pod nazivom “Probudene lutke” i otvorilo “Češki kutak” koji posjeduje oko 150 naslova knjiga, a nalazi se u Franjevačkom samostanu sv. Ante na Bistriku.

6. Ostvarivanje prava češke nacionalne manjine

Češka nacionalna manjina ima svog predstavnika u svim savjetodavnim tijelima koja se

odnose na nacionalne manjine, što znači na svim nivoima vlasti: na državnom nivou u Vijeću nacionalnih manjina BiH, na entitetskom nivou u Savjetu nacionalnih manjina RS-a i u Vijeću nacionalnih manjina FBiH, kao i u Vijeću nacionalnih manjina Kantona Sarajevo. Članove za sva ova tijela delegiraju “Česke besede”, što potvrđuje da su pripadnici češke nacionalne manjine izuzetno dobro organizirani.

U Sarajevu i u Banjoj Luci otvoren je Lektorat češkog jezika, tako da je kurs češkog jezika dostupan svim zainteresiranim u BiH, uključujući i pripadnike češke nacionalne manjine.

Problem s kojim se suočava češka nacionalna manjina je da Udruženje “Češká beseda” Sarajevo nema svoje prostorije za rad. Od 1996. godine svi pokušaji da se ovaj problem riješi u saradnji sa lokalnim vlastima bili su bezuspješni. Češka vlada je bila zainteresirana za rješavanje ovog problema (obnova nekog od devastiranih prostora u Sarajevu), ali njihov prijedlog nije naišao na pozitivan odgovor kod lokalnih vlasti. Posljedice ovakvog stanja mogu

Problem s kojim se suočava češka nacionalna manjina je da Udruženje “Češká beseda” Sarajevo nema svoje prostorije za rad.

Češka nošnja

dovesti do “gašenja” Udruženja, odnosno prestanka sa radom “Česke besede” Sarajevo.

7. Način finansiranja udruženja češke nacionalne manjine

Ministarstvo vanjskih poslova Republike Češke, služba za “sunarodnjake” izvan matične države, finansira u najvećoj mjeri češku nacionalnu manjinu i rad samih “Beseda” kroz njihova apliciranja u tekućoj godini za projekte koji će biti realizirani u narednoj godini. Iznosi sredstava u KM su prikazani u sljedećoj tabeli.

Češka je finansirala i projekte koji se odnose na “kapitalna ulaganja”, kao što je bilo za “Česku besedu” Prijedor (obnova Češkog doma).

Finansiranje “Českých beseda” na lokalnom nivou nije ujednačeno. “Česká beseda” Banja Luka je članica Saveza nacionalnih manjina RS-a, a zahvaljujući gradonačelniku i Gradskoj upravi Banja Luke, Savez ima svoje prostorije koje koriste sva Udruženja za svoje aktivnosti prema mjesečnom rasporedu. Savez se između ostalog finansira od članarine Udruženja pripadnika nacionalnih manjina i dotacija organa vlasti, kao i od odobrenih donatorskih sredstava

Udruženjima bi za njihov kvalitetan rad bila neophodna finansijska sredstva godišnje od 6.000 do 8.000 KM.

Udruženje	Sredstva 2014.	Sredstva 2013.	Sredstva 2012.	Sredstva 2011.	Sredstva 2010.
“Česká beseda” Banja Luka	4.025	3.954	4.237	4.307	3.354
“Česká beseda” Mačino Brdo	2.683	2.825	2.825	2.825	3.354
“Česká beseda” Prijedor	4.025	4.025	2.613	2.330	3.354
“Česká beseda” Prijedor - infrastrukturni projekti			4.237	1.695	6.708
“Česká beseda” Sarajevo	3.178	2.895	4.237	2.895	3.354
“Snješka” Sarajevo	2.825	2.825	2.825	2.330	671

Sredstva iskazana u KM koja su primala udruženja češke nacionalne manjine u BiH od 2010. do 2014. godine.

Za dobijena sredstva Udruženja imaju obavezu dostaviti finansijski izveštaj o namjenski utrošenim sredstvima za svaki odobreni projekt. Do 2012. godine Republika

za predložene projekte. Projekte “Českých beseda” Mačino brdo, Nova Ves i Prijedor finansiraju djelimično općine kojima ova Udruženja pripadaju: Prnjavor, Srbac i Prijedor.

Rad "Česke besede" Sarajevo finansira se od sredstava koja donira Republika Češka za odobrene projekte, od članarine koja iznosi 10 KM godišnje za članove Udruženja, kao i od projekata koji uspješno prođu na nekom od Javnih poziva. Projekt otvaranja "Češkog kutka" finansiralo je Federalno

ministarstvo kulture i sporta sa 2.000 KM, a 2012. godine izdavanje "Informatora 2011." finansirala je Općina Novo Sarajevo sa istim novčanim iznosom od 2.000 KM.

Udruženjima bi za njihov kvalitetan rad bila neophodna finansijska sredstva na godišnjem nivou od 6.000 do 8.000 KM, a sredstva bi trebala osigurati lokalne zajednice.

U češkom selu Nova Ves biskup Komarica je predvodio misu povodom blagdana Male Gospe u češkom selu Nova Vest kod Prnjavora 9. septembra 2013. godine.

8. Preporuka za unapređenje položaja češke nacionalne manjine

Preporuke za unapređenje položaja češke nacionalne manjine u BiH su sljedeće:

- Podržati rad Udruženja i to prvenstveno redovnim finansiranjem na nivou lokalne zajednice.
- Stvoriti uslove za pružanje stručne pomoći Udruženjima koja nemaju sopstvene kapacitete prilikom apliciranja za projekte.
- Stvoriti uslove za otvaranje Doma nacionalnih manjina u Sarajevu.

Pripremila Jovanka Manzalović-Šalaka

Lektorisala Gordana Frimel

Italijani

1. Nastanak italijanske nacionalne manjine

Prisustvo većih grupa Italijana u BiH počelo je naseljavanjem područja BiH od 1883. godine. Najviše Italijana krenulo je iz sjevernog dijela Italije tj. područja Južnog Tirola i Trenta, koja su u to vrijeme bila dio Austro-Ugarske monarhije, isto kao i BiH. Razlozi migracije Italijana u BiH su ekonomske prirode. U regiji je vladala velika nezaposlenost, pojavila se masovna oboljenja vinove loze, pa je proizvodnja vina potpuno zaustavljena. Došlo je i do oboljenja čahura svilene bube, što je zaustavilo proizvodnju svile, a osim toga 1882. i 1885. godine u regiji su bile razorne poplave. Također, jedan od razloga migracija je promjena granica prema susjednim regijama i nove zakonske odredbe trgovinskih odnosa, što je uzrokovalo nestankom komercijalnih veza u regiji i povećanjem stepena siromaštva. Prva grupa Italijana od 25 porodica došla je u septembru 1883. godine u

regiju Mahovljana, Štivor i Banju Luku, a nakon toga su naseljavali Konjic (svi se vratili u Italiju), Palackoviće, Tuzlu, Sarajevo i Zenicu. Organizirani dolazak Italijana u BiH odvijao se istovremeno s dolaskom porodica drugih nacija s područja koja su bila pod austrougarskom upravom, i trajao je do 1912. godine. Bilo je i naknadnih dolazaka tokom tridesetih godina 20. stoljeća, uglavnom samostalnih, i to po pozivima Italijana koji su već naselili područja u BiH.

2. Brojnost italijanske nacionalne manjine u BiH

Pripadnikom italijanske nacionalne manjine u BiH smatra se osoba koja ima bh. i/ili italijansko državljanstvo, koja živi na prostoru BiH najmanje 3 generacije ili 100 godina, čija porodica, bilo po ženskoj ili muškoj liniji, vodi dokumentirano porijeklo iz bilo kojeg područja države Italije.

Pripadnikom italijanske nacionalne manjine u BiH smatra se osoba koja ima bh. i/ili italijansko državljanstvo, koja živi na prostoru BiH najmanje 3 generacije ili 100 godina, čija porodica, bilo po ženskoj ili muškoj liniji, vodi dokumentirano porijeklo iz bilo kojeg područja države Italije.

**Procjena je da u
BiH u 2014. godini
živi oko 1.500
pripadnika
italijanske
nacionalne
manjine.**

Prema popisu stanovništva iz oktobra 1910. godine, u BiH su bila registrirana 2.462 Italijana, a najviše na području Sarajeva i Banje Luke. Prema popisu iz 1921. godine, u BiH su bila registrirana 1.762 Italijana, najviše u Banjoj Luci. Kasniji popisi stanovništva pokazali su da je u BiH živjelo oko 0,02% (616-964) Italijana.

Na osnovu podataka kojima raspolažu četiri udruženja Italijana u BiH, u 2014. godini u BiH je putem udruženja evidentirano oko 1.000 članova, a ima i manji broj neregistriranih Italija. Ambasada Italije u BiH u 2013. godini ima evidentirano 475 državljana BiH koji imaju i državljanstvo Italije. Dakle, procjena je da u BiH u

2014. godini (prije objave rezultata popisa stanovništva u BiH iz 2013. godine) živi oko 1.500 pripadnika italijanske nacionalne manjine.

3. Uloga italijanske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Dolaskom na područja BiH, Italijani su donijeli vještinu pripreme jela koja su potpuno prihvatili svi stanovnici BiH. Osim vještina, pokazali su izvanredan osjećaj za uspješno organiziranje građana, pa su tako nastale muzičke grupe (slika Bajazzo Tuzla), pozorišne grupe, folklorna društva, sportski klubovi, vatrogasna društva i političke grupe okupljene oko vođa Italijana. Bili su lideri u borbi za radnička prava i aktivni učesnici u redovima partizana tokom II. svjetskog rata.

U oblasti građevinarstva Italijani su bili projektanti i izvođači radova i restauratori značajnih javnih, privatnih i vjerskih objekata širom BiH, uvodeći praksu gradnje dimnjaka u objekte. Italijani su bili

**Prvi doseljenici iz Italije na
prostor Štivora kod
Prnjavora**

angažirani kao stručni i manuelni radnici prilikom izrade željezničkih pruga i Tunela “Vranduk”. Najveći broj Italijana bavio se poljoprivredom, stočarstvom i vinogradarstvom. U drugoj grupi su zanatlije, a u trećoj preduzetnici i činovnici.

**Muzička grupa Bajazzo
Tuzla 1922.**

Kultura očuvanja jezika bila je limitirana i u mnogim područjima gdje su se naselili Italijani zanemarena je praksa italijanskog govora, što je prvenstveno rezultat potrebe da se osigura egzistencija za članove porodice, tako da je praksa korištenja italijanskog jezika zanemarivana. U novije vrijeme, Italijanima, kao potpuno integriranom društvenom faktoru u BiH, omogućeno je da ostvare svoja prava i egzistenciju shodno svojim

rezultatima u sticanju stručnih kvalifikacija i sposobnosti koje pokazuju. U prosjeku, kvalifikaciona struktura odgovara prosjeku kvalifikacija u BiH. Nije poznato da ima nepismenih, a većina populacije je sa srednjom stručnom spremom. Izuzetno je veliki broj Italijana,

posebno mladih, koji imaju visoku stručnu spremu i obavljaju značajne poslove u oblasti zdravstva, obrazovanja, umjetnosti, ekonomije, medija i preduzetništva.

4. Udruživanja pripadnika italijanske nacionalne manjine

Italijani su došli na prostore BiH zajedno s pripadnicima drugih nacionalnosti s područja pod austrougarskom upravom. Odmah po dolasku na područje BiH neke nacionalne grupe su se organizirale u udruženja, a Italijani nisu imali ni jedno udruženje koje je djelovalo u vrijeme naseljavanja prostora BiH.

Kultura očuvanja jezika bila limitirana i u mnogim područjima gdje su se naselili Italijani zanemarena je praksa italijanskog govora, što je prvenstveno rezultat potrebe da se osigura egzistencija za članove porodice.

Četiri udruženja Italijana u
BiH - Banja Luka, Sarajevo,
Tuzla i Štivor

Italijana. Udruženje ima vlastitu biblioteku s oko 2.000 naslova.

Udruživanje građana koji vode porijeklo iz Italije započelo je tokom ratnih dešavanja u BiH i kasnije. U BiH su osnovana četiri udruženja Italijana:

- **Udruženje građana italijanskog porijekla i prijatelja Italije**, osnovano 8.5.1993. godine u Tuzli. Udruženje je kasnije mijenjalo naziv u UG Trentini Tuzla, a od 2010. godine nosi naziv **Udruženje građana italijanskog porijekla "Rino Zandonai" Tuzla**. Djeluje na području

Tuzle, Lukavca, Živnica, Banovića i Maglaja. Udruženje u 2014. godini broji 289 članova, a ukupno ima oko 350

- **Udruženje građana italijanskog porijekla – Sarajevo**, osnovano 29.1.1994. godine, a djeluje na području Sarajeva i bliže okoline. U 2014. godini Udruženje je brojalo 69 članova, a ukupno ima oko 100 Italijana.

- **Udruženje Italijana "Štivor - klub Trentini"**, osnovano 9.3.1997. godine, sa sjedištem u Roncegno (Trento), Italija, a djeluje na području Štivora, Prnjavora i bliže okoline. U 2014. godini Udruženje je brojalo 280 članova (uključujući članove folkloru gdje nisu samo Italijani), a u mjestu Štivor živi oko 200 Italijana. Povremeno u Štivoru boravi oko 900 članova porodica koji su zaposleni u Italiji, a vode porijeklo iz Štivora.

- **Udruženje Italijana grada Banja Luka** osnovano je 22.2.2004. godine, a djeluje na području grada Banja Luka, Mahovljana, Laktaša i bliže okoline. Udruženje broji 70 članova, a ukupno Italijana ima oko 200.

Aktivnosti svih udruženja su slične, a odnose se na organiziranje kurseva italijanskog jezika, socijalni program za siromašne, održavanje manifestacija, izrada publikacija

(knjiga, biltena, postera), saradnja s drugim udruženjima, projekti zagovaranja za bolji položaj nacionalnih manjina u BiH, izložbe, druženja članova, posjete znamenitostima u BiH, organiziranje filmskih večeri, učešće na festivalima nacionalnih manjina i folklora, organiziranje maškara, političko učešće, rad na rješavanju lokalne komunalne infrastrukture. Udruženja imaju i zajedničke aktivnosti kao što su: obilježavanje dolaska Italijana u BiH, saradnja s evropskim udruženjima Trentinjana, saradnja s ambasadam, sastanci u vezi sa zajedničkim aktivnostima i predlaganje predstavnika Italijana u razna bh. i međunarodna tijela.

Efikasnost vođenja udruženja je uvjetovana ličnim zalaganjem osoba koje su zakonski odgovorne za rad udruženja, interesom članova da aktivno učestvuju u radu udruženja, i finansijskim sredstvima koja udruženja imaju na raspolaganju.

Sva četiri udruženja imaju aktivne predstavnike u različitim tijelima koja zastupaju prava i interese

italijanske nacionalne manjine (vijeća nacionalnih manjina na svim nivoima u BiH).

U Zenici djeluje

Udruženje prijatelja u BiH „Antenna Pijemonte Bosnia“ koje pruža pomoć u realizaciji projekata u oblasti zdravstva, privrede, obrazovanja i kulture uz pomoć sredstava Pijemonte.a U Tuzli djeluje Italijanski centar “Dialogo” Tuzla u kojem se realiziraju komercijalni kurs italijanskog jezika. U Sarajevu djeluje **Udruženje "Dante Alighieri"**, s ciljem razvoja saradnje s Italijom, prvenstveno u oblasti kulture. Osim navedena tri, vjerovatno ima lokalnih subjekata koji realiziraju aktivnosti u saradnji s Italijom.

Posjeta udruženja Italijana Mahovljanima 24. augusta 2013. u povodu svečanosti obilježavanja 130 godina dolaska Italijana u BiH

Efikasnost vođenja udruženja uslovljena je ličnim zalaganjem osoba koje su zakonski odgovorne za rad udruženja, interesom članova da aktivno učestvuju u radu udruženja i finansijskim sredstvima koja udruženja imaju na raspolaganju.

Susret Italijana u Sarajevu

Udruženja Italijana realiziraju aktivnosti učenja jezika, organizacije folklornih nastupa, izložbi, izdavanja publikacija, izleta, filmskih večeri i mnoge druge inicijative.

Udruženje Rino Zandonai Tuzla organiziralo kampanju zaštite kulturne baštine groblja Borić Tuzla i izložbu fotografija koja je dobila značajan publicitet u medijima

5. Aktivnosti koje realiziraju udruženja italijanske nacionalne manjine

Ni jedno od udruženja Italijana u BiH nema vlastiti prostor za rad i okupljanje članova. Udruženje u Banjoj Luci koristi prostorije Saveza nacionalnih manjina Republike Srpske, gdje ima mogućnost rada i okupljanja po određenom rasporedu jer prostor koriste i pripadnici drugih nacionalnih manjina. U prostoru imaju mogućnost administriranja

rada udruženja, potrebna tehnička i komunikaciona sredstva, a prostor može služiti i za organiziranje izložbi. Udruženje u Štivoru nema poseban prostor, a članovi se okupljaju u prostoru Doma kulture u Štivoru. U Domu kulture je kancelarija koju

koristi Udruženje gdje ima telefon, a opremljena je osnovnom kancelarijskom opremom. Udruženje u Tuzli besplatno koristi neuslovan općinski prostor smješten u prigradskom naselju Miladije. Prostor je u starom objektu gdje je moguće okupljanje članova, ali prostor je neuslovan za efikasan rad Udruženja. Prostor nema telefon niti je tehnički opremljen (zbog neuslovnosti prostora), a u prostoru je biblioteka s oko 2.000 naslova. Udruženje u Sarajevu koristi iznajmljen prostor koji se može koristiti isključivo za održavanje sastanaka i okupljanje članova. S obzirom na permanentni nedostatak sredstava, u najavi je iseljenje sarajevskog udruženja iz prostorija u ulici Zagrebačkoj. U prostoru nema posebnog dijela za administriranje Udruženja, pa tako nema ni tehničke opreme.

Oblasti u kojima udruženja italijanske nacionalne manjine realiziraju redovne i posebne aktivnosti su oblastima:

- kulturno naslijeđe – tečajevi italijanskog jezika, štampanje knjiga i

biltena, posjete znamenitostima u BiH

- tradicija – dan italijanske kuhinje u Tuzli, učešće na festivalima nacionalnih manjina i folklora, organiziranje maskara,
- umjetnost – likovne izložbe i filmske večeri.

Udruženje građana italijanskog porijekla "Rino Zandonai" Tuzla realizira aktivnosti: kursevi italijanskog jezika, socijalni program za siromašne, godišnja manifestacija Dan italijanske kuhinje u Tuzli, izrada publikacija (knjiga, postera), saradnja s evropskim udruženjima Trentinjana, projekti zagovaranja za bolji položaj nacionalnih manjina u BiH, izložbe, druženja članova, udruženje ima vlastitu biblioteku i internetsku stranicu.

Udruženje građana italijanskog porijekla – Sarajevo realizira aktivnosti: kursevi italijanskog jezika, socijalni program za siromašne, organizacija okruglog stola, izložbe, druženja članova, dnevne posjete znamenitostima u BiH.

Udruženje Italijana "Štivor - klub Trentini" realizira aktivnosti: socijalni program za siromašne, izložbe, učešće na festivalima nacionalnih manjina i folklora, organiziranje maskara, političko učešće, rad na rješavanju lokalne komunalne infrastrukture.

Udruženje Italijana grada Banja

Luka realizira aktivnosti: filmske večeri, izložbe, druženja članova, izleti, posjete drugim udruženjima

Italijani pripremili gigantsku palentu na Festivalu nacionalnih manjina u Prnjavoru

nacionalnih manjina, učenje italijanskog jezika, izdavanje Biltena Udruženja.

Zajedničke aktivnosti su obilježavanje 130 godina dolaska Italijana u BiH, saradnja s evropskim udruženjima Trentinjana, saradnja s predstavnicima Ambasade u BiH, sastanci u vezi sa zajedničkim aktivnostima i predlaganje predstavnika Italijana u razna bh. i međunarodna tijela. Ove aktivnosti nisu na principu redovnih godišnjih aktivnosti, nego se realiziraju prema ukazanoj potrebi.

Udruženja Italijana učestvuju u zagovaračkim projektima (unapređenje položaja pripadnika nacionalnih manjina), izradama strateških dokumenata, festivali folklora u RS, prijemi kod državnih zvaničnika i ambasadora, organizacija glasanja na izborima u Italiji, učešće u vjerskim skupovima, komemoracije, saradnje s udruženjima drugih nacionalnih manjina, izdavanje publikacija, itd.

gosti su bili Italijani iz Trenta, ambasador Italije i zvanice iz RS-a. Isti dan u Prnjavoru je organizirana prezentacija povodom stoljeća dolaska Italijana uz učešće značajnih javnih, političkih i vjerskih ličnosti, kao i učešće svih udruženja Italijana u BiH. U Sarajevu je održan okrugli sto o temi 130 godina dolaska Italijana u BiH, na kojem je publiciran zbornik radova na bosanskom/hrvatskom i italijanskom jeziku.

Pripadnici italijanske nacionalne manjine imaju ista prava kao i svi drugi pripadnici nacionalnih manjina u BiH.

*Primjer uspješne aktivnosti udruženja je obilježavanje 130 godina od dolaska Italijana u BiH. Aktivnost se realizira u gradovima gdje djeluju udruženja. U Tuzli je organizirana promocija knjige *Stoljeće Italijana u Tuzli*, organizirana izložba likovnih radova članova i organizirano gostovanje bih zvaničnika i načelnika općina Tuzla, Živinice i Lukavac. U Štivoru kod Prnjavora organizirano je posebno misno slavlje u crkvi i svečani ručak, a*

6. Ostvarivanje prava italijanske nacionalne manjine

Pripadnici italijanske nacionalne manjine su građani s državljanstvom BiH i građani koji imaju bh. i italijansko državljanstvo. Rijetko u BiH žive građani koji imaju samo italijansko državljanstvo, a to su uglavnom Italijani koji su došli u BiH zbog preduzetničkih prilika ili su to supružnici bh. građana koji žive u BiH. Pripadnici italijanske nacionalne manjine imaju ista prava kao i svi drugi pripadnici nacionalnih manjina u BiH. Uzimajući u obzir brojnost pripadnika nacionalne manjine i

130 godina od dolaska Italijana u BiH - centralna proslava u Prnjavoru i Štivoru 2012. godine

geografsku rasprostranjenost gdje žive pripadnici italijanske manjine, može se zaključiti da Italijanima u BiH nisu uskraćena prava koja im pripadaju po osnovu različite zakonske regulative u BiH. Italijani kao građani pojedinci imaju neograničenu mogućnost očuvanja kulturnog naslijeđa i tradicije, učenja jezika i organiziranje skupova koji promoviraju Italiju ili italijanske građane u BiH, mogu se baviti politikom, sportom, obrazovati (u BiH i Italiji) i uživati sva demokratska prava.

S druge strane, udruženja koja okupljaju pripadnike italijanske nacionalne manjine u BiH ne ostvaruju pravo na finansiranje rada udruženja Italijana. Prema Zakonu o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina (članovi 6., 7. i 8.), svi nivoi vlasti, od državnih institucija do općina, dužni su da osiguraju sredstva u budžetima radi ostvarivanja prava pripadnika nacionalnih manjina. Ova obaveza je zanemarena, posebno u Federaciji BiH, gdje nisu riješena pitanja finansiranja rada Vijeća nacionalnih manjina FBiH, gdje od svih kantona

jedino Sarajevski izdvaja sredstva za rad udruženja, a na nivou općina nema izdvajanja iz budžeta za potrebe rada udruženja nacionalnih manjina (osim prilika za apliciranje na projekte namijenjene nevladinim organizacijama). Ovaj problem mora biti predmet odlučivanja donosilaca odluka, a inicijativu treba da pokrenu udruženja. Ako bi se problem riješio, udruženja bi mogla efikasnije raditi i povećati aktivnosti. Problem nefinansiranja udruženja identičan je za sve nacionalne manjine u BiH.

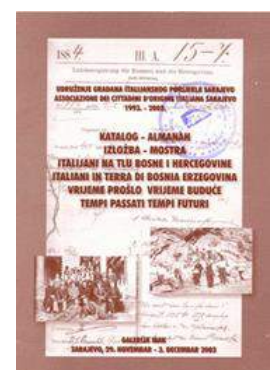
Pozitivan primjer ostvarivanja prava pripadnika italijanske nacionalne manjine je uspješna realizacija izgradnje bunara i vodovoda u općini Prnjavor - u zajednicama gdje živi značajan broj Italijana. U investiciji zajednički učestvuje lokalna vlast (Općina Prnjavor) i italijanski donator (Provincija Trento).

7. Način financiranja udruženja italijanske nacionalne manjine

U posljednjih pet godina četiri

Niti u jednom od četiri udruženja Italijana u BiH ima zaposlenih osoba.

**Udruženja Italijana
rijetko prijavljuju
projekte zbog
nedovoljnih
kapaciteta
udruženja.**

**Srebrna kolajna DVD Tuzla
Jakovu Mothu iz 1906.**

udruženja Italijana u BiH su podržavana na različite načine i iz različitih izvora. Rad dva udruženja u RS-u dijelom se finansira iz sredstava budžeta Grada Banja Luka (manje od 5.000 KM godišnje, u što je uključen trošak aktivnosti i kancelarije udruženja). Dva udruženja u FBiH nemaju sistemsko finansiranje niti na jednom nivou vlasti. Tri udruženja mogu aplicirati za projektna sredstva matičnoj državi putem organizacije Trentini nel mondo. Iznosi su maksimalno 4.000 KM godišnje – za kurseve jezika, konkretne aktivnosti održanja tradicije i kulture). Ni jedno udruženje ne prima sredstva direktno iz Italije niti od Ambasade Italije u Sarajevu. Udruženje u Tuzli finansira se i iz članarine (5 KM po članu godišnje, s tim što članarinu plaća najviše 80 članova godišnje).

Sva udruženja, osim iz Banje Luke, uključena su u tzv. Fond solidarnosti, a to je fond iz kojeg se pomaže članovima slabog materijalnog stanja. Sredstva daje Provincija Trento direktno

odabranima članovima (oko 20 članova godišnje), u iznosu od oko 2.000 KM godišnje.

Udruženja, vrlo rijetko, pripremaju projekte za različite donatore, uglavnom općinama, fondacijama ili nevladinim organizacijama. Ne apliciraju međunarodnim organizacijama (OSCE, UNDP, EC, USAID) jer nemaju razvijene ljudske kapacitete. Udruženja rijetko primaju nefinansijsku pomoć, a ta pomoć odnosi se na uredsku opremu (razna udruženja doniraju korištenu opremu), pomoć u prevođenju sa - na italijanski (volonterski rad).

Udruženja Italijana rijetko prijavljuju projekte zbog nedovoljnih kapaciteta udruženja. Ni u jednom udruženju nema zaposlenih osoba (ni po kojem osnovu), tako da priprema projekata zavisi od napora pojedinaca koji imaju iskustva u radu s projektima. Uspjeh dobivanja projekata nije zadovoljavajući, jer godišnje sva udruženja dobiju ukupno 3-4 projekta, a u prosjeku grantovi iznose 1.000 KM (i to isključivo za realizaciju aktivnosti). Razlozi loših rezultata su

neizgrađeni kapaciteti, starosna struktura članova i nedostatak iskustva u radu udruženja na principu realizacije projekata.

Za normalno funkcioniranje svakog od udruženja Italijana potrebno je 5.000 KM godišnje odakle bi bile finansirane aktivnosti udruženja, plaćeni troškovi ureda i jedna osoba koja bi radila kao administrator s nepunim radnim vremenom.

Istaknute slabosti u radu svih udruženja moguće je ublažiti organiziranjem obuke za aktivne članove udruženja u oblasti ljudskih potencijala, upravljanja projektima, prikupljanju sredstava, razvoju partnerstva i slično. Za najmanje tri udruženja potrebno je osigurati funkcionalan i opremljen prostor za rad (ured i prostor za okupljanje članova). Udruženjima su potrebne partnerske organizacije (u Italiji ili BiH) radi realizacije projekata od zajedničkog interesa.

Sistemska rješenja finansiranja udruženja Italijana, kao i udruženja

drugih nacionalnih manjina, jeste da se ispoštuje Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina tako što će se na općinskom (ili drugom nivou vlasti) osigurati stalni grant za svako udruženje (po principu kako se finansiraju udruženja konstitutivnih naroda Preporod, Napredak, Prosvjeta i jevrejska La Benevolencija). Grant podrazumijeva sredstva za aktivnosti i udruženja, uz obavezu izvještavanja i pravdanja utroška sredstava. Drugi način je da međunarodne organizacije potaknu udruženja na izgradnju kapaciteta i omogućće korištenje projektnih grantova (OSCE, UNDP, EC).

8. Preporuka za unapređenje položaja italijanske nacionalne manjine

Preporuke za unapređenje položaja italijanske nacionalne manjine su sljedeće:

- Osigurati sistemsko finansiranje udruženja iz sredstava budžeta iz jednog ili više nivoa vlasti - općina,

Preporuka je osigurati sistemsko finansiranje udruženja iz sredstava budžeta.

**Banjalučka izložba
Italijanska barokna
umjetnost**

Potrebno je naći
mehanizme da
donosioci odluka iz
konstitutivnih naroda
bolje prepoznaju
prisustvo i potrebe
nacionalnih manjina u
BiH.

- Udruženja treba da učestvuju u projektima izgradnje kapaciteta da bi mogli kvalitetno zastupati interese nacionalne manjine.
- Lokalne institucije i ministarstva treba da dizajniraju projekte za potrebe nacionalnih manjina na koje mogu aplicirati isključivo udruženja nacionalnih manjina.
- Pripadnici nacionalnih manjina trebaju biti više prisutni u medijima i na taj način promovirati kulturu i tradiciju.
- Potrebno je naći mehanizme da donosioci odluka iz konstitutivnih naroda bolje prepoznaju prisustvo i potrebe nacionalnih manjina u BiH.

Pripremio Tihomir Knežiček

Jevreji

1. Nastanak jevrejske nacionalne manjine

Jevrejska zajednica u Bosni i Hercegovini, tačnije prisustvo jevrejskog naroda u BiH, na osnovu pisanih dokumenata datira od 16. stoljeća. Prvi pisani dokument koji govori o Jevrejima u Sarajevu

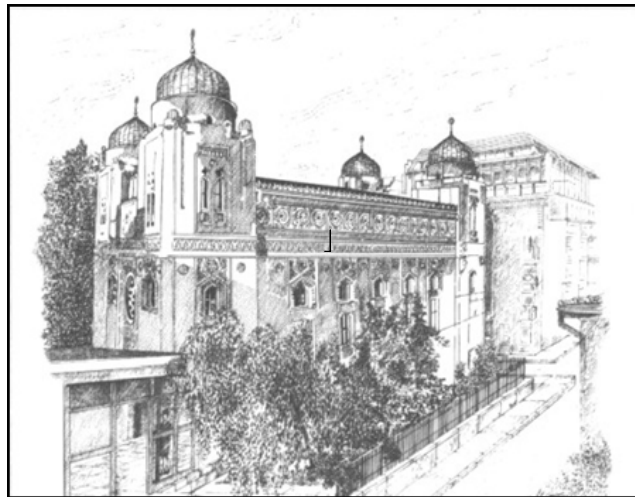
je dokument u sidžilu sarajevskog kadije iz 1565. godine.

Katolički kraljevski

par, Ferdinand i Izabela, donijeli su 31. marta 1492. godine kraljevski edikt kojim se naređivalo svim Jevrejima da napuste Španiju u roku od četiri slijedeća mjeseca ili kako su doslovce rekli: "Poslije zrelog razmatranja, naređujemo da se protjeraju iz naših kraljevstava svi Jevreji i da se tu više nikada ne vrate."

Na prostore današnje BiH Jevreji

Sefardi ne stižu odmah po izgonu iz Španije, nego tek u drugom valu raseljavanja, prvenstveno iz Soluna a, potom, i iz drugih gradova pod osmanskom upravom, tako da se dolazak prvih Jevreja sefarda vremenski može vezati za početak 16. stoljeća.

Dolazak prvih Jevreja sefarda datumski se može vezati za početak 16. stoljeća.

2. Brojnost jevrejske nacionalne manjine u BiH

Prvi zvanični popis stanovništva iz turskog vremena iz 1851./1852. godine pokazao je da su u to vrijeme u Sarajevu živjela 1.074 Jevreja muškarca, a u cijeloj BiH, u tadašnjim njeni granicama, ukupno 2.170. Popisom Austro-Ugarske iz 1879. godine registrovano je 3.426 Jevreja,

Danas je u Jevrejsku zajednicu Bosne i Hercegovine učlanjeno ukupno 1.089 članova.

1885. godine je bilo 5.805 Jevreja, 1895. godine bilo je 8.213 Jevreja, a 1910. godine 8.219. U narednim decenijama broj Jevreja u BiH se konstantno povećavao. Ovako naglom porastu jevrejskog stanovništva doprinio je svakako i veoma visok natalitet. U aprilu 1941. godine u granicama BiH živjelo je ukupno 14.000 Jevreja, a od toga samo u Sarajevu oko 10.000. U toku Drugog svjetskog rata ogroman broj Jevreja iz BiH je protjeran i ubijen u koncentracionim logorima, tako da u popisu stanovništva BiH 1948. godine nije zabilježena statistička prisutnost

Jevreja (a poznato je da je manji broj Jevreja preživio progone - npr. u Tuzli je bilo 19), a prvi put na popisu stanovništva prisutnost Jevreja u BiH je zabilježena je 1961. godine kad je registrovan 381 pripadnik jevrejske nacionalne manjine.

Danas je u Jevrejsku zajednicu Bosne i

Hercegovine učlanjeno ukupno 1.089 članova koji su neposredno učlanjeni u lokalne jevrejske općine, kojih danas postoji šest, a posredno u članstvo Jevrejske zajednice BiH.

Najbrojnija i svakako najaktivnija općina u Jevrejskoj zajednici BiH je Jevrejska općina u Sarajevu, koja broji 743 člana, koji imaju materijalnu obavezu da srazmjerno svojim mogućnostima finansijski podrže aktivnosti Općine. U drugim, gradskim sredinama gdje postoje registrovane i aktivne jevrejske općine egzistira sljedeći broj sljedbenika jevrejske vjere, odnosno članova tih zajednica, i to:

- Mostar - 40 članova;
- Tuzla - 110 članova;
- Zenica - 42 člana;
- Banja Luka - 86 članova i
- Dobož - 68 članova.

3. Uloga jevrejske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

U zadnjih nešto više od 450 godina Jevreji su dali značajan doprinos razvoju cijele BiH, a naročito

Par sefardskih Jevreja u Sarajevu 1900. godine

razvoju grada Sarajeva. Oni su se od svog dolaska na prostore BiH potpuno uklopili u društveno okruženje u BiH, naročito u gradskim sredinama širom BiH, gdje zajedno s građanima drugih naroda, tradicija, te drugih vjeroispovijesti čine povijesno značajnu multietničku sredinu. Osim vjerske i humanitarne djelatnosti, jevrejska nacionalna manjina pokriva i ostale segmente društvenog života kao što su: religijska poduka, prosvjetna djelatnost, kultura, sport, nacionalna muzika, jevrejski folklor, izložbe različitih tematika, rukotvorine, biblioteka djelatnost s posebnim segmentom judaistike, aktivnosti omladinskih i ženskih društava itd. Sve ove djelatnosti obavljaju se sa željom da se jevrejska nacionalna manjina integriše u bosanskohercegovačko društvo, ali zadrži svoju osobenost, ne dozvolivši potpunu asimilaciju.

Jevreji u BiH su imali značajno učešće u industriji građevinskog materijala (što je doprinijelo i izgradnji Marijin Dvora u Sarajevu), drvnoj, prehrambenoj (Pivara u Sarajevu), hemijskoj (fabrika šibica u Docu) i tekstilnoj (fabrika "Ključ") industriji, hoteljerstvu diljem Bosne (prvi hotel u Sarajevu je bio

jevrejsko vlasništvo) i bankarstvu. Deset knjižara i četiri štamparije u Sarajevu su također pripadale Jevrejima. Veliki broj trgovinskih i zanatskih radnji bio je u vlasništvu Jevreja, a veliki broj advokata, ljekara i stomatologa su bili Jevreji.

Jevreji su dali značajan doprinos razvoju umjetnosti i kulture u BiH, a značajni predstavnici jevrejske manjine su književnik i ljekar Isak Samokovlija (1889. - 1955.), kompozitor i dirigent, član Akademije nauka i umjetnosti BiH Oskar Danon (1913. - 2009.), poduzetnik i gradonačelnik Sarajeva Emerik Blum koji je izgradio prepoznatljivost sarajevskog giganta Energoinvesta, glumac Vanja Albahari, borac za ljudska prava i političar Jakob Finci, kompozitor, dirigent i muzičar Ranko Rihtman, akademska slikarica Sanda Smital, slikar i kipar Daniel Ozmo, pjesnikinja Laura Papo Bohoreta, muzikolog u bivšoj Jugoslaviji, istraživač folkloru, kompozitor i nakon oslobođenja prvi direktor Sarajevske opere Cvjetko Rihtman. Čuvena jevrejska pjesma koja se pjeva za Hanuku, "Ocho

Isak Samokovlija

Oskar Danon

Emerik Blum

Vanja Albahari

Jakob Finaci

Ranko Rihtman sa Indexima 1970.

Daniel Ozmo, autoportret

Sarajka Flory Jagoda je
autorica pjesme za Hanuku
"Osam malih svijeta"

Kandelikas" ("Osam malih svijeta"), smatra se tradicionalnom sefardskom pjesmom, a zapravo ju je 1983. godine napisala Sarajka Flory Jagoda, koja uprkos poznim godinama aktivno nastupa i promoviše sefardsku kulturu.

"La Benevolencia"
sa sjedištem u
Sarajevu osnovana
je 1892. godine.

4. Udruživanja pripadnika **jevrejske nacionalne manjine**

Jevrejske općine u Jugoslaviji, pa tako i jevrejske općine s prostora BiH od davne 1919. godine, bile su udružene u Savez jevrejskih općina Jugoslavije, koji je egzistirao sve do 1992. godine. Te godine došlo je do raspada dotadašnje zajedničke domovine, kada nastaju nove nezavisne države - nažalost u krvavom i tragičnom ratu. Nestankom Jugoslavije kao države nestaje i Savez jevrejskih općina Jugoslavije, kao krovne organizacije

jevrejske nacionalne manjine bivše Jugoslavije.

Međunarodnim priznanjem BiH, te zajedničkom željom svih članova jevrejskih općina u BiH, formirana je Jevrejska zajednica Bosne i Hercegovine, u kojoj danas djeluje šest jevrejskih općina, od kojih je kao što je to i ranije bio slučaj, najveća u Sarajevu. Slijede po brojnosti jevrejske općine u Tuzli, Banjoj Luci, Doboju, Mostaru i Zenici.

U Jevrejskoj zajednici BiH djeluje i Jevrejsko kulturno-prosvjetno i humanitarno društvo "La Benevolencia" sa sjedištem u Sarajevu, koje je osnovano još davne 1892. godine.

5. Aktivnosti koje realizuje **udruženje jevrejske** **nacionalne manjine i** **jevrejske zajednice**

Danas u BiH, u okviru Jevrejske zajednice BiH, djeluje samo jedno jevrejsko udruženje, Jevrejsko kulturno prosvjetno i humanitarno

društvo "La Benevolencija", registrovano po Zakonu o udruženjima i fondacijama, dok su jevrejske općine registrovane kao vjerske organizacije po Zakonu o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica.

"La Benevolencija" je prvo kulturno-prosvjetno i humanitarno društvo koje je osnovano u BiH. Danas "La Benevolencija" vodi brojne projekte i programe, od kojih svakako treba spomenuti: Home Care Program - pomoći starim i iznemoglim licima - građanima Sarajeva, Nedjeljna škola za djecu od 3 do 12 godina, Mala škola judaizma za djecu od 13 do 15 godina, Omladinski klub koji okuplja omladinu starosti od 16 do 26 godina, veoma aktivnu galeriju "Novi hram", Radio emisiju "Radio La Benevolencija". Jevreji u BiH imaju svoj časopis Glasilo jevrejske zajednice Bosne i Hercegovine "Jevrejski glas" koji izlazi četiri puta godišnje, a publikuje kulturna, religijska i druga dešavanja u kojima učestvuju pripadnici jevrejske zajednice u BiH.

Jevrejska zajednica BiH i Jevrejsko kulturno-prosvjetno i humanitarno

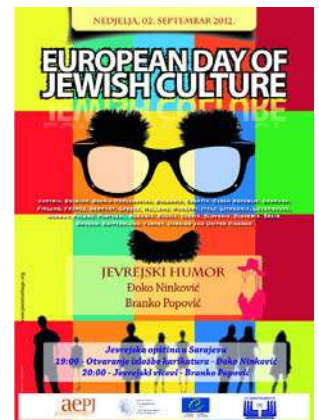
društvo "La Benevolencija" svake godine u Sarajevu obilježava "Evropski dan jevrejske kulture" pa je 2013. organizovana izložba slika "Priroda, ekologija, četiri elementa" autorice Melite Kraus iz Hrvatske i projekcija filma "Izrael – zemlja molitve i greha" autora Kamenka Milenković iz Srbije. Godine 2012. organizovana je izložba karikatura, a 2011. godine organizovana je izložba i projekcija dokumentarnog filma Edwarda Serotta „Preživjeti u Sarajevu: prijateljstvo u vrijeme rata“ i Oberkantora Shmuela Barzilaia – tenora uz pratnju "Nigun Trio".

6. Ostvarivanje prava jevrejske nacionalne manjine

Jevrejska zajednica BiH, odnosno njeni članovi svoja prava ostvaruju u skladu sa Ustavom BiH, zakonom i drugim propisima, kao i svi građani BiH. Naravno, ustavnim rješenjima su pripadnici nacionalnih manjina uopće, te tako i članovi jevrejske manjine onemogućeni da se kandiduju za određene funkcije na različitim nivoima vlasti, što je presudom Suda u Strazburu u predmetu Sejdić i Finci

Časopis "Jevrejski glas" publikuje se četiri puta godišnje

La Benevolencija organizuje Evropski dan jevrejske kulture - plakat 2012.

Obilježavanje 120 godina djelovanja La Benevolencije - koverta s poštanskim žigom prvog dana

**Jevrejska zajednica
 nema osigurano
 stabilno i
 kontinuirano
 finansiranje, koje bi
 bilo ugrađeno u
 budžet nijednog
 nivoa vlasti u BiH.**

okarakterisano kao kršenje osnovnih ljudskih prava.

7. Način finansiranja udruženja jevrejske nacionalne manjine

U okviru zakonskih pretpostavki u BiH, vjerske zajednice, pa tako i jevrejska zajednica nema osigurano

vjerskih zajednica, manjinskih udruženja pa tako i Jevrejske zajednice.

Finansijska pomoć koju Zajednica uspijeva obezbijediti u BiH je skromna i zavisi od projekata koje Zajednica predloži, ali i od finansijskih potencijala određenog nivoa vlasti u zemlji.

Jevrejska zajednica ostvaruje skromnu materijalnu pomoć i iz drugih izvora, van zemlje, ali je ta pomoć uglavnom usmjerena prema servisiranju medicinskih i socijalnih potreba članova Zajednice koji su preživjeli holokaust, te iz tih izvora nije moguće finansirati značajne aktivnosti Zajednice.

**Promocija knjige
 "Iz albuma bosanskih
 Sefarda" autorice
 Sonje Elazar**

stabilno i kontinuirano finansiranje, koje bi bilo ugrađeno u budžet nijednog nivoa vlasti u zemlji.

Malobrojno članstvo, skroman materijalni položaj i standard, te nezaposlenost, predstavljaju današnju ekonomsku zbilju u BiH, te samim tim i opredjeljuju mogućnost samofinansiranja

Restitucija ili denacionalizacija bila bi rješenje za prevazilaženje problema finansijske oskudice crkava i vjerskih zajednica, pa tako i Jevrejske zajednice, koja ima velika potraživanja, odnosno koja ima značajan broj objekata koji su Zajednici i jevrejskim nacionalnim društvima oduzete, uglavnom

općom nacionalizacijom.

Veoma često danas se jevrejske zajednice osjećaju margina-liziranim, s veoma skromnim donacijama koje se uglavnom ne baziraju na aktivnostima, već na broju pripadnika jevrejske nacionalne manjine. Tako skromnim sredstvima, jevrejske zajednice ne samo da stagniraju, već sve više minimiziraju svoje aktivnosti, čime se direktno ugrožava i prisustvo aktivnosti Jevreja u bh. društvu.

8. Preporuka za unapređenje položaja jevrejske nacionalne manjine

Unapređenje položaja svih manjinskih zajednica, a nacionalne manjine su svakako manjinske zajednice, u društvu kakvo je bh., ustanovljeno i uokvireno u Dejtonski mirovni sporazum, odnosno Ustav koji je dio tog sporazuma, uglavnom je uslovljeno benevolentnošću većine, odnosno voljom konstitutivnih naroda, njihovih predstavnika u svim organima vlasti, na različitim nivoima, te je tako i njihov napredak sporadičan i različit od sredine do sredine. Jevrejska

nacionalna manjina smatra da bi se položaj nacionalnih manjina mogao poboljšati uvažavanjem određenih principa, među kojima se posebno ističu:

- potrebno je obezbijediti, zavisno od regije gdje nacionalna manjina djeluje, kontinuirano i sistemski uređeno finansiranje aktivnosti zvanično priznatih nacionalnih manjina;
- u okviru tekućih i kapitalnih grantova različitih nivoa vlasti, omogućiti posebne projektne grantove za nacionalne manjine, grantova koji se neće rukovoditi isključivo i samo brojem pripadnika određene manjine, već i kvalitetom ponuđenih programa i projekata s kojima manjina konkuriše za određeni grant;
- stvoriti zakonski okvir za aktivniji politički angažman pripadnika - predstavnika nacionalnih manjina u svrhu artikulisanja aktuelne problematike manjina i njihovog adekvatnog rješavanja.

Preporuka jevrejske nacionalne manjine je da se obezbijedi sistemsko finansiranje aktivnosti udruženja, da se omoguće posebni grantovi za projekte nacionalnih manjina i da se generiše zakonski okvir za aktivniji politički angažman pripadnika nacionalnih manjina u BiH.

Jedan od najvrijednijih eksponata u kolekciji Zemaljskog
muzeja BiH predstavlja Sarajevska Haggadah .

Pripremio
Jakob Finci

Tradicionalno
jevrejsko vjenčanje

Mađari

1. Nastanak mađarske nacionalne manjine

Narodi BiH i Mađarske svoje prve susrete bilježe još na početku 13. vijeka, u vrijeme srednjovjekovne bosanske države i Ugarske (Mađarske). Kao u srednjovjekovnim kraljevinama njihova historija u tim vjekovima gusto je isprepletena i u miru (kroz brakove bosanskih i ugarskih vladara, plemića i drugih) i u ratu (osvajачki ratovi mađarskih kraljeva). Sigurno je da je u tim vremenima ostajalo u BiH mnogo mađarskih vojnika, plemića, trgovaca. Mađarsko - bosanski kontakti prekinuti su osmanlijskim osvajanjem BiH. Početkom 18. vijeka, porazom Osmanlija na teritorijama Mađarske, prilikom njihovog povlačenja pojavili su se, u Bosni, Mađari koji su preuzeli islam kao vjeru. Ponovni dolazak Mađara intenzivira se 1878. godine pripajanjem BiH Austro-Ugarskoj monarhiji. Mađari su došli iz Bukovine (historijska pokrajina na sjevernom podnožju Karpata),

Vojvodine (okoline Sente), kao i s teritorija današnje Mađarske.

Najbrojnije naseljavanje Mađara u BiH zabilježeno je u periodu od 1900. do

1910. godine, kao administrativnih radnika, inženjera, a u najvećem broju kao stručnih radnika u novoformiranoj industriji. Njihov je broj toliko značajan da su formirane i škole za djecu Mađara, a cijele su ulice u Sarajevu nosile epitet „mađarske“ ulice (područje Dolac Malte). Između dva svjetska rata broj Mađara opada, ali poslije 1948. godine dolazi novi val doseljavanja u okviru nove socijalističke države, kada su Mađari (pretežno iz Vojvodine i Slavonije) sa srednjoškolskim i fakultetskim diplomama zajedno dobili i obavezno mjesto službovanja u BiH. Oni su pripadali uglavnom tehničkoj inteligenciji. Paralelno s ovim procesima, razvojem Univerziteta u Sarajevu Mađari dolaze u BiH na studije, a neki od njih ostaju tu i poslije diplomiranja.

Mađarice u nošnji

Selo Vučjak kod Prnjavora, koje su Mađari naselili početkom 20. stoljeća, vremenom je napušteno i nije na listi naseljenih mjesta u BiH.

2. Brojnost mađarske nacionalne manjine u BiH

Egzaktan broj pripadnika mađarske nacionalne manjine veoma je teško prikazati, jer za 140-150 godina boravka Mađara na ovim prostorima prilikom popisa stanovništva rijetko su bili navedeni kao posebna nacionalnost i/ili nacionalna manjina,

uvijek su priključivani grupama “austrougari”, “nacionalne manjine”, ili “ostali”. Na nivou lokalnih samouprava postoje podaci o

nacionalnosti. Tako, naprimjer, selo Vučjak kod Prnjavora, koje su naselili Mađari početkom 20. vijeka, vremenom je napušteno, tako da danas i nije na spisku naseljenih mjesta. Imajući u vidu da je Monarhija izgubila rat i već tada se raspala, pretpostavlja se da su Mađari u većini napustili BiH.

Selo Vučjak kod Prnjavora, koje su Mađari naselili početkom 20. stoljeća, vremenom je napušteno i nije na listi naseljenih mjesta u BiH.

Godina popisa	Površina Bosne i Hercegovine na dan popisa	Broj stanovnika	Zenskog pola	Muskog pola	Od toga Mađara
Austro-Ugarska					
1879	51.246 km ²	1.158.440	550.651	607.789	Nema podataka ¹⁾
1885	51.246 km ²	1.336.091	631.066	703.025	
1895	51.246 km ²	1.568.092	739.902	828.190	
1910.	51.200 km ²	1.898.044	903.192	994.854	
Kraljevina Jugoslavija					
1921	51.200 km ²	1.890.440	924.231	966.209	2.577
1931	51.564 km ²	2.323.555	1.138.515	1.185.040	3)
FNRJ/SFRJ					
1948	51.200 km ²	2.564.308	1.327.376	1.236.932	532
1953	51.221 km ²	2.847.459	1.461.900	1.385.559	1.140
1961	51.197 km ²	3.277.948	1.678.238	1.599.665	1.415
1971	51.197 km ²	3.746.111	1.911.511	1.834.600	1.262
1981	51.197 km ²	4.124.256	2.073.343	2.050.913	945
1991	51.197 km ²	4.377.033	2.193.238	2.183.795	893

1) Austro-Ugarske vlasti stanovništvo su popisivale samo po vjeroispovijesti.

2) Podatak se odnosi na broj ugarskih državljana. Predpostavlja se, da samo oko polovina ovih državljana su bili Mađari, a ostali su bili Srbi i Hrvati iz južnih krajeva Ugarske i susjedne Hrvatske.

3) Nisu nađeni podaci. Zbog unutrašnjeg preuređenja teritorije Jugoslavije 1929.godine na banovine. Potrebno je bilo preračunati rezultate popisa iz 1931. na bivšu (ili sadašnju) teritoriju Bosne i Hercegovine. Ako za nacionalne manjine i postoje ovi podaci, teško su dostupni za širu javnost.

broju Mađara na njihovoj teritoriji (npr. broj zaposlenih u tesličkoj industriji ili broj Mađara u banjalučkoj regiji), ali sumiranje takvih podataka zahtijeva ozbiljan istraživački rad. O nekad brojnoj mađarskoj manjini svjedoče samo prezimena na nadgrobnim spomenicima u starim grobljima većih gradova, pa i arhivski podaci, po kojima je 1921. godine u BiH bilo 2.577 stanovnika mađarske

Najsvježiji podaci zasnivaju se samo na parcijalnoj procjeni. Tako se broj Mađara u Sarajevu 1991. godine procjenjuje na otprilike 2000. Tokom ratnih dešavanja 1992.-1995. godine većina Mađara napušta Sarajevo. Ta tendencija nastavlja se i u postratnom periodu, a sadašnja procjena je da u Sarajevskom kantonu živi oko 200 Mađara, otprilike toliko i u banjalučkoj regiji,

a na teritoriji cijele BiH živi svega nekoliko stotina Mađara. Ukupan broj Mađara na cijeloj teritoriji BiH ne prelazi hiljadu.

3. Uloga mađarske nacionalne manjine u razvoju društva BiH

Srednjovjekovne veze između naroda dvije države, BiH i Kraljevine Mađarske, kada su se bosanski kraljevi ženili princezama s mađarskog dvora, prekida vladavina Osmanlija. Čak i u tom periodu, istina, samo kao pojedinačni slučajevi, Mađari dolaze u Bosnu (naprimjer Omer Paša Latas, koji je službovao na “Krajevima” s činom kapetana i postao istaknuta ličnost bosanskog javnog života).

Krajem 19. vijeka austrougarska vlast radila je mnogo na industrijalizaciji zemlje, odnosno izgradnji željeznica, poštanskih veza, otvaranju rudnika, kao i pilana za obradu drveta. Zbog velike potrebe za stručnim radnicima, veliki broj administrativnih stručnih radnika -

činovnika, učitelja, inženjera, rudara, drvosječa, kao i siromašnih seljaka, preselili su se u BiH sa svih teritorija Austro-Ugarske monarhije, pa i iz Mađarske. Starosjedilačko stanovništvo je sve te doseljenike duhovito nazivalo „kuferašima“. Iako je među njima bilo velik broj Mađara, danas su ostali samo tragovi tih doseljenika. Razlog tome je što se Mađari nisu planski naseljavali u pojedine krajeve BiH, nego po cijeloj zemlji, tako da su se veoma brzo stapali s domaćim stanovništvom. Uz angažman u industrijalizaciji BiH, Mađari su dolazili i kao poljoprivrednici. U prnjavorskom kraju bili su poznati kao vrsni baštovani i uzgajivači raznog povrća. Ipak, najpoznatije su ličnosti iz tih vremena “političari”- austrougarski upravitelji BiH Kállay Béni i Burián István (Kállay je jako poznat u narodu, ali kao Benjamin Kalaj).

4. Udruživanje pripadnika mađarske nacionalne manjine

Tokom 2015. godine u BiH djeluju tri udruženja građana mađarskog porijekla. U Federaciji je aktivan

Krajem 19. vijeka Mađari su radili na industrijalizaciji BiH, odnosno izgradnji željeznica, poštanskih veza, otvaranju rudnika, kao i pilana za obradu drveta.

HUM u Sarajevu, u Republici Srpskoj „Magyar szó“, a Udruženje Mađara „Petefi Šandor“ djeluje u Brčko Distriktu od decembra 2014. godine.

HUM - Mađarsko Udruženje Građana, Sarajevo, osnovano je 1993. godine, u najtežem periodu novije historije ove države. Za vrijeme opsade grada puno Mađara napustilo je svoje domove. Udruženje su osnovali Mađari koji su ostali tu, gdje i danas žive. U tim teškim vremenima prvenstveni zadatak HUM-a bila je pomoć članovima (180 porodica - oko 400 osoba), odatle je i skraćeni naziv i logo - HUM: Humanitarno Udruženje Mađara. Poslije rata zadatak HUM-a se mijenja. Novi cilj Udruženja je uspostava mosta između država BiH i Mađarske, afirmacija mađarske

upoznavanje djece ne samo sa sadašnjim zavičajem nego i zavičajem svojih predaka.

Od 1994. do 2008. godine Udruženje je iznajmljivalo i, uz pomoć raznih fondacija iz Mađarske, plaćalo svoje prostorije, ali poslije ulaska Mađarske u Evropsku uniju takvi izvori su presušili. Naime, od tada, direktno pokrivanje troškova rente i režija nije dozvoljeno. Sastanci se organiziraju u privatnim stanovima, restoranima, u društvenim prostorijama Crkve „Sveti Franjo“.

Udruženje Mađara "Magyar Szó" osnovano je 2003. godine u Banjoj Luci. Broj članova u čitavoj RS iznosi oko 70, najviše ih je iz Banje Luke, zatim iz Prijedora, Prnjavora, Gradiške. Udruženje radi po planu i programu rada koji određujemo na početku godine. Druženje članova je svaki prvi četvrtak u mjesecu, ali po potrebi i više puta mjesečno, a prvi ponedjeljak u mjesecu je dan kada su zajedničke aktivnosti sa udruženjem Čeha "Češka beseda" iz Banje Luke. Smještaj Udruženja je adekvatno riješen zajedno s udruženjima

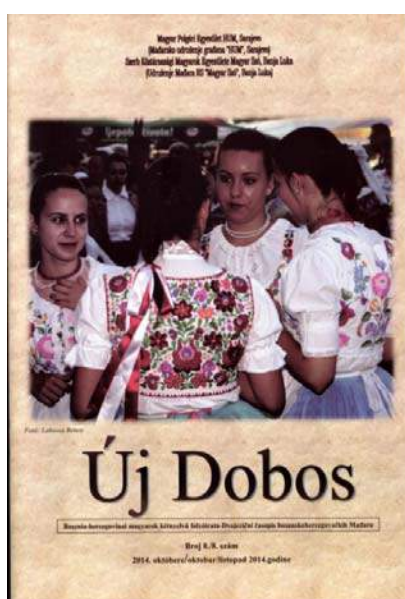
**Aktivnost Udruženja
Mađara "HUM", Sarajevo**

kulture
i jezika,

drugih nacionalnih manjina u tzv. Kući nacionalnih manjina u Banjoj Luci. Problem predstavlja rasprostranjenost članova na velikoj teritoriji i organiziranje prijevoza na svaki sastanak ili priredbu Udruženja.

Udruženja iz Sarajeva i Banja Luke zajedno izdaju časopis „Új Dobos“, čije se izlaženje, zbog nedostatka materijalnih sredstava, svelo na godišnji nivo. Osim toga da između udruženja ne postoji nikakva zakonska – pravna veza, tj. udruženja su potpuno nezavisna, saradnja se može opisati kao dobra.

Izdanje časopisa „Új Dobos“,

Udruženje Mađara u Brčkom osnovano je s ciljem očuvanja tradicije, jezika i kulture Mađara na prostorima brčanske regije gdje živi oko 30 Mađara.

5. Aktivnosti koje realiziraju udruženja Mađara

HUM - Mađarsko Udruženje Građana, Sarajevo

Iako je HUM malo udruženje, godinama organizira velike višednevne susrete Mađara iz regiona i Potkarpatske oblasti. Desetine i stotine mladih iz Mađarske, Češke, Slovačke, Ukrajine, Erdelja (Rumunija), Vojvodine (Srbija), Slavonije (Hrvatska) i Slovenije sastaje se u Sarajevu i upoznaje, ne samo svoje vršnjake mađarskog porijekla nego i Sarajevo. Zahvaljujući organiziranim izletima, mladi upoznaju i kulturne vrijednosti BiH. Djeca i mladi iz Udruženja redovno idu organizirano na ljetovanje u Mađarsku.

**Udruženja Mađara
iz Sarajeva i Banje
Luke zajedno
izdaju časopis
Új Dobos**

**Članovi Udruženja
Mađara HUM Sarajevo sa
gostima iz Vojvodine**

U okviru velikih sarajevskih kulturnih manifestacija, Sarajevska zima i Bašćaršijske noći, redovno, kao suorganizatori, organizira se nastup istaknutih predstavnika mađarske narodne umjetnosti - plesa i pjesama. U saradnji s Ambasdom Mađarske organiziraju se izložbe s različitom tematikom. Članovi Udruženja redovno se sastaju, dijele se knjige iz bibliotečkog fonda, gledaju se mađarski filmovi, prigodno se obilježavaju nacionalni i vjerski praznici Mađarske i BiH. Zbog nedostatka zvaničnih prevodilaca, članovi Udruženja redovno prevode mađarske/slavenske tekstove za potrebe kulturnog života, trgovine i privrede.

Udruženje Mađara "Magyar Szó"

Banja Luka

Aktivnosti koje provodi ovo Udruženje su planske i svi članovi učestvuju u njihovom provođenju Sve u interesu očuvanja i njegovanja kulture, običaja, maternjeg jezika; organiziranja izložbi u saradnji s mađarskom ambasdom; naučno-tehnička izložba; "Mađarski nobelovci", mađarske slavne rukotvorine itd. Organiziranje tečaja mađarskog jezika je višegodišnja obaveza kao i organiziranje putovanja u državu maticu.

Skupljaju se knjige na mađarskom jeziku (za biblioteku), kao i kasete, CD-ovi mađarske muzike. Pružaju se i usluge prevođenja s mađarskog na srpski jezik i obrnuto. Zadnjih godina banjalučko udruženje

**Članovi Udruženja
Mađara "Magyar Szó"
Banja Luka**

preuzelo je ulogu glavnog izdavača zajedničkog vodeničkog časopisa “Dobos”, odnosno sada “Új Dobos”.

6. Ostvarivanje prava mađarske nacionalne manjine

Mađarska manjina je malobrojna, zato ostvarivanje kolektivnih prava nije ugroženo. Naprimjer pravo na jezik i školovanje: u udruženjima je mali broj djece i zato je nemoguće, bar po uzrastima (do 10, 14 i do 18 godina) organizirati nastavu na mađarskom jeziku. Zato ova manjina i nema zahtjeva prema državi BiH u oblasti obrazovanja i udžbeničke literature.

Individualna prava ugrožena su u istoj mjeri kao i kod većinskih naroda. Prvenstveno se misli na pravo na rad. Nezaposlenost je najveći problem u udruženjima, a pošto pripadnici nacionalnih manjina su rodbinski ili imovinski u manjoj mjeri vezani za ovu zemlju, lakše donose odluke o emigraciji. S obzirom na mali broj pripadnika ove

nacionalne manjine, ova pojava može dovesti do potpunog nestanka. Naprimjer, u Sarajevu je za vrijeme ratnih sukoba devedesetih godina prošlog stoljeća živjelo 180 porodica Mađara, a danas nije ostalo ni

50%, a iseljavanje Mađara iz Sarajeva i danas traje. Individualna, građanska prava u ovoj zemlji su zamijenjena s pravima kolektiviteta (naroda) i u ovakvoj situaciji i organizirani oblici - udruženja su suviše slaba da pomažu osobama - pripadnicima nacionalnih manjina.

Izoliranost BiH sa aspekta mađarske nacionalne manjine vidljiva je u činjenici da BiH (podjednako Federacija BiH i Republika Srpska) nema ni avionske, ni autobuske ni željezničke veze s Mađarskom. Putovanja su jedino moguća privatnim vozilima, u slučaju bolesti ili nedostatka vlastitog prijevoza i sasvim onemogućena.

Neusaglašenost obrazovnog sistema

Tečaj mađarskog jezika u Banjoj Luci

U Sarajevu je za vrijeme ratnih sukoba devedesetih godina prošlog stoljeća živjelo 180 porodica Mađara, a danas nije ostalo ni 50%, a iseljavanje Mađara iz Sarajeva i danas traje.

u BiH s evropskim standardima onemogućava mladima da nastave školovanje u Mađarskoj (npr. nedostatak državne mature u srednjim školama, pošto rezultati eksterne mature zamjenjuju prijemne ispite u većini evropskih zemalja, pa tako i u Mađarskoj).

Pravo na korištenje jezika u medijima: zbog malog broja Mađara ne traži se osnivanje posebnih medija ili mjesto u printanim ili elektronskim medijima, ali za sve nacionalne manjine trebalo bi na javnim servisima osigurati zajednički, redovni termin. Na takav način nacionalne manjine bi postale “vidljive” i za pripadnike konstitutivnih naroda.

Pravo na okupljanje Mađari ostvaruju teoretski (pravno), ali u praksi, naročito u Federaciji BiH, to pravo ne ostvaruju. “Mala” udruženja nacionalnih manjina, kao što su Mađari, nisu u mogućnosti pokriti režijske i operativne troškove, tako da rad udruženja nije samo otežan nego je skoro i onemogućen.

Mađarska nošnja

Pravo na okupljanje: teoretski (pravno) nije povrijeđeno pravo na okupljanje ili udruživanje, ali u praksi jeste, naročito u dijelu Federacije BiH. “Mala” udruženja nacionalnih manjina kao što su Mađari, nisu u mogućnosti kupiti ili iznajmiti službene prostorije i pokriti režijske troškove, platiti iznajmljivanje većih prostorija (npr. za potrebe održavanje skupština Udruženja, za folklorne nastupe i slično), tako da njihov rad nije samo otežan nego je skoro i onemogućen.

7. Način finansiranja udruženja mađarske nacionalne manjine

Pošto se udruženja Mađara nalaze u različitim entitetima i njihov materijalni položaj je suštinski različit.

“Magyar szó” Banja Luka ima na raspolaganju prostor za rad i funkcioniranje, zato treba da osigura materijalna sredstva samo za pokrivanje troškova svoje aktivnosti. Osim simbolične članarine, traže se donatori u samoj Republici Srpskoj, dok redovno podnose molbe prema matičnoj državi ili drugim mađarskim udruženjima koja su jača (npr. saradnja s Mađarskim nacionalnim vijećem, sa sjedištem u Senti, Vojvodina). Pomoć Ambasade Mađarske je izuzetno bitna, i pored toga što su iznosi direktne materijalne pomoći mali, indirektna ulaganja su velika (npr. organizacija zajedničkih manifestacija, izložbe, nastupa).

HUM - Sarajevo je u nezavidnoj

situaciji zbog nedostatka službenih prostorija, čiji troškovi iznose minimum 8.000 KM na godišnjem nivou (renta prostora i prateće režije). Od 1993. do 2008. godine Udruženje je uspijevalo pokrivati troškove, a od 2008. godine Udruženje nema svoje prostorije, zbog evropskog načina obračuna projektnih sredstava. Naime, prema pravilima EU, troškove rente i režija treba osigurati zemlja domaćin (u ovom slučaju BiH). Poteškoća je što projekti finansirani iz lokalnih izvora dozvoljavaju da udruženja mogu koristiti maksimalno 20% od ukupnog projektnog budžeta za operativne troškove, što je nedovoljno za efikasno funkcioniranje udruženja. Obično primljeni iznos pokriva samo troškove organizacije i izvođenja projektnih aktivnosti, a ne ostaje sredstava za tekuće potrebe. Značajno je istaknuti, u slučaju ovog udruženja, da su od 1994. godine sve do danas skoro sva sredstva za rad i aktivnost udruženja osigurana iz inozemstva. Udruženja svake godine “unose” u BiH desetine hiljada KM (ponekad i više), a konstantno se bore sa egzistencijalnim pitanjima.

Jedinstvene mađarske rukotvorine “halasi”

Pošto se udruženja Mađara u BiH nalaze u različitim entitetima i njihov materijalni položaj je suštinski različit.

**Udruženju Mađara
za efikasan rad
potrebno je 34.000
KM na godišnjoj
osnovi.**

Donatorska sredstva iz BiH su zanemarljiva. Saradnja s drugim udruženjima iz Potkarpatske regije ne rezultira direktnim materijalnim primanjima, ali indirektno, npr. preko besplatnih nastupa folklornih grupa, doprinose aktivnosti HUM-a. Jedino Mađarsko nacionalno vijeće iz Vojvodine, kada je u mogućnosti, osigura novac putem zajedničkih projekata. Pomoć članovima Udruženja svedena je na minimum, nema mogućnosti dodjele stipendije, ili bilo kojeg oblika redovne finansijske pomoći. Na konkurse objavljene u BiH Udruženje se redovno prijavljuje. Na nivou lokalnih zajednica, tj. općine, Udruženje je zadovoljno prolaznošću projekata, dok za konkurse na državnom ili kantonalnom nivou to nije slučaj jer je rezultat konkursa uvijek neuspjeh, tako da u zadnje 2-3 godine Udruženje i ne konkuriše na pozive za projekte.

Osnovne potrebe udruženja Mađara godišnje (na primjeru HUM-a):

- Iznajmljivanje dvosobnog stana, kao službenih prostorija (50 m²), okvirno 5.000 KM

- Režijski i telefonski troškovi, okvirno 5.000 KM
- Tekući troškovi, okvirno 3.000 KM
- Jedan zaposlenik: 1.700 KM mjesečna plata i doprinosi približno 21.000,00 KM.

Napomena: U slučaju formiranja tzv. kuće nacionalnih manjina (kao što je u Banjoj Luci), jedan zaposlenik može raditi za veći broj manjih udruženja.

Sistemska rješenje materijalnog položaja manjinskih udruženja jedino je putem budžetskog finansiranja. Ukupni iznosi tih sredstava za registrirana udruženja bili bi izuzetno mali. Nedostatak budžetskih stavki u budžetu Federacije i/ili kantona, čak i Republike Srpske, nije znak "siromaštva" države, nego je riječ o neodgovornosti, nehatu i nezainteresiranosti vladajućih struktura za rješavanje problema održivosti udruženja nacionalnih manjina.

U decembru 2011. godine Ambasada Republike Mađarske u BiH i Udruženje Mađara "Magyar Szó" organizirali su Večer mađarskog folklora u Banjoj Luci

8. Preporuke za unapređenje položaja mađarske nacionalne manjine

Unapređenje položaja mađarske nacionalne manjine u BiH može se ostvariti na sljedeći način:

- osigurati budžetsko finansiranje osnovnih troškova udruženja;

- objavljivati redovne (godišnje) konkurse za projekte na svim nivoima vlasti (državni, entitetski, kantonalni, općinski), što bi omogućilo redovno funkcioniranje udruženja na osnovu vlastitog rada – aktivnosti;
- osnovati kuću nacionalnih manjina (u Federaciji, Sarajevo), u kojoj bi bile posebne kancelarije za sva udruženja i zajedničke prostorije za razne manifestacije;
- uskladiti obrazovni sistem u BiH s evropskim (uvođenjem državne mature), čime bi se riješio problem školovanja djece u matičnoj zemlji (Mađarska);
- uspostaviti saobraćajnu komunikaciju s Mađarskom, posebno željezničku i drumsku vezu, što nije u interesu samo Mađara u Bosni i Hercegovini, nego svih građana BiH.

Pripremila Eva Pašić-Juhas

**Mađarska gastronomija ima elemente pripreme jela kao u BiH,
mađarski gulaš, rezanci s makom i mađarski kiseli kupus**

Makedonci

1. Nastanak makedonske nacionalne manjine

Makedonci su se u BiH počeli doseljavati početkom 20. vijeka. Iako je većina došla zbog posla, makedonski doseljenici ostajali su trajno u BiH i započinjali novi život. Dugo vremena nisu imali nikakvo kulturno-umjetničko društvo oko kojeg bi se okupljali, no i pored toga uspijevali su sačuvati svoj jezik i običaje. Nakon Drugog svjetskog rata uslijedio je novi talas doseljavanja Makedonaca u BiH, kada su BiH i Makedonija bili dio Savezne Federativne Republike Jugoslavije, te ni sam proces doseljavanja nije bio otežan. Makedonci su naseljavali uglavnom velike gradove: Banju Luku, Brčko, Sarajevo, Zenicu, Bijeljinu, Doboj, Derventu, Mostar, Zvornik, Prijedor i druge gradove. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, u BiH je živjelo 1.596 građana koji su se izjašnjavali kao Makedonci. Danas nije poznat tačan broj pripadnika makedonske nacionalne manjine u BiH, ali Makedonci su se u

međuvremenu organizovali u svoja tri društva - jedno djeluje u Sarajevu od 1992. godine, drugo je osnovano 10 godina kasnije u Banjoj Luci, a treće udruženje osnovano je 2014. godine u Brčkom.

2. Brojnost makedonske nacionalne manjine u BiH

Prema posljednjem popisu, u BiH je bilo 1.596 Makedonaca. Mnogi Makedonci koji žive u BiH ranije su se izjašnjavali kao Jugosloveni, pa danas nema tačnih podataka o njihovoj brojnosti u BiH. Takođe, nisu objavljeni ni podaci nakon zadnjeg popisa stanovništva, te se ne zna tačan broj Makedonaca u BiH. Prema podacima nevladinog sektora Makedonaca u BiH ima oko 2.000.

Prema aktima koje koriste udruženja Makedonaca, pripadnici ove manjine su svi oni koji vode porijeklo iz Makedonije i državljani su BiH, u skladu sa Zakonom o pravima nacionalnih manjina BiH. Makedonci su pravoslavne vjeroispovijesti.

**Prema podacima
nevladinog sektora
Makedonaca u BiH
ima oko 2.000.**

Makedonci su u BiH organizovali svoja tri društva - u Sarajevu, Brčkom i Banja Luci.

3. Uloga makedonske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Makedonci su učestvovali u oslobodilačkim ratovima na ovim prostorima i pomagali razvoj društvenih procesa u BiH. Makedonci su izrazito vrijedan narod i doprinijeli su razvoju kulture, sporta, preduzetništva i očuvanju tradicije makedonskog naroda na ovim prostorima.

4. Udruživanja pripadnika makedonske nacionalne manjine

Makedonci su u BiH organizovali svoja tri društva - jedno djeluje u Sarajevu od 1992. godine, drugo u Brčkom a treće je osnovano 10 godina kasnije u Banjoj Luci.

5. Aktivnosti koje realizuju udruženja makedonske nacionalne manjine

Udruženja u skladu sa svojim planom rada organizuju razna okupljanja povodom velikih praznika kao što je Ilindan, nacionalni praznik makedonskog naroda, kao i mnogi drugi.

6. Ostvarivanje prava makedonske nacionalne manjine

Prava nacionalnih manjina u BiH su jako ugrožena zbog nepoštovanja Zakona o pravima nacionalnih manjina na svim nivoima vlasti.

Makedonci su nezadovoljni načinom finansiranja, zapošljavanja, obrazovanja svih nacionalnih manjina pa i Makedonaca. Potrebne su izmjene i dopune Zakona o zapošljavanju i Zakona o finansiranju nacionalnih manjina od lokalnih zajednica do države BiH.

7. Način finansiranja udruženja makedonske nacionalne manjine

Udruženja Makedonaca finansiraju se iz grantova lokalnih zajednica i od članarine u udruženjima, međutim, u posljednjih par godina nisu dodjeljivana sredstva za rad udruženja i realizaciju njihovih aktivnosti.

**Udruženja
Makedonaca se
finansiraju iz
grantova lokalnih
zajednica i
članarine u
udruženjima.**

8. Preporuka za unapređenje položaja makedonske nacionalne manjine

Nakon izmjena Zakona o pravima nacionalnih manjina očekuje se priliv sredstava za rad udruženja iz budžeta, od lokalnog do državnog nivoa, što može doprinijeti poboljšanju položaja nacionalne manjine Makedonaca.

Pripremila Todorka Jovanović

Nijemci

1. Nastanak njemačke nacionalne manjine

Kada je Austro-Ugarska 1878. godine vojno zaposjela BiH, njen cilj bio je trajno uključiti BiH u teritorij velike podunavske monarhije. Iako su prve godine austrougarske prisutnosti na ovim prostorima bile vojno obilježene, nova vlast je veoma brzo nastojala organizirati i civilnu upravu. Zatečeni pravni i upravni sustavi bili su potpuno različiti od sustava vlasti kakav je imala Austro-Ugarska, zbog čega je odlučeno u BiH dovesti osobe koje će voditi te poslove. Riječ je o velikome broju administrativnih djelatnika, matičara, pravnika, odvjetnika, zapravo o jednoj cijeloj vojsci činovnika. Najveći broj među njima činili su Nijemci. S obzirom na prirodu posla kojim su se većinom bavili, razumljivo je što su njemački doseljenici

najviše naseljavali gradske sredine: Sarajevo, Banju Luku, Tuzlu i Mostar. U potrazi za novim obradivim površinama, u BiH su došli i njemački zemljoradnici koji su naselili prostore Posavine i nenaseljene i zapuštene ravničarske krajeve.

Novo Selo ili Franc Jozefsfeld nekada je bila napredna kolonija podunavskih Nijemaca protestanata. Oni su se iz susjedne Vojvodine doselili u Semberiju nakon 1878. godine. Podrijetlom su iz južne Njemačke, a u novom zavičaju izuzetno su doprinijeli razvoju poljoprivrede, obrtništva i industrije. Svi stanovnici mjesta, nešto više od 2.000 žitelja, iselili su 1942. godine. Cijeli kompleks proglašen je nacionalnim spomenikom BiH, a Katedrala impresivnih razmjera izgrađena 1913. godine,

Novo Selo nekada je bila napredna kolonija podunavskih Nijemaca protestanata. Svi stanovnici mjesta, nešto preko 2.000 žitelja, iselili su 1942. godine.

najvjerojatnije od cigala iz jedne od dviju bijeljinskih ciglane koje je držala obitelj Devald, u izuzetno je lošem stanju.

Njemački doseljenici su u novoj državi osnivali i svoja kulturna udruženja i društva. Teški dani za Nijemce došli su po svršetku Prvog svjetskog rata, kada se Austro-Ugarska raspala, a BiH ušla u sastav Kraljevine Jugoslavije. Pripadnicima njemačke nacionalnosti ukinuta su politička prava, prije svega sudejlovanje na prvim izborima u Kraljevini Jugoslaviji, kao i pravo na dodjelu zemljišta za obradu. Zbog toga su u velikom broju odlazili u Austriju i Njemačku. Nakon Drugog svjetskog rata Nijemci su ponovo došli na udar državnih vlasti. Postali su žrtve velikih progona, zatvarani su u logore, oduzimana im je imovina, što je za posljedicu imalo nagli pad broja njemačke nacionalne manjine. Nijemci su se u velikom broju iselili s prostora diljem Jugoslavije, odlazeći u Austriju i Njemačku. Ipak, njemačka nacionalna manjina uspjela se održati u BiH i do današnjih dana.

2. Brojnost njemačke nacionalne manjine u BiH

I pored bogate prošlosti na ovim prostorima, vrlo je malo Nijemaca u BiH. Iako nema novih službenih podataka, prema popisu stanovništva iz 1991. godine, Nijemaca je bilo nešto manje od 500 ili 0,01% ukupnoga stanovništva BiH.

Pretpostavlja se da je ovaj broj danas manji ili približan, što će se vidjeti po objavi podataka sa posljednjeg popisa iz 2013. godine.

Demografski gubitci njemačke nacionalne

manjine su vrlo veliki. Dio njih izginuo je tijekom Drugog svjetskog rata i na tzv. Križnom putu, a u dokumentima se navodi da je tijekom i nakon Drugog svjetskog rata iz BiH prisilno ili “dobrovoljno” iseljeno nekoliko desetaka tisuća Folksdojčera, i to uglavnom u Njemačku i Austriju. Ostali su se uglavnom integrirali pa se njihovi potomci danas smatraju domicilnim stanovništvom.

Predstava za djecu u Banjoj Luci

3. Uloga njemačke nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Nijemci su tijekom višestoljetne prisutnosti u BiH bili konstruktivan činitelj njezina društvenog oblikovanja, a ne zna se dovoljno tko su među njima bili aktivni sudionici najvažnijih nacionalno-integracijskih pokreta u BiH. U tijeku je vrlo opsežan projekt izrade biografskog leksikona kojim će se obuhvatiti veliki broj najistaknutijih pregalaca (Josip Juraj Strossmayer; Kosta Hörmann; Josip Stadler) bosansko-hercegovačkog (i hrvatskog) društvenoga, kulturnog i znanstvenog života njemačko-austrijskih korijena. Iskusi i prokletstvo kolektivne krivnje, Nijemci su platili vrlo visoku cijenu, a dio nje bilo je i svjesno prešućivanje uloge mnogih pojedinaca koji su ostavili važno i vrijedno naslijeđe u izgradnji modernog bosansko-hercegovačkog društva. Leksikonom koji je u pripremi bit će obuhvaćeno mnogo

imena iz svih područja ljudskoga djelovanja, s temeljnim ciljem revalorizacije uloge i doprinosa pripadnika i potomaka njemačko-austrijskoga kruga u BiH (i Hrvatskoj).

4. Udruživanje pripadnika njemačke nacionalne manjine

Udruženje Nijemaca grada Banje Luke osnovano je u travnju 2004. godine kao apolitično, neprofitno, otvoreno udruženje građana čiji je cilj očuvati tradiciju, običaje, jezik i kulturu svoje matične zamlje i njezinog naroda. Jedino je od dva udruženja Nijemaca u BiH i spremno je za suradnju s drugim udruženjima svoje manjine, te s ostalim manjinskim narodima u BiH i šire.

Drugo udruženje nastalo je simbiozom s Austrijancima iz Austrijsko-njemačke zajednice u Sarajevu, a formirano je 2010. godine.

Nijemci su tijekom višestoljetne prisutnosti u BiH bili konstruktivan činitelj njezina društvenog oblikovanja.

5. Aktivnosti koje realiziraju udruženja njemačke nacionalne manjine

U Banjoj Luci udruženje postoji samo na papiru, a njegovi članovi nemaju aktivnosti. Udruženje koje djeluje u Sarajevu realizira svoje aktivnosti u suradnji s udruženjem Austrijanaca u Sarajevu. Projekti koje udruženje realizira uglavnom su kulturnog, humanitarnog i edukativnog karaktera. Tijekom 2011. godine udruženje je organiziralo kazališnu predstavu "Telefon", autora i redatelja Zijaha Sokolovića, koja je odigrana u nekoliko gradova BiH. Također se mnogo radi na tome da građani BiH pripadnici njemačkog naroda budu međusobno povezani, formalno ili neformalno, u bilo kojoj sferi: društvenoj, ekonomskoj ili idejnoj. Naime, pripadnici njemačke nacionalne manjine u BiH se nedovoljno jasno razlikuju od preovlađujuće skupine. Njih ne odlikuje ni formalna ni neformalna međusobna povezanost, niti pak imaju osjećaj zajedništva i pripadnosti skupini ljudi koja se

razlikuje po nekim značajkama ili osobinama.

6. Ostvarivanje prava njemačke nacionalne manjine

Jedan od glavnih ciljeva rada udruženja Nijemaca je uključiti se u rad vijeća nacionalnih manjina na svim razinama, a u većini slučajeva su glavni pokretači formiranja vijeća nacionalnih manjina tamo gdje nisu formirana.

Obilježavanje 135. godišnjice njemačkih doseljenika i 70. godišnjice prisilnog iseljavanja Nijemaca iz BiH—Banja Luka, 22. rujna 2014.

7. Način financiranja udruženja njemačke nacionalne manjine

Udruženje stječe sredstva za obavljanje djelatnosti naplatom članarine, priložima i darovima

članova, donacijama domaćih i stranih pravnih i fizičkih osoba, aktivnom pripremom projekata koje udruženje prijavljuje na javne natječaje za dodjelu sredstava i iz drugih izvora u skladu sa zakonom u BiH.

8. Preporuke za unaprjeđenje položaja njemačke nacionalne manjine

Položaj njemačke nacionalne manjine u BiH može se unaprijediti na sljedeći način:

- Ulaganjem maksimalnih napora radi okupljanja pripadnika njemačke nacionalne manjine u BiH i građana njemačkog podrijetla;
- Organiziranjem medijskih akcija i promidžbi, znanstvenih i stručnih predavanja, okruglih stolova i seminara, treninga, tečajeva, izložbi, koncerata i drugih aktivnosti kojima se

promiče osobenost njemačke nacionalne manjine u BiH;

- Organiziranjem tematskih susreta i rasprava s drugim nacionalnim manjinama u Kantonu Sarajevo, FBiH i BiH po pitanju suradnje u zajedničkim akcijama u cilju zaštite manjinskih prava;
- Organiziranjem drugih aktivnosti koje doprinose afirmaciji njemačke nacionalne manjine u BiH.

Položaj njemačke nacionalne manjine u BiH može se unaprijediti ulaganjem napora s ciljem okupljanja pripadnika njemačke nacionalne manjine u BiH i građana njemačkog podrijetla.

Članovi Udruženja „Austrijsko-njemačka zajednica BiH“ na prijemu kod gradonačelnika Sarajeva Alije Behmena 2.12.2010.

Pripremio Velibor Kuvač

Poljaci

1. Nastanak poljske nacionalne manjine

Poljaci su počeli naseljavati BiH za vrijeme Austro-Ugarske Monarhije. Masovno doseljavanje započelo je oko 1878. godine iz Galicije. Razlog naseljavanja bio je višestruk. Osim prenaseljenosti Galicije, Monarhija je željela iskorisiti znanje njezinih žitelja u obrađivanju zemljišta. Naselili su krajeve oko Dervente, Prnjavora, Banje Luke, Bosanskog Novog, Prijedora i Tuzle. Zabilježeno je da su doseljenici raspoređeni u dvanaest zemljoradničkih kolonija i nekoliko mješovitih sela, kao i par sela s čisto poljskim stanovništvom.

2. Brojnost poljske nacionalne manjine u BiH

Prema podacima Austro-Ugarske Monarhije, do 1878. godine zabilježeni su pojedinačni slučajevi naseljavanja. Nakon što je Austro-Ugarska organizirala popis 1910.

godine, prema službenim podacima u BiH je živjelo oko 10.970 Poljaka. Do 1930. zabilježen je porast broja Poljaka do 30.000. Nakon rata poljska vlada pozvala je sve Poljake da se vrate u domovinu. Poljaci su na svome kongresu 1945. godine donijeli odluku o povratku u domovinu i o tome su izvjestili i jugoslavenske i poljske vlasti. Uslijedila su velika iseljavanja, pa je zabilježeno da je 1948. godine u BiH ostalo oko 1.386 Poljaka. Već 1953. godine taj broj iznosio je 1.161. Prema podacima iz 1961. godine, broj Poljaka smanjen je na svega 801, a prema popisu iz 1991. ukupno je bilo registrirano 526 Poljaka.

U nacionalnu manjinu, uz osobe koje imaju potomke koji su rođeni Poljaci, treba uvrstiti i naturalizirane Poljake i njihove potomke, ali i otvoriti vrata te pružiti podršku svakome tko bi želio saznati nešto više o svome poljskom podrijetlu te eventualno o drugima koji bi željeli saznati nešto o Poljacima.

Građanin koji se izjašnjava kao Poljak (pripadnik te nacionalne

Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, u BiH je ukupno bilo registrirano 526 Poljaka.

manjine) trebao bi znati okvirne podatke o svojoj drugoj domovini (Poljskoj), znati neke običaje, povijest i kulturu. Treba istinski osjećati pripadnost toj nacionalnoj manjini, a udruženja trebaju razvijati i njegovati te osjećaje.

3. Uloga poljske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Veleposlanik Republike Poljske u BiH Andrzej Krawczyk i gđa Beata Zatović posjetili su 6.11.2013. godine Banju Luku i sastali se s predstavnicima Udruženja Poljaka grada Banje Luke i predstavnikom Udruženja Poljaka i prijatelja MAK, općina Gradiška. Zajedno su obišli grobno mjesto Artura Burde, počasnog konzula Republike Poljske u Kraljevini Jugoslaviji i prvi osnivač Rotary kluba u Banjoj Luci

Poljska nacionalna manjina došla je na prostore BiH oko 1878. godine. Naravno, Poljaci se nisu zadržali

samo u jednom dijelu BiH, odlazili su u različite gradove i ostavili trag u kulturi i znanosti. Treba naglasiti da je Poljsko groblje u mjestu Novi Martinac, koje je uz veliki angažman UG-a Polse, evidentirano kao nacionalni spomenik u BiH.

Brojni su poznati i uspješni Poljaci u BiH koji su ostavili značajan trag u područjima kojima su se bavili, a to su bili liječnici, odvjetnici,

kuhari. U BiH su živjeli znameniti Poljaci: dr. Leopold Glück (1854.-1907.), liječnik, osnivač centra za liječenje lepre i ravnatelj bolnice u Sarajevu, dr. Aleksander Glück (1884.-1925.), liječnik specijalist dermatovenerologije, Władysław Glück, odvjetnik, povjesničar i prevoditelj, dr. Teodora Krajewska (1854.-1935.), prva žena liječnica u BiH i pionirka u istraživanju osteomalacije među muslimanskim ženama, prof. Leon Biliński (rođ. 1846.), ekonomist i profesor prava, dr. Wiktor Jankiewicz, odvjetnik, dr. Bernard Zauderer (1851.-1928.), liječnik, osnivač prve Gradske bolnice u Travniku i počasni građanin Travnika, dr. Bronisława Prasek-Calczyńska, liječnica specijalistica pedijatrije i učiteljica u ženskoj školi u Sarajevu, dr. Władysław Nieć, odvjetnik, zamjenik gradonačelnika Sarajeva i član Udruženja Poljaka u Sarajevu, Artur Burda, počasni konzul Republike Poljske u Kraljevini Jugoslaviji i osnivač Rotary kluba u Banjoj Luci, dr. Justyn Karlinski, bakteriolog i epidemiolog, Lam Władysław, rođen u Konjicu, slikar i teoretičar umjetnosti. Poznat je podatak da je šef kuhinje u hotelu

“Evropa” Mihajlo Piotrovski prije i za vrijeme Drugog svjetskog rata novčano podupirao pokret otpora u Poljskoj.

Međutim, nakon Drugog svjetskog rata veći broj Poljaka vratio se u Poljsku. Ostao ih je manji broj s obiteljima, a one nedovoljno poznaju poljski jezik. Međutim, u sadašnjem trenutku brojna manja udruženja suočavaju se s financijskim problemima, ona nisu učinkovita u djelovanju i ne mogu omogućiti svojim članovima veću i značajniju podršku, a u javnosti su malo ili gotovo nikako prisutna.

4. Udruživanja pripadnika poljske nacionalne manjine

Udruživanje Poljaka odvijalo se osnivanjem nekoliko udruženja na teritoriju BiH. Udruženja iz Federacije BiH čine: Mostarsko udruženje Mijesko1, koje djeluje na teritoriju Hercegovine. Udruženje ima svega sedam članova. Njihove su aktivnosti svedene na minimum, zbog nedostatka financijskih

sredstava i veoma malog broja članova. Sljedeće udruženje je sarajevsko udruženje građana poljskog podrijetla UG Polsa. Udruženje broji oko 90 članova, većinom starije dobi. Unutar udruženja djeluje više sekcija. To su sekcije za učenje jezika, običaja i tradicije, pripreme nacionalnih jela, kao i zbor. Udruženje organizira izlete u BiH, posjete drugim udruženjima i proslave svih vjerskih i državnih blagdana uz prigodni program. Aktivno je povezano s maticom Poljskom održavanjem kulturnih aktivnosti. Uz pomoć Veleposlanstva, ranijih godina su prikazivani poljski filmovi. Članovi udruženja također su djelovali u Višegradskoj grupi, a pomagali su prilikom organiziranja likovnih i drugih izložbi te postavki iz matice Poljske. Sljedeće udruženje je Udruženje građana poljskog podrijetla - Tuzla. U ovom udruženju je više od 70 osoba podrijetlom iz Poljske, a s obiteljima više od 200 osoba. Zbog nedostatka novca, ovome udruženju prijeti opasnost potpunog gašenja.

U Republici Srpskoj djeluje tri

Mostarsko udruženje Poljaka Mijesko1 djeluje na teritoriju Hercegovine, ima svega sedam članova, a aktivnosti su svedene na minimum zbog nedostatka financijskih sredstava i veoma malog broja članova.

udruženja Poljaka. Udruženje Poljaka Boleslavec iz Prnjavora ima oko 80 članova, a aktivnih oko 20 članova. U Prnjavoru živi oko 200 Poljaka. Na teritoriju Gradiške, u mjestu Čelinac, djeluje udruženje Mak. Specifičnost ovog mjesta je što u njemu žive preostali Poljaci iz Poljske koji se nisu željeli vratiti u Poljsku. Udruženje se bori da sačuva od zaborava stare nošnje, pjesme i običaje. Aktivno surađuje s ostalim udruženjima Poljaka u BiH. Također, postoji i udruženje Poljaka u gradu Banjoj Luci. Ovo udruženje broji oko 110 članova uglavnom starije dobi, dok je aktivno 20 članova. Udruženje organizira kulturne manifestacije zajedno s ostalim udruženjima iz okruženja. Treba naglasiti da je 22. lipnja 2014. godine organiziran prvi zajednički sastanak predstavnika udruženja Poljaka u BiH, a na sastanku je dogovorena zajedničko djelovanje na promicanju poljske manjine na teritoriju BiH.

Regionalno udruživanje Poljaka s područja Balkana uobičajeno je u Balkansko udruženje Poljaka Polonia Balkanika. Udruženje ima

za cilj integraciju Poljaka na Balkanu i važne aktivnosti na objedinjavanju Poljaka izvan države matice. Udruženje ima za cilj organizirati zajedničke kulturne i gospodarske projekte, razmjenjivati iskustva, kao i zbližavati mlade naraštaje Poljaka.

UDRUŽENJE GRAĐANA POLSA SARAJEVO

5. Aktivnosti koje realiziraju udruženja poljske nacionalne manjine

Udruženja poljske nacionalne manjine u Federaciji BiH nemaju prostorije u svome vlasništvu. Uslijed nedostatka financijske potpore od vlasti, udruženja iznajmljuju prostorije za rad uz samofinanciranje. Ranijih godina udruženja su dobivala financijsku potporu jednim dijelom od Veleposlanstva Republike Poljske, a

Dana 22. lipnja 2014. godine organiziran je prvi zajednički sastanak udruženja Poljaka u BiH na kojemu su dogovorene zajedničke aktivnosti.

jednim dijelom iz Varšave putem tijela koja održavaju kontakt s udruženjima iz cijelog svijeta.

Upravo iz razloga samofinanciranja, udruženja su limitirana u pogledu veličine i kvalitete prostora. Sami prostori su neodgovarajuće opremljeni, a to se prije svega odnosi na nedostatak računala, audioopreme, manje knjižnice, slika, povijesnih i zemljopisnih karata. Veća udruženja do sada su uspijevala organizirati, u koordinaciji s Veleposlanstvom Republike Poljske, niz manifestacija odnosno proslava. UG Polsa iz Sarajeva organizirala je prvo okupljanje udruženja Poljaka na teritoriju BiH. Organizira se proslava Dana Republike Poljske (11. studenoga) i proslave Božića (25. prosinca). Ranijih godina udruženja su uspijevala organizirati navedene događaje u većim prostorima s članovima Sarajevske filharmonije, zaposlenicima Veleposlanstva Republike Poljske, Poljske vojne bojne stacionirane u Sarajevu, kao i gostima iz drugih udruženja. Pošto je Poljska članica Višegradske grupe, svake godine članovi udruženja su

redovni posjetitelji kulturnih događaja u Sarajevu koje organizira Višegradska grupa. Veleposlanstva Češke, Mađarske, Poljske i Slovačke u BiH, u suradnji s Art Kinom Kriterion, organiziraju

Tjedan filmova Višegradske grupe. Festival je održan od 19. do 25. studenoga 2014. godine.

Što se tiče udruženja koja su osnovana na teritoriju Republike Srpske, slika je nešto povoljnija. Udruženja od republičke vlade primaju određenu financijsku potporu, a u Banjoj Luci imaju na raspolaganju zajednički prostor koji dijele s ostalim registriranim udruženjima nacionalnih manjina. Grad Banja Luka i ove je godine pomogao i organizirao 11. smotru kulturnog stvaralaštva nacionalnih manjina. Treba istaknuti da je ove godine udruženje Poljaka iz Banje Luke organiziralo drugo po redu okupljanje udruženja Poljaka iz cijele BiH. Na tom sastanku učinjeni su prvi koraci ka objedinjavanju zajedničkih aktivnosti i uspješnijem djelovanju udruženja u koordinaciji s

**Tjedan filmova
Višegradske grupe
održan u Sarajevu od
19. do 25. 11. 2014.**

**Poljska je članica
Višegradske grupe
i svake godine
članovi udruženja
posjećuju kulturne
događaje u
Sarajevu koje
organizira
Višegradska grupa.**

Veleposlanstvom
Republike Poljske.

Treba naglasiti da jedina kolonija Poljaka u BiH, okupljena i aktivna unutar Udruženja Mak iz Čelinovca, već četiri godine održava Dan pirogijade u Čelinovcu. To je prilika da poljska nacionalna manjina predstavi gostima tradicionalno poljsko jelo PIROGI, kao i da prikaže djelovanje dva zbora mlađe i starije grupe, koja nastoje sačuvati stare poljske pjesme od zaborava .

Udruženja Poljaka sudjeluju na festivalima nacionalnih manjina i predstavljaju svoju tradiciju i kulturno naslijeđe

Kao i brojne druge nacionalne manjine u BiH, prva prepreka s kojom se suočava poljska manjina je nedostatak uredskog prostora u kojem bi mogla djelovati, i to na državnoj i federalnoj razini.

6. Ostvarivanje prava poljske nacionalne manjine

Poljska nacionalna manjina vrlo teško može ostvariti sva prava koja joj pripadaju prema međunarodnim pravnim instrumentima, uključujući i presudu Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Sejdić i Finci protiv BiH*. Kao i brojne druge nacionalne manjine u BiH, prva prepreka s kojom se suočava

poljska manjina je nedostatak uredskog prostora u kojem bi mogla djelovati, i to na državnoj i federalnoj razini.

Jedan od većih problema je i nedostatak financijske potpore za udruženja s obje razine, što automatski dovodi do potpune nemogućnosti kontinuiranog rada udruženja. Članovi udruženja većinom su osobe starije dobi koje, zbog svojih malih mirovina, ne mogu doprinositi radu udruženja plaćanjem članarine.

Naprijed navedena dva velika nedostatka dovode do konačnog rezultata - smanjene ili potpun

izostanak mogućnosti za aktivan rad udruženja, te odsutnost svake mogućnosti za odgovarajuće predstavljanje javnosti rada udruženja i poljske manjine.

Shodno tome, neizostavan je zaključak da je manjinama i udruženjima putem kojih djeluju prijeko potrebno osigurati prostor i financijsku potporu za njihove aktivnosti. Time bi se pomoglo povezivanju nacionalne manjine sa zajednicom, predstavljanje poljske tradicije i kulture, kao i upoznavanje drugih nacionalnih manjina u BiH.

7. Način financiranja udruženja poljske nacionalne manjine

Financiranje udruženja u ovome trenutku, konkretno UG-a Polsa, nije osigurano. Posljednji iznos koji je Polsa primila je 2.800 KM prije četiri godine. Prije toga je financiranje bilo nešto bolje, s obzirom na to da su i sredstva upućena posredstvom veleposlanstva podlijegala fleksibilnijim pravilima.

N i s u o s i g u r a n a n o v č a n a s r e d s t v a z a p o m o ć n e z a p o s l e n i m a , k a o n i s t i p e n d i j e u č e n i c i m a , a n i s u p l a ć e n i

ni tečajevi jezika. Udruženje Polsa je nekoliko puta uspijevalo osigurati sredstva za učenje jezika u kratkim vremenskim razdobljima.

Osim pomoći koju je osigurala Republika Poljska, udruženje nije primilo drugu vrstu pomoći ili podrške. Udruženje je nekoliko puta, u ranijem razdoblju, pokušalo kod nadležnih tijela podnijeti prijavu za sudjelovanje svojih projekata. Do sada su takve prijave uglavnom bile bez uspjeha i tomi je vjerojatno osnovni razlog što se trebaju više angažirati mlađi članovi koji imaju više iskustva u izradi projekata.

Za godinu dana potrebno je osigurati novčanu potporu za rad udruženja i tri člana koji bi imali određena prava

Pirogijada u Čelincu
od 2011. do 2014. godine

Udruženje je nekoliko puta, u ranijem razdoblju, bezuspješno pokušalo kod nadležnih tijela podnijeti prijavu za sudjelovanje svojih projekata.

i obveze: mjesečne naknade, mjesečni zakup prostora, godišnji završni račun, porez na svaku novčanu transakciju. Također bi bilo potrebno osigurati sredstva za organiziranje posjeta, izleta u cilju druženja i edukacije među manjinama. Ukoliko bi na državnoj razini bilo moguće pronaći prostor koji bi udruženja nacionalnih manjina mogla naizmjenice koristiti (po principu korištenja prostora za Savez nacionalnih manjina u Banjoj Luci), bila bi to prilika za uštedu sredstava i pružanje šanse udruženjima za intenziviranje rada.

8. Preporuka za unaprjeđenje položaja poljske nacionalne manjine

Preporuke za unaprjeđenje položaja Poljaka u BiH odnose se na sljedeće potrebe:

- Osigurati veće i bolje uključivanje u društvo;
- Omogućiti bolje informiranje o projektima za koja udruženja mogu podnijeti prijavu kako bi ostvarila sredstva za rad;
- Državna i entitetska tijela koja oglašavaju grantove trebala bi dostavljati pozive za prijavu za grant osobama za kontaktiranje u svakom udruženju manjina, kako bi se povećao postotak prijave za grantove, imajući u vidu činjenicu da je u većem broju udruženja članstvo starije dobi tako da nisu upoznati s pojedinostima o načinu prijave za dodjelu sredstava kojima bi mogli unaprijediti rad svojih udruženja.
- Osigurati prostor za rad i aktivnosti udruženja;
- Osigurati sustavnu finansijsku potporu;

Poljska nošnja

Sarajevska POLSA organizira koncert u povodu Dana neovisnosti Republike Poljske

Regionalno udruženje Poljaka s područja Balkana - Polonia Balkanika

Prvi susret poljskih udruženja u Banjoj Luci lipnja 2014. godine, u organizaciji Roberta Ambroziaka, konzula Republike Poljske

Pripremio Dejan Piotrovski

Romi

1. Nastanak romske nacionalne manjine

Romi su tradicionalno nomadski narod. Vjeruje se da su napustili Indiju oko 1000. godine i da su prošli kroz zemlje koje su danas obuhvaćene granicama Afganistana, Irana, Jemena i Turske. Početkom 14. stoljeća Romi dolaze na Balkan. Neki Romi su se selili prema jugu kroz Siriju ka sjevernoj Africi, dolazeći u Evropu preko Gibraltara. Oba ogranka migracije sreli su se u današnjoj Francuskoj.

Prvi put se Romi izriječno spominju u Bosni 1574. godine, kad je sultan Selim II. izdao ferman kojim je odobrio porezne olakšice Romima koji rade u rudnicima: spominje one koji rade u rudniku željezne rude nedaleko od Banje Luke i Rome koji rade u rudnicima "iza Novog Pazara" - vjerovatno je mislio na rudnike na sjeveru Kosova. Možemo samo nagađati da li su to bili mjesni Romi koji su se latili rudarenja, ili Romi koji su došli - kao i saski rudari - iz ugarsko-rumunskih

zemalja. Potkraj 14. stoljeća Romi su se bili nastanili sjeverno od Dunava. Transilvanski Romi dijelili su se na dvije tradicionalne kategorije, na rudare i na aurare, ispirača zlata. Možda su takvi bili i neki od onih ispirača zlata što ih je Benedikt Kuripesić vidio 1530. godine na rijeci nedaleko od Jajca.

Za većeg dijela početnog razdoblja otomanske vlasti turska je uprava dobro postupala s Romima. U fermanu iz 1604. godine o Romima u južnoj Albaniji i sjeverozapadnoj Grčkoj, a riječ je i o Romima kršćanima i o Romima muslimanima navodi "Neka niko ne uznemiruje niti ugnjetava pripadnike tog naroda".

Sigurno su se Romi često u manjim skupinama doseljavali na prostore Bosne. Najuspješnija takva skupina doselila se na početku 19. stoljeća iz Novopazarskog sandžaka (koji je tada pripadao Bosanskom ejaletu) i nastanila u selu Pogledala, nedaleko od Rogatice, istočno od Sarajeva. Ekspert za bosanske Rome Rade Uhlik posjetio je Pogledala uoči Drugog svjetskog rata i ustvrdio da je to "neosporno najzanimljivije i

Romi se prvi put izrekom spominju u Bosni 1574. godine, kad je sultan Selim II izdao ferman kojim je odobrio porezne olakšice Romima koji rade u rudnicima.

najvitalnije cigansko naselje u Bosni".

2. Brojnost romske nacionalne manjine u BiH

Tačni podaci o brojnosti Roma u BiH nisu dostupni. Kreću se od 80.000 do 100.000, koliko procjenjuje romski nevladin sektor. Očekivano je da je realan broj Roma u BiH negdje od 60.000 do 70.000. Prema procjenama nevladinih organizacija, najviše Roma živi u Tuzlanskom kantonu, a dosta Roma živi i na području Bijeljine i Sarajeva.

Pripadnici romske nacionalne manjine su sve one osobe koje njeguju kulturu, tradiciju i običaje romskog naroda i koji se izjašnjavaju kao pripadnici romskog naroda.

3. Uloga romske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

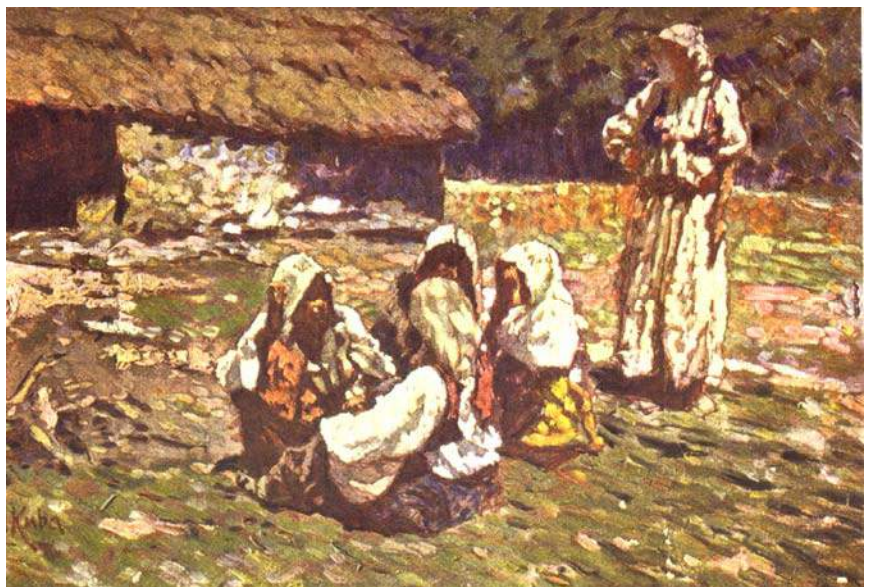
Ekspert za bosanske Rome Rade

Uhlik opisuje u svojoj knjizi: „*Ljudi su vrlo radišni, sposobni, štedljivi, poštene kotlokrpe koje posjeduju izvanredan smisao za organizaciju. Nisu nomadi; stanuju u prilično siromašnim kućama. U toploj sezoni od proljeća do jeseni putuju po cijeloj Bosni, na razne strane, željeznicom, svake godine traže posao... Većina je njih pismena i vrlo ljubomorno čuva svoj ciganski jezik*”.

Kad je nakon Drugog svjetskog rata ponovo došao u Pogledala, Uhlik je zatekao pusto selo. Međutim, Romi iz Pogledala su otjerani uslijed ratnih okolnosti u jugoistočnoj Bosni. Kwartovi Roma muslimanske vjere u mnogim gradovima jugoistočne, istočne i sjeverne Bosne prošli su kroz slične strahote ubijanja i

Očekivano je da je realan broj Roma u BiH negdje od 60.000 do 70.000.

Slika Ludvika Kube iz knjige njegovog putopisa kroz BiH 1893-1896 na kojoj su Romkinje iz Foče

razaranja 1992. i 1993. godine. Političke okolnosti u BiH su dovele i do polarizacije romske populacije. Tako su Romi iz sela Jasenje u općini Bijeljina, u kojem je prije 1992. godine živjelo oko 500 Roma, bili pripadnici suprotstavljenih vojnih snaga.

Uloga Roma u općem razvoju društva u BiH je postala prepoznatljiva pojavom filmova čija je tematika romski narod. Filmovi Danisa Tanovića i Emira Kusturice o Romima su direktno doprinijeli, još od 80-ih godina, posebnosti bosanskog filmskog izraza. Filmovi su mahom obrađivali socijalne teme, ne rijetko i kao socijalnu kritiku na račun socijalističkog društva, a povremeno bi se našlo mjesto i za savremene, urbane teme, na koje su ipak uglavnom bili pretplaćeni

autori iz drugih centara. Film Danisa Tanovića "Epizoda u životu berača željeza" je 2013. godine nagrađen Srebrnim medvjedom na filmskom festivalu u Berlinu, a Nazif Mujić, Rom, dobio je nagradu za najbolju mušku ulogu. Film opisuje istiniti događaj iz 2011. kada je ženi Romkinji u srednjoj Bosni odbijena liječnička pomoć zbog toga jer porodica nije bila zdravstveno osigurana. U filmu pogođena romska porodica glumi samu sebe.

4. Udruživanja pripadnika romske nacionalne manjine

Romska udruženja se putem programa podržavaju kroz projekte koji doprinose poboljšavanju uslova života romske nacionalne manjine aktivnostima koje su sami Romi definirali kao bitne za rješavanje njihovih problema. "Roma program" posebnu pažnju usmjerava na zapošljavanje, stanovanje, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje Roma, što su ključne potrebe Roma identificirane od strane romskih zajednica. Osnovne aktivnosti Roma programa su: jačanje kapaciteta romskih nevladinih

Film Danisa Tanovića "Epizoda u životu berača željeza" je 2013. godine nagrađen Srebrnim medvjedom na filmskom festivalu u Berlinu, a Nazif Mujić, Rom, je dobio nagradu za najbolju mušku ulogu.

Romska igra u centru Sarajeva

organizacija što predstavlja dugoročan proces edukacije i ovladavanja vještinama, usmjeren ka osnovnom cilju: izgradnja i rafiniranje romskog nevladinog sektora kako bi se osposobio za što kompetentnije uključenje u širi proces izgradnje struktura civilnog društva u BiH, zatim zajedničko djelovanje romskih nevladinih organizacija putem tri romska resursna centra koji predstavljaju mjesta gdje se zajednički planiraju aktivnosti romskog nevladinog sektora, kao i stipendiranje romskih učenika putem kojeg se Romi uključuju u obrazovni proces, ruše predrasude o sebi i doprinose razvoju cjelokupnog društva.

U BiH prisutan je veliki broj romskih udruženja. Procjena je da u BiH ima oko 80 zakonski registriranih udruženja, dok je oko 10 aktivnih koja djeluju i realizuju aktivnosti. Romska udruženja nastala su iz stvarne potrebe romske populacije da se pomogne Romima u što kvalitetnijoj integraciji u bh. društvo.

Inicijalna aktivnost u pogledu poboljšanja zaštite najugroženije romske manjine započeta je imenovanjem savjetodavnog i koordinirajućeg tijela 2002. godine od strane Vijeća ministara BiH koje se zove Odbor za Rome pri Vijeću ministara BiH. Odbor ima nadležnost da raspravlja o svim značajnim pitanjima sadržanim u Strategiji BiH za rješavanje problema Roma, te da prati provođenje i predlaže aktivnosti u

svrhu efikasnije realizacije Dekade inkluzije Roma 2005.-2015. Odbor je zadužen za: sistemsko praćenje provođenja Akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite i Revidiranog plana o obrazovnim potrebama Roma u BiH; donosi operativne planove i predlaže mjere za unapređenje provođenja Akcionog plana; putem svojih predstavnika inicira aktivnosti na osiguranju

U sklopu EU "Podrška implementaciji nacionalnih akcionih planova za uključivanje Roma" 2012. godine dodijeljeno je 8 grantova za 8 romskih organizacija iz Sarajeva, Tuzle, Bijeljine, Zavidovića, Prnjavora i Visokog za realizaciju projekata kojim su rješavani svakodnevni životni problemi Roma u svojim zajednicama

Borac za ravnopravnost Roma i svih nacionalnih manjina Dervo Sejdić, zajedno sa Jakobom Fincijem, dobio je 22. decembra 2009. presudu od Evropskim sudom za ljudska prava koja još čeka na izvršenje

sredstava u budžetima institucija na nivou BiH i entiteta za potrebe realizacije Akcionog plana; prati utrošak odobrenih sredstava u budžetima institucija BiH i institucija entiteta za realizaciju Akcionog planu u sve tri oblasti te dinamiku realizacije istih; uključuje se u ostvarivanju kontakata s potencijalnim donatorima i drugih zainteresiranih strana na osiguravanju sredstava za provođenje Akcionog plana; s ciljem donošenja validnih stavova, zaključaka i preporuka. Odbor za Rome ima 22 člana, 11 predstavnika Roma i 11 predstavnika institucija, a Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH pruža stručnu i tehničku podršku Odboru.

5. Aktivnosti koje realizuju udruženja romske nacionalne manjine

Udruženja Roma podstiču razvoj i pokretanje vlastitog poduzetništva,

pa su tako krajem 2014. godine 23 Roma s područja Tuzlanskog kantona potpisala ugovore o preuzimanju finansijskih sredstava koja moraju iskoristiti za pokretanje vlastitog biznisa. Aplicirajući za projekat koji realizuje Udruženje Roma Euro Rom, aplikanti su mogli navesti kojom djelatnošću žele da se bave. Ukupno je dodijeljeno 29 grantova u vrijednosti 111.000 KM. Nedžad Jusić napominje kako je riječ o projektu "Osnaživanje i integracija Roma u Srbiji i BiH", koji finansira Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške, a implementira ga organizacija CARE Srbija uz podršku partnerskih udruženja RIC i Euro Rom.

Najveći uspjeh udruženja i države BiH je potpisivanje pristupa Dekadi Roma 2008. godine. Vijeće ministara BiH je usvojilo sredinom 2014. godine akcione planove za rješavanje problema Roma, što se odugovlačilo i nije omogućavalo BiH da pristupi međunarodnoj Dekadi Roma. Konačno 4. septembra 2008. predsjedavajući Vijeća ministara BiH Nikola Špirić je u ime BiH u Beogradu potpisao sporazum o

Procjena je da u BiH ima oko 80 zakonski registrovanih udruženja, dok je oko 10 aktivnih koja djeluju i realizuju aktivnosti.

pristupanju Dekadi. Ovaj međunarodni dokument, koji se prije svega reflektuje kao međunarodna (europska) pomoć zemljama istočne i jugoistočne Evrope za inkluziju Roma u većinu društvenih tokova, omogućit će više sredstava, ali i državne volje za različite projekte koji ostvaruju rješavanje problema Roma. Na poziv Sekretarijata Dekade, tim povodom učestvovala je i delegacija BiH u radu 14. sjednice međunarodnog upravnog odbora 4. i 5. septembra 2008. u Beogradu. Delegaciju su činili Sanela Bešić, članica Međunarodnog upravnog odbora te kao gosti predstavnici NVO sektora - romske mreže: Fehim

Osmanović, Saša Masić, Nežad Jusić, Mirsad Sejdić, Muradif Biberović, OSCE-a: Dervo Sejdić, World Visiona: Albert Pančić i organizacije BOSPO: Slavica Bradrić. U ime države BiH bili su prisutni: Nikola Špirić, Šefik Rizvanović, Maksim Stanišić, Samir Šlaku, Ljiljana Šantić i Danijela Ćosović.

Isti dan uslijedilo je oficijelno potpisivanje deklaracije od strane predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH Nikole Špirića, što je on kasnije na pres-konferenciji označio kao izuzetno značajan dan za BiH.

**Najveći uspjeh
romskih udruženja i
države BiH je
potpisivanje
pristupa Dekadi
Roma 2008.
godine.**

**Potpisivanje ugovora o
dodjeli pomoći za
pokretanje poduzetništva u
tuzlanskoj regiji. Projekat
realizuje udruženje Roma
Euro-Rom Tuzla čije
predjedavajući Nedžad
Jusić je član Vijeća
nacionalnih manjina BiH**

**Udruženje OTAHARIN
Bijeljina organizuje
obilježavanje Dana Roma i
animira djecu Rome u
očuvanju romske tradicije**

Ono što je posebno interesantno, kako za Rome u BiH, tako i za državu BiH je rješavanje pitanja stanovanja - legalizacija neformalnih naselja, borba protiv diskriminacije u oblasti stanovanja, dobre prakse - izgradnja jeftinih stambenih objekata, obrazovanje - borba protiv diskriminacije u oblasti obrazovanja - specijalne škole, testiranje djece, individualni obrazovni planovi. Monitoring i evaluacija - monitoring i evaluacija u oblasti obrazovanja i stanovanja – monitoring mehanizmi i

dostupnost i tačnost podataka. U BiH je prisutan veliki problema s neformalnim (bespravno i zgrađenim) naseljima. Međutim, u prethodnom periodu romski sektor je imao pozitivnih iskustava prilikom izgradnje stambenih jedinica kao što je to bilo u Gorici, Modriči i Vitezu. U ovom segmentu postoji problem s određivanjem kriterija prilikom dodjele objekata ili materijala. Posebno otežava to što svaki donator ima svoju politiku

koja je uglavnom unaprijed definirana. U oblasti obrazovanja u BiH je nužno u narednom periodu više raditi na popularizaciji, standardizaciji i uvođenju u škole romskog jezika. Potrebno je raditi i na uvođenju historije i kulture u obrazovni plan i program kako Romi ne bi izgubili svoj identitet. Istaknuti su i problemi s popisom stanovništva romske populacije – u nekim zemljama posljednji popis urađen je prije 10 i više godina, zatim baze podataka često su nepotpune, netačne i teško je odrediti stvarno stanje, indikatore kao i krajnji učinak prilikom izrade monitoring izvještaja. Akcioni planovi izrađeni su na državnom nivou, ali nisu prilagođeni za lokalni nivo koji se pokazao kao najvažniji za cjelokupan proces.

Problem je i s razmjenom informacija između državnog nivoa i lokalnog. Ne zna se ko šta radi, nema koordinacije. Mediji, odnosno romski informativni centri, kakav postoji u BiH, navedeni su kao ključ za rješavanje ovog problema. Zbog toga se rade kampanje, pres-konferencije i drugi kontakti s medijima. Neriješen problem stanovanja je veoma

kompleksan i iziskuje izdvajanje velikih novčanih sredstava kako bi se mogao rješavati. Predloženo je da se u okviru Evropske komisije formira poseban fond za stanovanje po ugledu na fond za obrazovanje Roma. Ovo se najvećim dijelom odnosi na zemlje bivše Jugoslavije.

6. Ostvarivanje prava romske nacionalne manjine

Položaj Roma u BiH je nezadovoljavajući i često diskriminatoran. U zadnjih 20 godina može se konstatovati da je napravljen određen pomak. Ali, Romi ni u jednom slučaju ne mogu biti zadovoljni trenutnim stanjem u kojem se nalaze, pa ni odnosom društveno-političke vlasti prema Romima. Potrebno je da svi akteri koji mogu da utiču da se promijeni stanje Roma u BiH ulože više napora, jer i Romi su građani BiH kao i svi drugi građani, plaćaju porez ovoj državi i ova država treba da uzvрати određenim aktivnostima i projektima kako bi se njihovo stanje poboljšalo. Nažalost, i u 21. stoljeću, određene romske porodice žive bez

struje, bez vode, bez uređene komunalne infrastrukture, bez krova nad glavom.

U okviru projekta „Promocija osnovnog obrazovanja djevojčica u HNK“, udruženje „Novi put“ Mostar pokrenulo je početkom 2015. godine izvođenje nastave za 15 romskih djevojčica

7. Način finansiranja udruženja romske nacionalne manjine

Udruženja se većinom finansiraju iz projekata od međunarodnih donatora. Veoma je mali broj poziva za projekte koje objavljuju bh. državne institucije i organizacije, jer većinom pozive za projekte za romsku nacionalnu manjinu objavljuju međunarodne institucije, ambasade, fondacije i organizacije. Uspjeh ili neuspjeh prijave za projekte nalazi se u njihovom kvalitetu koji odgovara onome što međunarodni donatori i Evropska komisija zahtijevaju po pozivu.

Nažalost, i u 21. stoljeću, određene romske porodice žive bez struje, bez vode, bez uređene komunalne infrastrukture, bez krova nad glavom.

8. Preporuka za unapređenje položaja romske nacionalne manjine

Preporuke za unapređenje položaja Roma u BiH su sljedeće:

- Da se primjenjuju afirmativne akcije prilikom obrazovanja romske djece i upisa u srednje škole i na fakultete (pod jednakim uslovima da se da prednost romskim učenicima u srednjim školama i na fakultetima).
- Da se pristupi izradi lokalnih akcionih planova za Rome u općinama gdje živi veći broj Roma.
- U tijelima koja predstavljaju nacionalne manjine da bude srazmjeran broj Roma u odnosu na brojnost drugih nacionalnih manjina.
- Da Romi obavezno budu uključeni u realizaciju projekata za Rome.
- Potrebno je naći sistemsko rješenje za finansiranje

udruženja Roma u BiH putem budžeta opštinskih, kantonalnih, entitetskih i državnog nivoa vlasti kako bi se rješavanje problema Roma kroz djelovanje udruženja kvalitetno, efikasno i sistematski rješavalo.

Romska udruženja većinom se finansiraju iz projekata sredstvima međunarodnih donatora, a veoma je mali broj poziva za projekte koje objavljuju BiH državne institucije i organizacije.

Pojedine romske porodice žive u modernim kućama (primjer iz Bijeljine), a većinom žive u objektima loše gradnje (primjer iz Banja Luke)

Pripremio Nedžad Jusić

Rumuni

1. Nastanak rumunske nacionalne manjine

O dolasku Rumuna na prostore bivše SFRJ, pa tako i današnje BiH, postoje različite i protivrječne teorije. Njihova protivrječnost se ogleda u odnosu na dva ključna pitanja: na pitanje istorijskog porijekla Rumuna i, drugo, na sličnosti odnosno razlike između Rumuna i Vlaha.

Ipak, istorijska je činjenica da Rumuni vijekovima žive na prostorima Balkanskog poluostrva, pa tako i na prostoru BiH. Rumuni pripadaju grupi stanovnika Balkana koji su se vijekovima bavili nomadskim stočarstvom, pa su nekada na području današnje BiH živjeli u mnogo većem broju nego što je to danas.

Od vremena turskog osvajanja Bosne 1463. godine Rumuni su se ispred osvajača povlačili prema Panoniji. Broj pripadnika rumunske

nacionalne manjine u BiH od tog perioda uvijek je bio simboličan.

2. Brojnost rumunske nacionalne manjine

Prema statističkim podacima, broj pripadnika rumunske nacionalne manjine u BiH poslije II svjetskog rata varira: 1948. godine u BiH je živio 91 Rumun; 1961. godine živjelo je 113 Rumuna; 1971. godine živjelo je 189 Rumuna; 1981. godine živjela su 302 Rumuna.

Broj pripadnika rumunske nacionalne manjine u BiH, u periodu poslije II svjetskog rata:
1948. god. 91 Rumun;
1961. god. 113 Rumuna;
1971. god. 189 Rumuna;
1981. god. 302 Rumuna.

U navedenom periodu bio je evidentiran postepeni rast broja pripadnika rumunske nacionalne manjine na području BiH. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, u BiH su evidentirana 162 Rumuna. Broj pripadnika rumunske nacionalne manjine na području BiH je još manji nakon ratnih djelovanja u periodu 1992-1995. godine.

Tradicionalni duvački instrument Bucium

Veliku zabunu o rumunskoj nacionalnoj manjini stvara i njihovo identifikovanje, odnosno razlikovanje sa Vlasima. Vlaška nacionalna manjina koja živi na prostoru Rumunije, Srbije i Bugarske ističe svoju različitost u odnosu na Rumune. Oni čak smatraju pogrdnim ako ih neko nazove Rumunima, što potvrđuje i najnoviji izvještaj delegacije

manjine u BiH smatraju se građani koji imaju rumunsko etničko porijeklo i koji se tako osjećaju, koji poznaju rumunski jezik, kuhinju i običaje.

3. Uloga rumunske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

U ranijim vijekovima Rumuni kao nomadski narod koji se bavio stočarstvom dao je veliki doprinos razvoju BiH. Taj uticaj je bio najizraženiji u doba Rimskog carstva pa do turskih osvajanja BiH. Rumunski narod je nastao romanizacijom Dačana koji su bili stari narod na Balkanskom poluostrvu. Baveći se nomadskim stočarstvom Rumuni su se kretali širom Balkanskog poluostrva šireći rimsku kulturu. Oni su prenosili nove ideje i nova saznanja, šireći različite uticaje na domaće stanovništvo.

Maškare su dio rumunske tradicije

Savjetodavnog komiteta Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope.

Iako mnogi poistovjećuju Rumune sa Vlasima, osim sličnosti evidentne su i razlike u jeziku, kulturi, oblačenju i folkloru. Pripadnicima rumunske nacionalne

Istovremeno, Rumuni su bili i nosioci privrednog razvoja drugih oblasti i BiH, jer je stočarstvo u ranijim epohama bila jedna od ključnih privrednih djelatnosti.

Poslije II svjetskog rata Rumuni su učestvovali u razvoju SFRJ, pa tako i BiH. U tim godinama bili su bolje organizovani jer je na području SFRJ, po popisu iz 1971. godine bilo 58.570 Rumuna, a na području Vojvodine od toga broja je živjelo 52.987 Rumuna. Njihova brojnost u okviru tadašnje, jedne države omogućila im je i bolju organizovanost i njegovanje kulturnog i etničkog identiteta.

4. Udruživanje pripadnika rumunske nacionalne manjine

Osnovni problem za Rumune u BiH predstavlja njihova trenutna brojnost i rastrkanost širom BiH. To u velikoj mjeri otežava međusobno povezivanje pripadnika rumunske nacionalne manjine i osnivanje rumunskog udruženja nacionalnih manjina na području BiH.

Svoja prava i kulturni identitet Rumuni nastoje očuvati svojim aktivnostima u okviru regionalnih,

entitetskih i državnih udruženja nacionalnih manjina.

5. Aktivnosti koje realizuju udruženja rumunske nacionalne manjine

U prethodnom periodu predstavnici Rumuna ostvarili su kontakt s ambasadorom Rumunije u BiH. Predstavnici Ambasade Rumunije izrazili su spremnost da pruže pomoć pripadnicima rumunske nacionalne manjine u BiH, u njegovanju kulturnog identiteta i školovanju djece. Međutim, kao najveći problem istakli su upravo nepostojanje rumunskog udruženja nacionalnih manjina u BiH, koje bi imalo podatke o brojnosti Rumuna kao i evidenciju o adresi i mjestima u kojima oni žive. Posljednih godina evidentirana je povećana aktivnost pripadnika nacionalnih manjina u BiH, kako u pogledu osnivanja velikog broja regionalnih udruženja nacionalnih manjina tako i u realizaciji projekata na poboljšanju njihovog života. Nakon presude Evropskog suda u predmetu Sejdić i Finci i osnivanja Saveza nacionalnih manjina RS i

Pripadnicima rumunske nacionalne manjine u BiH smatraju se građani koji imaju rumunsko etničko porijeklo i koji se tako osjećaju, koji poznaju rumunski jezik, kuhinju i običaje.

Mititei je tradicionalno rumunsko jelo, slično ćevapčićima pa se jelo i zove rumunski ćevap

aktivnostima Savjeta nacionalnih manjina BiH stvoreni su uslovi za stvaranje regionalnih udruženja nacionalnih manjina. Tako je u januaru 2009. godine osnovano Udruženje nacionalnih manjina Istočne Hercegovine u čijem radu aktivno učestvuje i predstavnica rumunske nacionalne manjine u Savjetu nacionalnih manjina BiH. To udruženje čine pripadnici različitih nacionalnih manjina: Crnogorci, Bugari, Makedonci, Romi, Slovenci, Mađari, Grci, Italijani, Slovaci i Rumuni.

Udruženje nacionalnih manjina Istočne Hercegovine je u saradnji sa OEBS-om održalo okrugli sto o temi “Zapošljavanje nacionalnih manjina” na kojem su učestvovali predstavnici lokalnih vlasti u opštinama Istočne Hercegovine i predstavnici biroa za zapošljavanje.

Povećanje aktivnosti udruženja nacionalnih manjina uslovljeno je i dopunom Izbornog zakona BiH, čemu je doprinijelo povećanje

broja pripadnika nacionalnih manjina u organima lokalne vlasti.

Tako su na lokalnim izborima 2008. godine političke stranke predložile 106 kandidata iz nacionalnih manjina za organe lokalne vlasti, od kojih je njih 35 osvojilo mandate u 32 lokalne zajednice BiH. Među tim kandidatima bio je i jedan pripadnik rumunske nacionalne manjine.

Odmah nakon izbora u januaru 2009. godine, kada je osnovano Udruženje nacionalnih manjina Istočne Hercegovine u saradnji sa Kancelarijom OEBS-a za demokratizaciju u Trebinju, organizovan je okrugli sto o temi “Nacionalne manjine i samouprava”. U radu okruglog stola, osim organizatora, učestvovali su i predstavnici Saveza udruženja nacionalnih manjina RS, predstavnici nacionalnih manjina koji žive u Trebinju, izabrani odbornici u lokalnim parlamentima opština Istočne Hercegovine, kao i predstavnici lokalne uprave opština Istočne Hercegovine. Posebna pažnja na okruglom stolu je posvećena

pitanju nacionalnih manjina na regionalnom nivou kao i ulozi odbornika nacionalnih manjina u radu lokalnih parlamenata. Kao najveći uspjeh pripadnika rumunske nacionalne manjine u prethodnom period mogao bi se istaći upravo izbor pripadnika rumunske nacionalne manjine u lokalnom parlamentu opštine Ljubinje na izborima 2008. godine.

6. Ostvarivanje prava rumunske nacionalne manjine

Rezultati lokalnih izbora 2008. godine pokazali su da pripadnici rumunske nacionalne manjine mogu ostvariti sva svoja prava jedino u okviru regionalnih udruženja nacionalnih manjina, kao i aktivnošću u radu različitih nevladinih organizacija i različitih političkih partija u BiH.

U daljem radu rumunska nacionalna manjina treba da se organizuje u okviru jednog nacionalnog udruženja u BiH. Da bi se to moglo ostvariti, neophodno je da postojeća

regionalna udruženja nacionalnih manjina animiraju što veći broj Rumuna da se aktiviraju u okviru postojećih regionalnih udruženja.

Bez povećanog obima aktivnosti svih udruženja nacionalnih manjina kao i bez učešća većeg broja pripadnika nacionalnih manjina u radu postojećih udruženja, ta udruženja bi vremenom mogla postati samo formalne institucije putem kojih bi pojedinci i različite društvene grupe mogli ostvarivati lične interese.

Aktivnosti udruženja nacionalnih manjina moglebi biti više usmjerene na kulturno-umjetničke smotre i manifestacije, kao što su smotre folklora koje bi omogućile učešće velikom broju pripadnika nacionalnih manjina u aktivnostima udruženja, a to bi moglo biti i spona za saradnju sa udruženjima nacionalnih manjina u susjednim državama. Time bi se podigla svijest o etničkoj pripadnosti a istovremeno bi se istaklo i zajedništvo sa drugim nacionalnim manjinama.

Ambasada Rumunije u BiH je spremna da pruži pomoć pripadnicima rumunske nacionalne manjine u BiH, u njegovanju kulturnog identiteta i školovanju djece. Međutim, najveći problem je nepostojanje rumunskog udruženja nacionalnih manjina u BiH.

Panova frula popularna je u Rumuniji, ali i zemljama Južne Amerike

Rezultati lokalnih izbora 2008. godine pokazali su da pripadnici rumunske nacionalne manjine mogu ostvariti sva prava koja im pripadaju.

Rumunska frula

7. Način finansiranja udruženja rumunske nacionalne manjine

Za bilo kakve aktivnosti neophodna je odgovarajuća finansijska podrška, ali taj problem nije riješen u okviru regionalnih udruženja. Naime, finansiranje udruženja rumunske nacionalne manjine nije moguće dogovoriti zato što pripadnici manjine trenutno svoje aktivnosti realizuju u okviru regionalnih udruženja. Regionalna udruženja za svoje aktivnosti dobijaju simbolična sredstva iz opštinskih budžeta, kao i kancelarijski prostor udruženja. Nedostatak sredstava je glavni razlog smanjene aktivnosti.

Za rad udruženja nacionalnih manjina na regionalnom nivou trebalo bi 20.000 KM za opremanje kancelarija, nadoknadu troškova aktivnosti, organizovanje nekog skupa ili smotre folklora jednom godišnje te za pokrivanje putnih troškova aktivista koji bi učestvovali na skupovima drugih regionalnih entitetskih i državnih

udruženja. Kada bi se sistematski riješilo finansiranje udruženja od državnih, entitetskih i lokalnih organa vlasti, to bi omogućilo bolje povezivanje pripadnika manjina, povećan obim aktivnosti kojim bi se mogli ostvariti bolja saradnja sa predstavnicima ambasade matične države.

To bi stvorilo preduslove za organizovanje učešće u projektima koje realizuju institucije BiH, različite međunarodne organizacije, institucije i ambasade.

Nedostatak zakonskog sistematskog rješenja u finansiranju rada udruženja nacionalnih manjina je osnovni razlog slabe aktivnosti, neorganizovanosti i neučestvovanja u projektima različitih organizacija i institucija. Istovremeno, neophodno je izgraditi transparentan sistem utroška i upravljanja dobijenim sredstvima da se ona ne bi zloupotrebjavala i koristila nenamjenski.

8. Preporuka za unapređenje položaja rumunske nacionalne manjine

Osnovne preporuke za unapređenje položaja rumunske nacionalne manjine su:

- Raditi na povezivanju Rumuna iz mješovitih udruženja nacionalnih manjina kako bi se organizovali i osnovali svoje udruženje na nivou BiH.
- Raditi na sistematskom rješenju finansiranja svih udruženja u okviru aktivnosti njihovih članova u savjetima i vijećima nacionalnih manjina kao i aktivnosti pojedinaca u okviru političkih stranaka.
- Činiti sve da rad udruženja bude transparentniji u pogledu formiranja aktivnosti kao i utroška novčanih sredstava. Transparentnost je potrebna kako bi u radu udruženja učestvovalo više osoba a istovremeno bi se preduhitрила opasnost pretvaranja udruženja u formalnu organizaciju nekoliko ljudi.
- Animirati pripadnike nacionalne manjine da u većem obimu uzmu učešće u aktivnostima postojećih političkih partija BiH kao i drugih društveno-političkih organizacija. U okviru te aktivnosti mogli bi biti objedinjeni mnogi pojedinačni i opšti interesi pripadnika nacionalne manjine.
- Animirati pripadnike nacionalnih manjina da uzmu što veće učešće u postojećim kulturno-umjetničkim društvima, folklornim društvima, prosvjetnim udruženjima u okviru kojih bi mogli imati svoje sekcije ili prikazati dio svog kulturno-umjetničkog nasljeđa, što bi omogućilo bolje razumijevanje i prihvatanje od šire društvene zajednice.

Kada bi se sistematski riješilo finansiranje udruženja od državnih, entitetskih i lokalnih organa vlasti, to bi omogućilo bolje povezivanje pripadnika manjina, povećao bi se obim aktivnosti kojima bi se mogli ostvariti bolja saradnja sa Ambasadom Rumunije.

Preporuka je
animirati
pripadnike
nacionalnih
manjina da uzmu
što veće učešće u
postojećim kulturno
-umjetničkim
društvima.

Tradicionalno bojenje keramike u Rumuniji

Kuća u ruralnoj oblasti Rumunije koja je primjer očuvanja
tradicije građenja drvenih kuća

Pripremila Silvija Vujović

Rusi

1. Nastanak ruske nacionalne manjine

Nastanak ruske nacionalne manjine na prostoru BiH veže se za početak 20. vijeka. BiH je 1918. godine, nakon završetka Prvog svjetskog rata i raspada Austrougarske u čijem je sastavu bila, postala dio nove evropske države koja je nosila naziv Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. U tom periodu, odnosno godinu dana

ranije, 1917. godine u carskoj Rusiji dogodila se velika revolucija, poznata pod nazivom Oktobarska revolucija, u kojoj je srušen carski režim i uspostavljena komunistička vlast. Istorijski događaji koji su izbili u tim nemirnim vremenima bili su razlog da veliki broj Rusa iseli i svoje domove potraži u drugim evropskim državama. U proljeće 1919. godine veliki broj ruskih izbjeglica i bjelogardejaca nalazi utočište u Kraljevini SHS, koja je bila izrazito antikomunistička. Te

Natalija u tradicionalnoj ruskoj nošnji ide ka Kremlju - predivan primjer drevne ruske kulture i arhitekture u Moskvi.

Oktobarska revolucija 1917. godine bila je uzrok iseljavanja velikog broja Rusa koji su svoje domove potraži u drugim evropskim državama.

**može se
 pretpostaviti da na
 prostoru BiH
 trenutno živi oko
 300 stanovnika
 ruske narodnosti,
 sa državljanstvom
 ili bez
 državljanstva BiH.**

**Babuške - jedan od
 zaštitnih znakova ruske
 tradicije**

godine na prostore Kraljevine SHS, a sam tim i na područje BiH, doseljava se veliki broj Rusa. Jedan broj njih radio je na univerzitetima, školama i kulturnim institucijama, a većina ovog stanovništva zaposlila se u poljoprivredi i industriji. Ruski doseljenici su se adaptirali u novoj sredini i mnogi su zasnivali porodice sa domicilnim stanovništvom i imali status narodnosti tj. nacionalne manjine (Miroslav Jovanović – „Doseljavanje ruskih izbjeglica u Kraljevinu SHS 1919-1924).

Period iza Drugog svjetskog rata obilježio je jedan manji val doseljavanja pripadnika ruske narodnosti na ove prostore. Narodna Republika Jugoslavija, kasnije FNRJ i SFRJ, je stvorila uslove da svi građani Jugoslavije bez obzira na nacionalnu i etničku pripadnost imaju isti status unutar Federacije, i to je uslovilo doseljavanje i pripadnika ruske nacionalnosti. Nakon političkog sukoba Josipa Broza Tita sa J.V. Staljinom 1948. godine jedan broj Rusa se zbog pritisa koji su bili

posljedica ovog sukoba, iselio sa ovih prostora, tako da se broj pripadnika konstantno smanjivao. U BiH Rusi su priznati kao nacionalna manjina na osnovu zakonskih propisa koje je donijela bivša SFRJ, sa još 16 etničkih nacionalnosti.

2. Brojnost ruske nacionalne manjine u BiH

Istorijske činjenice potvrđuju da se nakon Oktobarske revolucije (1917. godine) u Kraljevinu SHS u proljeće 1919. godine doselilo oko 44.000 pripadnika ruske narodnosti i tada praktično počinje naseljavanje Rusa na ovim prostorima. Nema podataka o tome koliko ih je tačno došlo, ali je svakako jedan dio ovih doseljenika odlučio da život nastavi na teritoriji BiH. Prve egzaktno podatke o etničkoj pripadnosti populacije unutar Kraljevine SHS možemo naći u okviru popisa stanovništva iz 1921. godine. Prema tim podacima, u Kraljevini SHS je živjelo 2.636 pripadnika ruske narodnosti. U godinama koje su slijedile zabilježeno je smanjivanje broja ruskih doseljenika. Na popisu iz 1948.

godine postoje podaci koji se odnose i na prostor BiH i prema kojima je na toj teritoriji živjelo 1.316 Rusa. Nakon poznatih događaja i političkog sukoba Jugoslavije i SSSR-a jedan broj Rusa je napustio ove prostore, tako da se broj pripadnika ruske narodnosti na popisu iz 1953. smanjio na 951. Na posljednjem popisu iz 1991. godine u BiH je živjelo 297 pripadnika ruske nacionalne manjine (izvori Miroslav Jovanović – „Ruska emigracija na Balkanu 1920-1940“, www.hr.wikipedia.org/wiki/popis_stanovništva_u_BiH).

Znamenita Fabergeova jaja nastala su kao pisanice za rusku caricu - 1846. Ta jaja su izrađena od dragulja i plemenitih metala

Prema procjenama Etnografskog udruženja ruske nacionalne manjine i pokazateljima kao i u direktnoj komunikaciji može se pretpostaviti da na teritoriji BiH trenutno živi oko 300 stanovnika ruske narodnosti, sa državljanstvom ili bez državljanstva BiH. Nedavno urađen popis je jedini relevantan pokazatelj o stvarnom broju stanovnika BiH koji pripadaju ruskoj nacionalnoj manjini.

3. Uloga ruske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Svaki narod kada naseljava određenu teritoriju sa sobom donosi i svoje kulturne, umjetničke, jezičke, naučne i druge vrijednosti koje karakterišu određenu civilizaciju kojoj pripadaju. Tako je i sa ruskom narodnosti. Njegujući svoju kulturu i običaje, oni su kroz istoriju oplemenjivali ove prostore. BiH, kao multinacionalna i multikulturalna zemlja uvijek je poštovala različitosti i otvorenog srca primala ljude koji donose drugu kulturu jer je time obogaćivala i samu sebe. Naročit uticaj na ovim prostorima je imala ruska književnost

Maksim Gorki je ruski pisac po kojem su sportska društva u BiH u 20. vijeku dobijala imena

Naročit uticaj na ovim prostorima je imala ruska književnost čiji autori su postali klasici i čija djela su uticala na promišljanja ovdašnjih ljudi.

čiji su autori postali klasici i čija su djela uticala na promišljanja ovdašnjih ljudi.

Njihova djela prevođena su na južnoslovenske jezike i čitave generacije su odrastale čitajući djela ovih autora. Postavili su visoke standarde u književnosti i njihove pripovijetke i romani su ekranizovani i predstavljani kroz pozorišne adaptacije širom svijeta, a naročito na prostorima bivše Jugoslavije.

Ruski balet

Ruski folklor

U vrijeme socijalizma (1945-1992) na prostorima Jugoslavije, a samim tim i BiH, u školama se pored stranih jezika engleskog, francuskog i njemačkog, učio i

ruski jezik. Time su građani BiH imali priliku da lakše prate nauku, kulturu i umjetnost ruskog naroda. Pored književnosti znatan uticaj na kulturu BiH imala je filmska umjetnost koja je svojim kvalitetnim filmovima omogućila da narod u BiH pronikne u vrijednosti ruske tradicionalne kulture i umjetnosti.

U današnje moderno doba ruska nacionalna manjina nastoji da demokratizuje BiH društvo time što aktivno propagira jednakost svih građana u BiH pa tako i nacionalnih manjina. Kada svi građani „de facto“ budu ravnopravni na cijeloj teritoriji BiH, pripadnici ruske nacionalne manjine će smatrati da su svojom ulogom i aktivnošću dali doprinos razvoju modernog društva u kojem se demokratija provodi u punom kapacitetu. Svaka država je demokratska onoliko koliko štiti manjine u toj zemlji.

Ruska nacionalna manjina promovise prije svega ruski jezik, kulturu, običaje i sve one vrijednosti koje čine Rusiju prepoznatljivom unutar porodice evropskih naroda. Ruska nacionalna manjina nastoji da poveže ekonomiju BiH sa ekonomijom Rusije

na način da podstiče i obrabruje potencijalne ulagače da investiraju novac na prostorima BiH i time doprinesu boljem socijalno-ekonomskom stanju u Bosni i Hercegovini.

4. Udruživanja pripadnika ruske nacionalne manjine

U BiH nisu postojala udruženja koja će okupljati pripadnike ruske nacionalna manjine koji će aktivno raditi na promociji i zaštiti njihovih prava, interesa i kulturnog, nacionalnog i političkog identiteta u zadnjih nekoliko godina. Postoje udruženja kao što su „Rusko-srpski most“ iz Banja Luke, Udruženje rusko-srpskog prijateljstva „Bratstvo“ iz Banja Luke, kao i Udruženje srpsko-ruskog prijateljstva „Zavet“ iz Bijeljine koja promovišu političke, kulturne i ekonomske veze naroda u BiH sa ruskim narodom i državom Rusijom. U želji da svoja prava ostvaruju kroz zvanični oblik djelovanja, pripadnici ruske nacionalne manjine su osnovali „Etnografsko udruženje ruske nacionalna manjine –

EURRUNUM“, u Sarajevu, sa ciljem da institucionalno ostvaruju svoja prava i promovišu svoj nacionalni, politički i kulturni identitet. Udruženje je registrovano krajem 2011. godine (Registrovano kod Ministarstva pravde), a aktivno je počelo sa radom početkom 2012. godine. Uključivanjem predstavnika „Etnografskog udruženja ruske nacionalne manjine“ u Vijeće Nacionalnih manjina BiH, stvoreni su uslovi da ruska nacionalna manjina iznosi svoje stavove i prijedloge o pitanjima nacionalne manjine putem zvaničnih institucija, a u cilju poboljšanja statusa manjine. Većina pripadnika svih nacionalnih manjina ima slične probleme i smatramo da ćemo u jedinstvenom tijelu tj. Vijeću nacionalnih manjina BiH zajednički lakše ostvarivati sva naša prava koja nam prema zakonskim propisima pripadaju.

Udruženje broji 32 člana od kojih su većina pripadnici ruske nacionalne manjine a dio članstva su osobe kojima je ruska kultura i tradicija bliska a imaju i poslovne, kulturne i druge veze koje su bliske sa ruskim narodom i državom Rusijom.

Uključivanjem predstavnika „Etnografskog udruženja ruske nacionalne manjine“ u Vijeće Nacionalnih manjina BiH, stvoreni su uslovi da ruska nacionalna manjina iznosi svoje stavove i prijedloge o pitanjima nacionalne manjine putem zvaničnih institucija, a u cilju poboljšanja statusa manjine.

5. Aktivnosti koje realizuju udruženja ruske nacionalne manjine

Etnografsko udruženje ruske nacionalne manjine nastoji da animira sve subjekte koji će omogućiti da se organizuje na način da može efikasno realizovati svoje aktivnosti u promociji kulture, umjetnosti i drugih pozitivnih vrijednosti koje pripadaju ruskoj nacionalnoj manjini. Udruženje postoji relativno kratko vrijeme i u svom radu nailazi na prepreke koje ga sprečavaju da djeluje efikasnije. Udruženje nema svoje prostorije u kojima bi se članovi okupljali i organizovali druženja i prezentacije bogate kulture i tradicije ruske nacionalne manjine i samim tim nema potrebne uslove za rad.

Foto-izložba posvećena 70. godišnjici bitaka kod Staljingrada i Kurska održana na Palama 2013.

Udruženje u proteklom periodu nije bilo dovoljno aktivno u organizovanju manifestacija

koje promovišu rusku nacionalnu manjinu. Glavne aktivnosti Udruženja ogledaju se u druženjima članova, organizovanju kulturnih i sportskih manifestacija i razmjeni informacija važnih za status ruske nacionalne manjine, kao i promociju naučnih, kulturnih i umjetničkih vrijednosti matice Rusije. U martu 2013. godine Udruženje je aktivno učestvovalo u promociji Revije ruskog filma u Palama, kada je prikazan film iz novije ruske produkcije i postavljena foto-izložba posvećena 70. godišnjici bitaka kod Staljingrada i Kurska. U okviru ove manifestacije vođeni su razgovori o perspektivama saradnje visokoškolskih institucija naše zemlje i Rusije, kao i mogućnostima studiranja građana BiH u Rusiji.

Revija ruskog filma je organizovana i u junu 2013. godine u Istočnom Sarajevu, sa projekcijom filma i foto-izložbom sa istom tematikom.

Najznačajniju aktivnost Udruženje je imalo kao organizator (član Organizacionog odbora) Dana nacionalnih manjina Kantona Sarajevo, zajedno sa Skupštinom

Kantona Sarajevo i Savjetom nacionalnih manjina Kantona Sarajevo. Manifestacija je održana u galeriji Likovne akademije u Sarajevu početkom decembra 2014. godine u okviru koje je organizovana izložba slika braće Selman, pripadnika romske nacionalne manjine iz Bihaća. Manifestacija je trajala četiri dana u okviru kojih je održana i projekcija filmova poljske, češke, palestinske i crnogorske nacionalne manjine. Na kraju Dana nacionalnih manjina predstavnici nacionalnih manjina su promovisali svoju kulturu, umjetnost, običaje, književnost, kao i nacionalnu kuhinju u galeriji Likovne akademije. Priredba je bila veoma posjećena i izazvala je interes medija koji su promovisali Dane nacionalnih manjina i tako omogućili da se i šira zajednica informiše o aktivnostima nacionalnih manjina. Stanovnici Sarajeva i drugi gosti su sa velikim zanimanjem pratili ovaj događaj. Slična manifestacija sa još bogatijim sadržajem planirana je na proljeće 2015. godine.

Predstavnici ruske nacionalne manjine u Savjetu nacionalnih

manjina Kantona Sarajevo i Savjetu nacionalnih manjina BiH će promovisati stavove i ideje koje doprinose boljem društveno-političkom statusu svojih pripadnika, i smatramo da je to tijelo čije će odluke biti poštovane i na kantonalnom i na državnom nivou.

Udruženje EURRUNUM je aktivno učestvovalo u promociji Revije ruskog filma u Palama i foto-izložbi posvećenoj 70. godišnjici bitaka kod Staljingrada i Kurska.

6. Ostvarivanje prava ruske nacionalne manjine

Pripadnici ruske nacionalne manjine ostvaruju svoja prava u BiH u okviru zakonskih akata kojima je pravno određen položaj nacionalnih manjina kao dijela strukture stanovništva koje ne pripada konstitutivnim narodima u BiH. U okviru toga ne postoje prepreke u ostvarivanju prava na predstavljanje u određenim

tijelima u državi, kao što su Savjet nacionalnih manjina Kantona Sarajevo i Savjet nacionalnih manjina BiH. Savjet nacionalnih manjina je tijelo, iako na nivou savjetodavnog, u kojem predstavnici manjine mogu iznositi svoje stavove i zajedno sa ostalim nacionalnim manjinama ukazivati na teškoće koje su *de facto* prisutne u ostvarivanju njihovih prava. Na taj način i predstavnici ruske nacionalne manjine, sa svim svojim specifičnostima, prezentuju svoje prijedloge i ideje u vezi sa ostvarivanjem punih prava garantovanih pravnim propisima.

Zadnjih nekoliko godina ruski jezik i kultura sve su prisutniji na prostorima BiH. Prisutan je trend učenja ruskog jezika koji je naročito izražen u Republici Srpskoj. Sve češća su gostovanja ruskih pozorišta kao i drugi kulturni događaji poput predstava čuvenog ruskog baleta i opere. Na privatnim i javnim televizijama u BiH prikazuju se muzičke emisije, naučno-popularne serije, filmovi i drame koji oslikavaju ruski način

života i promovišu vrijednosti ove kulture. To svakako doprinosi tome da ruska nacionalna manjina njeguje duh i tradiciju matične zemlje.

7. Način finansiranja Udruženja ruske nacionalne manjine

Osim problema u vezi s adekvatnim prostorom za rad, prisutan je i problem finansiranja rada ovog udruženja. U svojim planovima udruženje predviđa mnoge sadržaje koje nije moguće realizovati zbog nedostatka finansijskih sredstava. Sve aktivnosti realizovane u proteklom periodu finansirane su sopstvenim sredstvima koje su prikupljali članovi na razne načine, a uglavnom ličnim doprinosima. Nažalost, veoma je mali broj donacija od raznih subjekata za koja mogu aplicirati udruženja ovog tipa. Nedostupnost dovoljnog broja informacija o pozivima za prijedloge projekata koje objavljuju domaće i strane organizacije, jedan je od faktora koji utiču na to da Udruženje ne može aplicirati za dobijanje finansijske pomoći. Sami projekti zahtijevaju kadrovski potencijal koji

Ruska nošnja

će omogućiti izradu kvalitetnih projekata a što ovom udruženju nedostaje. Tokom 2014. godine Savjet nacionalnih manjina BiH informisao je Udruženje o pozivima za predaju projekata koji se odnose na donacije za rad udruženja koja promovišu nacionalne manjine.

Projekcije koje je Udruženje pravilo u proteklom periodu govore da su za optimalan i prije svega efikasan rad potrebna sredstva u iznosu od minimalno 12.000 KM na godišnjem nivou. Ova sredstva bila bi dovoljna uz uslov da Udruženje od društveno-političkih subjekata dobije adekvatan poslovni prostor na korišćenje, što bi umnogome olakšalo njegovo djelovanje.

8. Preporuka za unapređenje položaja ruske nacionalne manjine

Što se tiče položaja u društvu i ostvarivanja svojih prava, ruska nacionalna manjina dijeli sudbinu drugih nacionalnih manjina koje su priznate u BiH, a preporuke su sljedeće:

- Ostvariti društveno-političku zastupljenost ruske nacionalne manjine i državnim u institucijama i na nižim nivoima izvršne i zakonodavne vlasti.
- Omogućiti da se štite prava ruske nacionalne manjine u praksi, zajedno sa pripadnicima drugih nacionalnih manjina u BiH.
- Poboljšati informisanost o svim javnim pozivima stranih i domaćih subjekata za projekte koji će omogućiti dobijanje finansijskih sredstava za realizacija ideja koja udruženje ima u svom planu aktivnosti.
- Omogućiti Savjetu nacionalnih manjina BiH veća ovlašćenja (ne samo savjetodavna), i na taj način ostvarivati punu realizaciju zaključaka i stavova Savjeta. Primjena ovih zaključaka i stavova je bitna za svaku od nacionalnih manjina, pa tako i za rusku.
- Saradnja sa svim institucijama nezavisno od toga da li su vladine ili nevladine a s ciljem razmjene ideja i informacija

Pored problema sa adekvatnim prostorom za svoj rad stalno je prisutan i problem finansiranja rada udruženja.

koje će pomoći u
unapređenju položaja ruske
nacionalne manjine.

Pripremio Mladen Radmilović

Preporuka je
poboljšati
informisanost o svim
javnim pozivima
stranih i domaćih
subjekata za projekte
koji će omogućiti
dobijanje finansijskih
sredstava za
realizaciju projekata.

Balalajka je ruski narodni instrument
koji se pojavio oko 1700 godine, a
svira trzanjem perom

Rusini

1. Nastanak rusinske nacionalne manjine

Među nacionalnim manjinama BiH, brojčano najmanju, kao i nedovoljno poznatu nacionalnu manjinu čine Rusini. Po istorijskom porijeklu, Rusini, zajedno sa Rusima, Ukrajinacima i Bjelorusima pripadaju Istočnim Slovenima. Živjeli su i danas najvećim dijelom žive s obje strane Karpata, i to u dijelu gdje se sastaju današnja Ukrajina, Poljska i Slovačka. Upravo iz tog razloga mnogi ih miješaju s nekim drugim narodom. U srednjem vijeku Rusinima su se nazivali svi stanovnici Kijevske Rusije. U 19. vijeku naziv Rusini odnosio se na sve Istočne Slovene podanike Habzburške monarhije. Tokom istorije mijenjale su se i granice i nazivi država čije su stanovništvo činili Rusini. Iako Rusini nisu nikada uživali političku nezavisnost, održali su se kao zaseban narod, sa svojim jezikom, kulturom i simbolima. Istorijski podaci govore da su Rusini prvi put naselili prostore bivše Jugoslavije sredinom

18. vijeka, ali tek popis iz 1746. godine svjedoči o boravku većeg broja rusinskih porodica na ovim prostorima.

Rusini su se u BiH doselili iz istočne Galicije i u manjem broju iz Zakarpatja krajem 19. i početkom 20. vijeka. Razlozi njihovog doseljavanja bili su ekonomske prirode. U BiH ih je privukla propaganda koja se širila po austrougarskoj državi o besplatnoj dodjeli zemlje i oslobađanju od poreza, te su iz tog razloga naseljavali ravničarske krajeve, prostor između Dervente i Banje Luke, posebno oblast Prnjavora. Prve godine života u BiH bile su izuzetno teške i naporene, a tek 1909. godine osnovana je prva rusinska čitaonica Društva „Prosvita“ u Prnjavoru, a sljedećih godina i u Srpcima, Mujincima, Banjoj Luci, Staroj Dubravi, Kozarcu i Kamenici.

Rusini su se u BiH doselili iz istočne Galicije i u manjem broju iz Zakarpatja krajem 19. i početkom 20. vijeka.

Rusinska umjetnost sa prikazom tradicionalne nošnje

2. Brojnost rusinske nacionalne manjine

Brojnost Rusina, kao nacionalne manjine u BiH, vrlo je teško utvrditi iz razloga što su se Rusini do Prvog svjetskog rata nazivali Rusinima, između dva svjetska rata Rusinima-Ukrajincima, da bi se nakon Drugog svjetskog rata u potpunosti stopili sa Ukrajincima. U prilog tome govori i činjenica da su prema popisu iz 1895. godine u BiH bila 163 Rusina. Prema daljim popisima stanovništva, mijenjali su se i statistički podaci o broju Rusina:

1910. godine – 8.136
1921. godine – 9.308
1931. godine – 8.915
1941. godine – 15.000
1948. godine – 7.883
1971. godine – 141

Prema popisu iz 1991. godine, u BiH je bilo oko 133 Rusina. Potrebno je istaći da ja tačan broj Rusina koji danas žive u BiH teško utvrditi, upravo iz ranije pomenutog razloga jer su se mnogi izjašnjavali kao Ukrajinci.

3. Uloga rusinske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Kulturno nasljeđe u BiH je specifično u odnosu na ostale zemlje u regionu, prije svega zbog prisustva tri konstitutivna naroda, sa tri religije i tri jezika. Bogatstvu različitosti svakako doprinose nacionalne manjine, svojom tradicijom, kulturom i očuvanim nacionalnim identitetom. Doseljavanjem u BiH, Rusini su svojim načinom života doprinijeli razvoju društva. Najvećim dijelom su se bavili poljoprivredom, te su dobijali u posjed šume koje je trebalo krčiti radi dobijanja plodnih oranica. Svi su u novu domovinu donijeli običaje, navike i alatke kojima su obrađivali zemlju i sjemena žitarica koje se nikada prije nisu uzgajale na prostorima BiH.

Na prostore bivše Jugoslavije Rusini su se doselili iz sjeveroistočnih županija tadašnje Ugarske, koje se danas nalaze u Istočnoj Slovačkoj, Zakarpatskoj Ukrajini i Mađarskoj. Po istorijskom porijeklu, Rusini pripadaju Istočnim Slovenima. Rusini

Broj Rusina u BiH je vrlo teško utvrditi budući da su se Rusini do Prvog svjetskog rata nazivali Rusinima, između dva svjetska rata Rusinima-Ukrajincima, da bi se nakon Drugog svjetskog rata u potpunosti stopili sa Ukrajincima, a prema popisu iz 1991. godine u BiH su živjela 133 Rusina.

su po vjeroispovijesti grkokatolici (unijati). Za svog duhovnog poglavara priznaju rimskog papu, njeguju istočni obred i običaje i koriste crkvenoslovenske knjige. Pišu ćiriličnim pismom. Zajedno sa Ukrajincima su doprinijeli širenju pismenosti, i to osnivanjem prvih biblioteka i čitaonica. Njegovanje nacionalne kulture i umjetničkog stvaralaštva kod Rusina ima dugu tradiciju i to u okviru djelovanja kulturno-umjetničkih društava. Nažalost, u BiH više nema samostalnih udruženja Rusina, asimilirala su se sa ukrajinskim udruženjima.

4. Udruživanje pripadnika rusinske nacionalne manjine

Nakon naseljavanja većeg broja Rusina na prostorima BiH su nastala prva formalna udruženja. Do formiranja prvih udruženja Rusini su se najviše okupljali u svojim, većinom grkokatoličkim parohijama. U izvorima iz 19. vijeka nalaze se zapisi o „čisto“ rusinskim udruženjima, koja su negovala rusinsku kulturu, običaje i jezik, da bi već početkom 20. vijeka postala

uočljiva skoro potpuna asimilacija Rusina sa Ukrajincima.

Rusinska folklorna nošnja

Za razliku od udruženja Rusina u BiH koja su potpuno nestala, u Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj i dalje djeluju udruženja koja okupljaju samo pripadnike rusinske nacionalne manjine. Iako trenutno ne postoje registrovana udruženja Rusina u BiH, Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina BiH priznaje ih kao ravnopravne sa drugim nacionalnim manjinama. „Nestanku“ Rusina kao nacionalne manjine doprinosi i praksa država da ih ne priznaju kao zasebnu nacionalnu manjinu već se izjašnjavaju kao Ukrajinci.

5. Aktivnosti koje realizuju udruženja rusinske nacionalne manjine

U BiH nema registrovanih udruženja koja okupljaju isključivo pripadnike rusinske nacionalne manjine.

U BiH su svi vidovi udruženja Rusina u potpunosti nestali, i to asimilacijom sa ukrajinskim udruženjima.

Izrada uskršnjih pisanica je znak velike vjere te svaka regija, pa i porodica, ima svoje posebne simbole i tajne formule za bojenje jaja, a boje se prave od osušenih biljaka, korijenja i bobica.

Rusinski vez

Uskrs kod Rusina

Trembita je tradicionalni instrument Rusina iz Hucule

6. Ostvarivanje prava rusinske nacionalne manjine

Pripadnici rusinske nacionalne manjine nailaze na iste probleme kao i pripadnici ostalih nacionalnih manjina u pogledu ostvarivanja svojih prava. Najveći problem se svakako ogleda u odredbama Ustava BiH, koje izravno krše njihova prava (pravo da budu birani na određene funkcije, na koje mogu biti izabrani samo pripadnici konstitutivnih naroda).

Ono što treba naglasiti kao pozitivno u pogledu ostvarivanja prava jeste činjenica da su Zakonom o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina Rusini priznati kao zasebna nacionalna manjina. Za razliku od ostalih nacionalnih manjina u BiH, Rusini nemaju matičnu državu, te izostaju podrška i saradnja koje druge nacionalne manjine ostvaruju sa svojim matičnim državama.

7. Način finansiranja udruženja rusinske nacionalne manjine

U BiH nema registrovanih udruženja koji okupljaju isključivo pripadnike rusinske nacionalne manjine, te je nemoguće predstaviti način finansiranja. Međutim, bitno je napomenuti da Rusini i dalje djeluju na području BiH, i to najvećim dijelom u okviru udruženja Ukrajinaca.

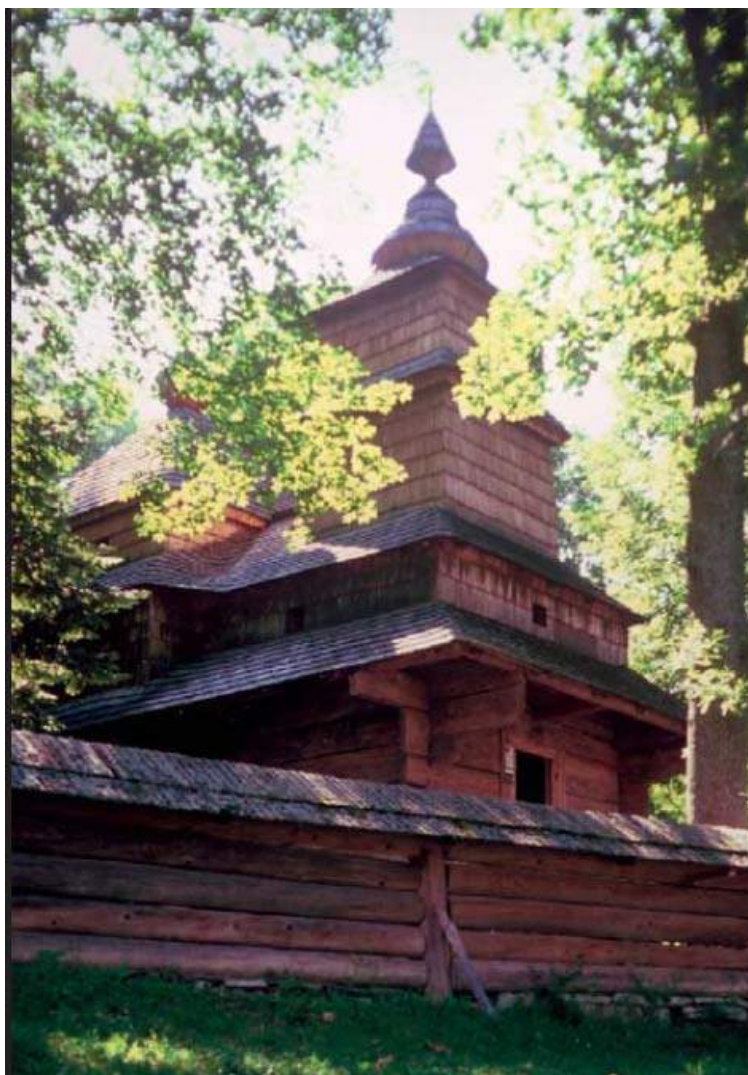
8. Preporuka za unapređenje položaja rusinske nacionalne manjine

Preporuke za unapređenje položaja Rusina u BiH su sljedeće:

- Usklađivanje propisa BiH sa ratifikovanim međunarodnim propisima koja štite prava pripadnika nacionalnih manjina s ciljem ravnopravnog učešća Rusina sa konstitutivnim narodima u BiH u društveno-političkom i privrednom životu u BiH.
- Formiranje udruženja Rusina s ciljem očuvanja identiteta,

nacionalnog porijekla, te njegovanja jezika, kulture i vjere.

- Jačanje integracione politike s ciljem uspješne integracije, što je nužno da bi pripadnici nacionalnih manjina doživljavali državu u kojoj žive kao svoju i da bi imali povjerenje u zajedničke institucije; uspješna integraciona politika pretpostavlja da država tretira pripadnike nacionalnih manjina kao svoje građane i bez ikakve diskriminacije.

Rusinska arhitektura -
tradicionalna drvena crkva

Pripremila Tijana Vučurević

Slovaci

1. Nastanak slovačke nacionalne manjine

Slovaci su svoju otadžbinu počeli napuštati na početku 18. vijeka u vrijeme vladavine habzburške carice Marije Terezije. Slovaci su naseljavali područje današnje Vojvodine. Obrađivali su napuštenu zemlju i izgrađivali naselja te im je nakon određenog vremena ta zemlja pod povoljnim uslovima davana na trajno korišćenje.

Od 1885. godine Slovaci naseljavaju i BiH. S obzirom na to da su dolazili iz Vojvodine, najprije su naseljavali najbliži bosanskohercegovački prostor, a to je Semberija, tačnije selo Ljeljenču nadomak Bijeljine. To je bilo 12 porodica iz mjesta Pivnica, Kovačica, Ljuba, Bingula i Bački Petrovac. Razlozi dolaska Slovaka u Bijeljinu su prije svega ekonomske prirode. Naime, tada je zemlja u okolini Bijeljine bila jeftina, jer su se begovi masovno selili u Tursku, te su zemlju koju su inače dobili na osnovu ratnih

zasluga povoljno prodavali. Slovaci su naseljavali i ostala mjesta u BiH, i to Sarajevo, Banju Luku i Prijedor.

Većina Slovaka doselila se '90-ih godina 19. vijeka, mada su neki došli i kasnije. Poznato je da je porodica Jozefa Bartoša došla 1888. godine iz Kovačice, a familija njegove supruge Eve 1892. godine iz Pivnice. Porodica Grnja, tačnije bračni par Mišo i Suzana Grnja, zajedno sa svojih devetoro djece doselili su se 1913. u Bijeljinu iz mjesta Ljube kod Šida. Prvi doseljenik iz porodice Šimon, Štefan zvani Pišta, godine 1897. kupio

Od 1885. godine Slovaci naseljavaju i BiH, a s obzirom da su dolazili iz Vojvodine, najprije su naseljavali najbliži bosansko-hercegovački prostor, a to je Semberija, tačnije selo Ljeljenču nadomak Bijeljine, gdje je doselilo 12 porodica.

Doseljenici iz Slovačke su, osim uspomena, sa sobom donijeli i kaleme voća, koje su, da bi ih sačuvali tokom dugog puta, zabadali u krompir.

Slovačka porodica Cipar doselila se sa Malih Karpata u regiju Prnjavora

je 400 dunuma zemlje (na putu Bijeljina-Brčko) od Nijemca Johana Trebiča. Danas je taj predio poznat kao Šimunovo polje. Takođe, 1900. godine već pomenuti Štefan Šimun uzeo je tridesetogodišnji kredit od 26.000 kruna i kupio je još 350 dunuma susjedne zemlje te postao jedan od najvećih bijeljinskih zemljoposjednika. Ove porodice, tačnije njihovi direktni nasljednici i danas njeguju tradiciju Slovaka u Semberiji. Za prikaz istorijata dolaska Slovaka u BiH korišćeni su navodi iz knjižice „Slovaci u Bijeljini” koju je objavio Muzej Semberije 2005. godine.

2. Brojnost slovačke nacionalne manjine

Udruženje Slovaka “Juraj Janošik” je opštinsko udruženje, pa su i podaci lokalnog, to jest opštinskog karaktera. Poznato je da broj Slovaka u Bijeljini konstantno opada. U prvoj polovini 20. vijeka, kada su se Slovaci udavali i ženili u krugu svoje nacije, bilo je oko 200 Slovaka. Zbog svoje malobrojnosti, ubrzo su se počeli miješati sa ostalim

Drvodjelstvo je slovačka tradicija donesena i u BiH

narodima. U početku sa Mađarima i Nijemcima, a zatim sa Srbima i ostalim narodima u opštini, što dovodi do njihove asimilacije. Ova asimilacija je očigledna i prema popisima. Na popisu iz 1981. godine kao Slovak/Slovakinja izjasnilo se svega 76 građana, a samo 44 po popisu iz 1991. Po izvorima Wikipedije, u BiH živi ukupno 297 Slovaka. Mada nisu poznati rezultati popisa iz 2013. godine, pretpostavlja se da će broj Slovaka u BiH biti oko 250.

Danas Udruženje Slovaka Semberije ima 90 članova, ali članovi nisu samo Slovaci, nego i ostali narodi koji vode porijeklo od Slovaka koji su

Mada nisu poznati rezultati popisa iz 2013. godine, pretpostavlja se da će broj Slovaka u BiH biti oko 250.

naselili Bijeljину, ili su u dugogodišnjem braku sa Slovakom ili Slovakinjom. U regiji Banje Luke ima oko 30 članova, što je ukupno oko 120 Slovaka na teritoriji RS. Nisu poznati podaci za regije Sarajeva i Tuzle, prvenstveno jer u tim oblastima nema registrovanih udruženja Slovaka.

Osobine koje krasi većinu Slovaka su, prije svega, odmjerenoost, smirenoost, iskrenoost, marljivoost i poštenje. Slovaci vole život i druženja, te su zbog toga mladoliki i imaju smisla za ritam i umjetnoost. Većina Slovaka su gurmani, tako da su gostoljubivi i vole da pokazuju svoje kulinarske, kao i vještine pravljenja vina i rakije .

3. Uloga slovačke nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Svi Slovaci koji su se doselili u Bijeljину bili su poljoprivrednici. Pored poljoprivrede, neki od Slovaka su se bavili i mnogim

zanatima, naročito kolarskim i kovačkim. Jedini do sada poznati izuzetak je Jozef Senohradski - industrijalac, koji je prvo 1902. godine kupio zemlju, i ubrzo zatim izgradio jednu od najmodernijih ciglana u tadašnjoj Bijeljini. Za razliku od prve, treća generacija Slovaka u Bijeljini, tj. nakon 1945. godine, okreće se školovanju i daje solidan broj intelektualaca.

Slovaci u Bijeljini, posebno oni koji su bili ekonomski najmoćniji, značajno su doprinijeli i razvoju ovog kraja. Kao ilustracija ove tvrdnje su priznanja porodici Šimon, tačnije Mihajlu i njegovoj supruzi Julijani. Oni su darovali 4,5 dunuma zemlje u Ljeljenči za izgradnju osnovne škole kao i veliki novčani prilog. Pored ovoga, Mihajlo je odlikovan i ukazom kralja Petra II od 30. decembra 1937. godine – Zlatnom medaljom za građanske zasluge jer je, kao volonter, u dva mandata bio član Izvršnog odbora opštine Bijeljina. U to vrijeme, Julijana je bila jedan od osnivača Potpornog društva za obrazovanje ženske djece “Knjeginja Zorka“, što potvrđuje Povelja Društva od 30. septembra 1937. godine.

Slovačka porodica
Šimon, tačnije
Mihajlo i njegova
supruga Julijana
tridesetih godina
prošlog vijeka
darovali su 4,5
dunuma zemlje u
Ljeljenči za
izgradnju osnovne
škole kao i veliki
novčani prilog.

Danas uloga Slovaka u BiH zavisi od međunarodnih kretanja. Slovaci postaju popularni ulaskom Slovačke u Evropsku uniju, a interesovanje za Slovake u BiH poraslo je imenovanjem gospodina Lajčaka za visokog predstavnika u BiH. Gospodin Lajčak je još uvijek aktuelan na političkoj sceni Evropske unije, a time će i Slovaci kao nacija biti u žiži interesovanja. Generalno, zbog povlašćenog odnosa koji Slovaci u BiH imaju za dobijanje slovačkog državljanstva, u posljednje vrijeme, od 2012. godine javlja se sve veći broj onih koji iskazuju želju da se krste u evangelističkoj crkvi, kako bi i na taj način dokazali svoje slovačko porijeklo, koje su bili zanemarili. Kako Slovaci nisu buntovnici i senzacionalisti po prirodi, tako da traže da svoje pravo ostvare na miran i čestit način i bez velike euforije, a kao takvi nisu „interesantni“ bh. javnosti, za razliku od ostalih nacionalnih manjina.

4. Udruživanje pripadnika slovačke nacionalne manjine

**Evangelistička crkva u
Bijeljini koja je izgrađena
zalaganjem udruženja
Slovaka u Bijeljini**

Slovaci, kao nacionalna manjina su se od dolaska u BiH, bar oni na području Bijeljine, odmah počeli okupljati kako bi organizovali svoj vjerski život. Slovaci su evangelisti po vjeroispovijesti, kao i Nijemci koji su živjeli u Novom Selu (mjesto 6 km udaljeno od Bijeljine) koji su tada imali svoju crkvu i groblje. Slovaci su do 1946. godine koristili njemačko groblje i crkvu za svoje vjerske potrebe. Nakon njihovog uništenja, Štefan Šimon Pišta poklonio je jednu parcelu zemlje na

kojoj su se prvobitno sahranjivali Slovaci - nazareni, a zatim od 1946. godine, isto groblje mogli su koristiti i Slovaci evangelici. Danas je groblje poznato kao slovačko groblje i jedino je tako groblje južno od rijeke Save. Svoje vjerske obrede, Slovaci evangelisti su imali u privatnoj kući porodice Šimon, dok nisu izgradili svoju evangelističku crkvu (tačnije, Molitveni dom) 1966/1967. godine. Međutim, i ova crkva je vremenom dotrajala i skoro se obušila, tako da je crkvu trebalo ponovo izgraditi.

**Vijest o otvaranju crkve
objavljena u listu
"Dnevni avaz"**

S navedenim ciljem, tj. sa ciljem izradnje evangelističke crkve u Bijeljini, u februaru 2006. godine osnovano je Udruženje Slovaka Semberije "Juraj Janošik". Iste godine, Opština Bijeljina je odobrila sredstva da se izgradi temelj za crkvu. U oktobru 2006. godine organizovano je osveštenje

kamena temeljca i završena je izgradnja temelja - ovo je bio početak gradnje crkve. Tri godine nakon ovog događaja, uz pomoć donacija, i to prije svih Opštine Bijeljina i Vlade Republike Slovačke, završena je izgradnja evangelističke crkve. Dana, 6. septembra 2009. godine crkva je osveštana u prisustvu brojnih vjerskih, domaćih i stranih zvanica. Kako je već napomenuto, danas Udruženja Slovaka ima oko 90 članova. Uglavnom su to stariji, mada ima prostora i za mlađe kadrove, prije svega unučad osoba koje vode Udruženje. Organi Udruženja su: Skupština, Upravni odbor i predsjednik Udruženja. Skupština Udruženja ima 15 članova, a Upravni odbor 7 članova. Predsjednik Udruženja ujedno je i predsjednik Skupštine u skladu sa Statutom Udruženja.

Što se tiče Udruženja i medijske prezentacije, ono je u periodu izgradnje crkve bilo daleko veće, kao u periodu kada je gospodin Lajčak obavljao funkciju visokog predstavnika BiH. Tada je Udruženje bilo medijski angažovano. Nakon toga medijsko predstavljanje Udruženja

polako slabi i više je lokalnog karaktera. Udruženje uglavnom ima dobru saradnju sa lokalnim medijima koji se uvijek odazovu pozivima, tj. kad god ima prilika da se nešto kaže ili predstavi, što se ogleda u posjetama turista ili udruženja iz Srbije ili Slovačke i sl. Uprkos skromnom angažmanu, Udruženje iz Bijeljine je uspjelo ostvariti kontakte i sa slovačkim udruženjima i kulturno-umjetničkim društvima iz regiona, a od 2012. godine ovi kontakti su prošireni, i to zahvaljujući, prije svega, uzajamnim dobrim odnosima sa udruženjima iz Šida i udruženjima iz matice Slovačke, tačnije mjesta Zelenice, Hlohovec i Gornje Silađice. Godine 2014. četvoročlana delegacija Udruženja iz Bijeljina bila je u posjeti matici zemlji i na taj način uzvratila posjetu iz 2012. godine. Pored slovačkih udruženja iz Srbije, Udruženje ima dobru saradnju sa savezima nacionalnih manjina u BiH. Predsjednica Udruženja je članica Savjeta nacionalnih manjina BiH, dok je sekretar Udruženja od 2012. godine član Saveza nacionalnih manjina Republike Srpske (prethodno je članica bila

predsjednica Udruženja).

U Banjoj Luci je 2004. godine osnovano Udruženje Slovaka grada Banje Luke „Janošik“.

Udruženje je osnovano u saradnji sa Udruženjem Čeha grada Banje Luke, ali teritorijalno obuhvata i Slovake iz opštine Prnjavor. Ovo udruženje zajedno sa članovima Česima ima 30 članova. Predsjednica udruženja je Janet Stajčić, porijeklom iz Slovačke Republika, udata za Banjalučanina, a imenovana za predstavnika u Savjetu nacionalnih manjina Republike Srpske. Slovaci koji su članovi ovog banjalučkog udruženja doselili su se na teritoriju Banje Luke sedamdesetih i devedesetih godina 20. vijeka. Udruženja u Bijeljini i Banjoj Luci imaju plodnu saradnju ali nema razvijenih aktivnosti zbog malog broja članova.

Prostorije udruženja Slovaka u Bijeljini

Medijski praćeno djelovanje udruženja

5. Aktivnosti koje realizuje udruženje slovačke nacionalne manjine

Udruženje Slovaka Semberije „Juraj Janošik“ Bijeljina uspjelo je da u okviru crkve koja je izgrađena napravi i opremi prostoriju za okupljanje, gdje primaju turiste Slovake iz Srbije i Slovačke. Ovo udruženje trenutno pokušava da nađe sredstva za legalizaciju crkve, a time i prostorija udruženja kako bi one i pravno bile u njegovom vlasništvu. Prostorije su skromno opremljene i od prizemlja odvojene sa dvije niske stepenice. Prostor nema prilaznu rampu sa osobe sa invaliditetom.

Članak o projektu *Blago iz bakine škrinje*

Osim izgradnje crkve, Udruženje je od osnivanja realizovalo ili je pomoglo u realizaciji nekoliko projekata, i to:

- pomoglo u organizaciji izložbe u Muzeju Bijeljina - postavka „Slovaci u Bijeljini“, čiji je dio korišćen za uvodnu prezentaciju

slovačke nacionalne manjine;

- organizovalo tromjesečni kurs slovačkog jezika za zainteresovane članove Udruženja i ostale koji je finansirala Ambasada Slovačke u Sarajevu. Udruženje je 2012. godine samostalno organizovalo isti kurs;
- saradnja sa Savezom nacionalnih manjina u pripremi udžbenika „Udžbenik za nacionalne manjine“;
- projekti koje je finansirala Vlada Slovačke Republike, a odobrila ih Ambasada Slovačke u Sarajevu, u vezi sa izgradnjom crkve i opremanja kancelarije za rad Udruženja.
- 2010. godine, u saradnji sa Misijom OEBS-a, realizovan je projekat „Manjine u fokusu“.
- 2011. godine projekat „Iz bakine škrinje – običaji i nošnje Slovaka“, finansirala je Opština Bijeljina.
- 2012. godine Udruženje realizuje projekat „Igra i pjesma Slovaka u Semberiji“, koji je finansirala Opština Bijeljina. Sa

posljednja dva projekta o slovačkoj tradiciji upoznati su mlađi članovi Udruženja, a projekat je predstavljen i lokalnoj zajednici. Oba projekta su izazvala zavidnu pažnju lokalnih medija.

Udruženje svake godine šalje aplikacije za projekte, i to prije svega Slovačkoj ambasadi. Osnovni cilj u 2014. godini bio je legalizacije crkve i okončanje aktivnosti, što je bilo najteže postići. Iako se projekat činio nemogućim, Udruženje je sopstvenim zalaganjima i odricanjima, prije svega predsjednice a onda i ostalih članova Udruženja, kao i lokalnih firmi, uspjelo završiti projekat izgradnje crkve.

6. Ostvarivanje prava slovačke nacionalne manjine

Članovi Udruženja do sada nisu imali pritužbi da ne mogu ostvariti prava i slobode koje im pripadaju. Ta činjenica navodi na zaključak da Slovaci uživaju sva prava koja im

pripadaju.

Slovaci imaju pravo na korišćenje jezika i pisma, ali zbog nedovoljnog procenta

Slovaka, slovački jezik se ne uči u školi. Takođe, Slovaci imaju pravo i priliku da prezentuju i njeguju kulturu i

tradiciju, što se može vidjeti iz projekata koje su udruženja do sada realizovala. U prilog tome navodi se činjenica da udruženje ostvaruje pozitivnu saradnju sa drugim sličnim udruženjima, prvenstveno na području Bijeljine. Slovaci uglavnom žive u mješovitim brakovima i vrijedan su narod, te uglavnom nalaze posao i zaposleni su, što pokazuje mogućnost ostvarivanja prava na posao. Takođe, Udruženje ostvaruje pravo na saradnju sa drugim udruženjima.

Slovačke seoske kuće

Članovi Udruženja do sada nisu imali pritužbi da ne mogu ostvariti prava i slobode koje im pripadaju.

Slovačka narodna nošnja

7. Način finansiranja udruženja slovačke nacionalne manjine

Do sada se Udruženje finansiralo, prije svega, iz novčanih donacija, i to Ambasade Slovačke u Sarajevu i Kancelarije Slovačke Republike za finansiranje Slovaka koji žive van matične zemlje. Novčana sredstva su dobijena i od Opštine Bijeljina, a pomoć u građevinskom materijalu su pružile pojedine lokalne građevinske firme. Ove donacije su bila češće na početku rada Udruženja (2006 – 2008 godine). Danas su ovi prilozi daleko manji. Udruženje uglavnom dobija pomoć od crkvene zajednice Šid, i to u vidu savjeta i prevoda projekata, kao i savjeta u pogledu organizacije pojedinih

aktivnosti, a prije svega zahvaljujući beskrajnom strpljenju i angažmanu sveštenice Oline Kolar i njenih aktivnih članova vjerskih zajednica Šida, Bingule, Erdevika i Ljube. Ove zajednice su organizovale dopremanje hrane i higijenskih proizvoda za ugrožene Slovake za vrijeme poplava. U posljednjih pet godina Udruženje dobija sredstva za projekte uglavnom od Opštine Bijeljina. U 2009. Udruženje je za izgradnju crkve od Opštine Bijeljina dobilo 7.000,00 KM, a 2010. godine 5.000,00 KM. U 2011. godini Udruženje je realizovalo projekat "Iz bakine škrinje – običaji i nošnje Slovaka", koji je takođe finansirala Opština Bijeljina, i to u visini od 5.600 KM. U 2012. godini realizovan je projekat "Igra i pjesma Slovaka u Semberiji", koji je takođe finansirala Opština Bijeljina u visini od 4.000 KM. Zbog ekonomske krize, u 2013. godini Opština Bijeljina je dala Udruženju 1.000 KM. U 2014. godini Opština Bijeljina je odobrila 2.000 KM za legalizaciju crkve, ali zbog poplava uplata do sada nije realizovana.

Iako je opština izglasala budžet od 15.000 KM za tri registrovana

udruženja nacionalnih manjina u Opštini Bijeljina (dva romska udruženja i Udruženje Slovaka), sredstva nisu ravnomjerno raspoređena. Sva dobijena sredstva namijenjena su za održavanje prostorija i plaćanje komunalnih usluga. Nema posebnog fonda za pomoć siromašnijim članovima, a evidentno je da ima potrebe za tim jer pojedinci traže pomoć. Tim osobama pomaže Udruženje tako što ih angažuje i plati za rad na održavanju crkve i groblja.

Shodno Statutu, jedan od vidova finansiranja Udruženja jeste plaćanje članarine. Članarinu plaća samo nekolicina članova. Većina članova su osobe sa niskim primanjima i žale se da ne mogu da plate članarinu.

Udruženje svake godine podnosi aplikacije za projekte, ali u posljednjih pet-šest godina neuspješno. Prije svega zbog nedovoljnog poznavanja izrade projekata, koji su sada sve složeniji, kao i slabijeg angažmana mlađih članova u njihovoj pripremi i realizaciji. Mladi članovi ne vide

konkretnu finansijsku korist od rada u Udruženju, što automatski onemogućava njegov razvoj i održivost.

Da bi rad Udruženja bio kvalitetan, potrebna su sredstva za angažovanje jedne ili dvije osobe na četiri sata, što znači da bi za te osobe trebalo obezbijediti minimalnu platu, kao i osnovne troškove. Pored toga, potrebno je edukovati članove Udruženja za pisanje projekata i iznaći sredstva za sufinansiranje projekata, ukupno iznosi oko 10.000 KM godišnje.

Udruženje svake godine podnosi aplikacije za projekte, ali u posljednjih pet-šest godina neuspješno. Prije svega zbog nedovoljnog poznavanja izrade projekata, koji su sada sve složeniji, komplikovani, kao i slabijeg angažmana mlađih članova u njihovoj pripremi i realizaciji.

Slovačka grnčarija

8. Preporuke za unapređenje položaja slovačke nacionalne manjine

Preporuke za unapređenje položaja slovačke nacionalne manjine tj. rada Udruženja su:

- obezbijediti redovnu finansijsku podršku, jer dosadašnji volonterski rad u Udruženju nije održiv ako se želi efikasan, ozbiljan i funkcionalan rad
- obezbijediti redovnu edukaciju mlađim članovima. Ova edukacija bi se odnosila na rad Udruženja, kao i na pisanje zahtjevnijih projekata. Težnja Udruženja je da bude partner u nekom većem projektu, ali da dobije finansijsku naknadu za svoje članove angažovane u realizaciji projekta, kao i sredstva za troškove kancelarije, prije svega za komunalije.

Članovi Udruženje Slovaka
Semberije
„Juraj Janošik“ Bijeljina

Pripremila Vjeročka Gajić

Slovenci

1. Nastanak slovenske nacionalne manjine

Još sredinom 19. stoljeća zabilježeni su prvi dolasci Slovenaca u BiH. Bogata šumom, BiH je bila primamljiva zemlja za brojne slovenske šumske radnike, ponajviše iz kranjske i primorske Slovenije. Prvi takvi radnici iz Slovenije radili su 1855. godine na planinama Kozari, Prosari i Motajici, oko Dervente, Banje Luke i Zvornika. No, sve su to bili sezonski radnici, koji se nisu duže zadržavali u našoj zemlji. Tek uspostavom austro-ugarske vlasti, u BiH su pristizali slovenski radnici različitih struka: od šumskih radnika i rudara, preko željezničara, činovnika, obrtnika, do svećenika, učitelja i znanstvenika. U sastavu austro-ugarske vojske i policije bio je i znatan broj slovenskih vojnika. Svi oni ostali su trajno živjeti u BiH. Naseljavali su Sarajevo, Banju Luku, Tuzlu, Mostar, Tešanj, Bosanski Petrovac, Žepče, Prnjavor, Prijedor i Derventu, kao i rudarske krajeve Zenicu, Brezu i Kakanj.

Drugi, veći val slovenskog doseljavanja u BiH dogodio se nakon stvaranja Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca 1918. godine, kada je veliki dio slovenskog teritorija pripao Italiji pa su se stanovnici iseljavali. Značajan broj tih doseljenika, ponajviše iz primorske Slovenije i Krasa, potražio je novi život i na prostorima BiH. Oni su naseljavali ravničarske krajeve oko Banje Luke, Prijedora, Teslića i Doboja. Na prostoru Laktaša, nadomak Banje Luke, u selima Slatina, Malo Blaško i Trn, izrasla su prava mala naselja Slovenaca.

Obrazovaniji slovenski doseljenici: liječnici, profesori, inženjeri i drugi znanstveni djelatnici naseljavali su velika gradska središta: Sarajevo, Banju Luku, Zenicu i Tuzlu.

Tijekom Drugog svjetskog rata došlo je do osjetnog pada broja Slovenaca u BiH, što zbog ratnih stradanja, što zbog odlaska u druge krajeve. U vremenu nakon 1945. godine u BiH dolaze Slovenci stručnjaci raznih profila pa je zabilježen ponovni rast broja Slovenaca, od kojih su neki

Tijekom Drugog svjetskog rata došlo je do osjetnog pada broja Slovenaca u BiH, što zbog ratnih stradanja, što zbog odlaska u druge krajeve.

sudjelovali u podizanju velikih gospodarskih poduzeća, visokoškolskih ustanova, ali su uvijek isticali borbom za slobodu i ljudska prava. Nisu izazivali pozornost javnosti, ali se zna da su bili primjer marljivosti i poštenja.

običaje i kulturu zemlje svojih predaka. Osobine koje trebaju imati građani koji se kategoriziraju kao pripadnici nacionalne manjine trebaju biti predmetom šire rasprave među članstvom udruženja.

2. Brojnost slovenske nacionalne manjine u BiH

Tijekom Drugog svjetskog rata došlo je do osjetnog pada broja Slovenaca u BiH, što zbog ratnih stradanja, što zbog odlaska u druge krajeve.

Nije moguće procijeniti brojnost, jer se udruženja nisu bavila takvim studioznim istraživanjem. Udruženja imaju samo podatak o broju članova, koji obuhvaća Slovence i građane slovenskog podrijetla, a to je oko 4.000.

Pripadnici slovenske nacionalne manjine, prema mišljenju članstva udruženja, jesu Slovenci koji su došli na područje BiH i njihovi potomci koji poštuju i njeguju

3. Uloga slovenske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Slovenci su doseljavanjem doprinijeli razvoju metalurgije i rudarstva (dolazili su ne samo rudari već i inženjeri), poljoprivrede (kontaktima s poljoprivrednim poduzećima iz Njemačke i Nizozemske i nabavom visokokvalitetnih sjemena, te modernizacijom obrade zemlje), pri čemu moramo naročito naglasiti

Slovenski klub 1936. godine

prenošenje i primjenu znanja i vještina na području zemljoradnje, vinogradarstva i voćarstva. Znanstveni djelatnici su se uključivali u društvena događanja u cijeloj zemlji i svojim radom doprinosili razvoju znanstvenih područja na kojima su djelovali.

U vremenu nakon Drugog svjetskog rata zabilježen je porast broja Slovenaca, od kojih su neki sudjelovali u podizanju velikih gospodarskih poduzeća, ali i visokoškolskih ustanova.

Slovenski doseljenici su se, već od prvih godina doseljavanja u BiH, aktivno uključili u gospodarski i društveni život naše zemlje. Prvi uspješni vlasnik Sarajevske pivare, osnovane još davne 1864. godine, bio je Slovenac A. Gerdouc, koji je upravljao Pivarom od 1870. do 1890. godine. Lokar Franc otvorio je pilanu u Višegradu, a Pogorelec Petar u Fojnici.

Među znanstvene djelatnike ubraja se profesor Miran Moll s Tehničkog

fakulteta u Banjoj Luci, koji je napisao nekoliko udžbenika i znanstvenih radova iz područja elektrotehnike. Prvi doktor filmske pedagogije u Europi bio je Miroslav Vrabec. Zasigurno najpoznatiji Slovenac iz BiH bio je Rudi Čajavec, prvi partizanski pilot u vrijeme Drugog svjetskog rata.

Rudi Čajavec je prvi pilot u ratnom zrakoplovstvu NOB-a (1. travnja 1911. – 2. srpnja 1942.)

Slovensko društvo TRIGLAV iz Banja Luke je obiskalo slovensko društvo ISTRA iz Slatine.
V ozadju so banjalučani, v ospredju pa Slovenci iz Slatine:
- v prvi vrsti od leve proti desni: Zorka Vižin, Danica Adamič, Danica Povšič, zadaj Stanko Prosen, Zora Kavčič, zadaj Ivan Hvalič, s harmoniko Jože Prosen, profesor Štrekelj Anton, Urdih Anton, zadaj Maks Kerševan, ženska z otrokom Micka Rutar, zadaj Alojz Adamič, naslednji je neznan, Kavčič Maks, zadnji Cernatič Jože, zadaj Povšič Silvester.

**Slovensko društvo Triglav, Banja Luka, osnovalo je 1936. godine u Slatini
Kulturno društvo ISTRA**

Danas Slovenci i građani slovenskog podrijetla žive i rade na prostorima BiH i dijele sudbinu konstitutivnih naroda i svih ostalih nacionalnih manjina. Uključeni su i djeluju u svim područjima javnog, društvenog i privatnog sektora, u nevladine

organizacije i udruženja, ovisno o obrazovanju, afinitetu, darovitosti, svojim opredjeljenjima itd., dakle svojim angažiranjem i radom doprinose razvoju BiH.

4. Udruživanja pripadnika slovenske nacionalne manjine

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća počinje intenzivnije doseljavanje Slovenaca u BiH, što je uvjetovalo i potrebu stvaranja slovenskog društva. Kao i u drugim nacionalnim zajednicama, i među Slovencima se javio strah od asimilacije, a naročito je bilo važno očuvati slovenski jezika.

slovenskog društva u Sarajevu sačuvano je malo podataka. Osnovano je pod nazivom SLOVENSKO OMIZJE 1897. godine u gostionici poznatog sarajevskog Slovenca Vidmara, na inicijativu Jakoba Žnidaršiča i Emilijana Likeka. U prvim godinama Društvo je imalo oko 30 članova, a aktivnost se odvijala kroz slovensku čitaonicu i zbor koji je njegovao slovensku pjesmu. Godine 1909. SLOVENSKO OMIZJE je reorganizirano u SLOVENSKI KLUB, koji je kontinuirano radio do 1940. godine. Glavna mu je bila kulturno-prosvjetna djelatnost u sekcijama, s naglaskom na njegovanju slovenskog jezika, kulture, tradicije i održavanje kulturnih veza sa Slovenijom, kao i suradnja s drugim kulturno-prosvjetnim društvima u Sarajevu.

**Savez
slovenskih udruženja u BiH
"Evropa sad" ("Evropa zdaj")**

O organiziranju i djelovanju prvog

U Sarajevu je 8. travnja 1934. godine osnovano Radničko kulturno društvo „Cankar“. Društvo je okupljalo Slovence zanatlije i radnike radi njegovanja slovenskog jezika i kulture, tradicije i običaja, te održavalo kulturne veze sa Slovenijom. Prvi časopis Društva bio je list *Naša misel*, izdan 1935. godine.

Marjan Telatko, najaktivniji član Društva, pokrenuo je *Zoru, časopis za družabno kulturo in izobrazbo* 1937. godine. Po svršetku Drugog svjetskog rata, u srpnju 1945., društvo obnovljeno je pod imenom Radničko kulturno društvo "Cankar" i djelovalo je do 1951., kada je ukinuto kao i druga nacionalna društva. Tijekom 1947. godine RKD "Cankar" okupljao je oko 270 članova, a do kraja 1948. čak i 355 članova.

Dolaskom na područje Banje Luke i Slatine, Slovenci su osnovali: Slovensko društvo "Triglav" 1923. godine u Banjoj Luci, Sportsko društvo "SOKOL", osnovano u Banjoj Luci 1936. godine s odeljkom u Slatini, Kulturno društvo ISTRA (30 obitelji, 108 Slovenaca). Nema pouzadnih podataka o tome koje je godine osnovano, ali se pretpostavlja je to moglo biti 1928.-1930. godine. Pri društvu ISTRA osnivano je Kulturno-umjetničko društvo "Soča", koje je imalo dramsku, tamburašku sekciju i zbor.

U Banjoj Luci je 1938. godine

otvorena i slovenska narodna kuhinja, koja je postala i omiljenim sastajalištem Slovenaca. Tu je, ubrzo nakon toga, otvorena i kuglana, kao i prostorije za glazbu i ples, u koje nisu dolazili samo Slovenci nego i ostali građani Banje Luke.

U razdoblj od Drugog svjetskog rata do 1991. godine nisu djelovala slovenska udruženja u BiH. Zahvaljujući velikoj podršci Veleposlanstva R. Slovenije u BiH, Slovenci su osnovali 10 društava:

- Slovensko društvo "Cankar", osnovano 13. 3. 1993. godine, broj članova: 300;
- Društvo Slovenaca regije Doboj "Prežihov Voranc", osnovano 24. 1. 2004. godine, broj članova: 102;
- Slovensko udruženje građana „Jožef Špringer“ Kakanj, osnovano 7. 9. 1992. godine, broj članova: 180;
- Udruženje Slovenaca srednje Bosne, Sarajevo, osnovano 1991. godine;
- Udruženje građana slovenskog podrijetla "Slovenska skupnost

**Zahvaljujući velikoj
podršci
Veleposlanstva
Republike Slovenije
u BiH, Slovenci su
osnovali 10
društava u
različitim krajevima
BiH.**

Aktivnosti udruženja usmjerene su ka očuvanju jezika, kulture, običaja i povijesti Slovenaca putem dopunske nastave slovenskog jezika, organiziranjem izložbi, promocija i tiskanjem dvojezičnih knjiga, izdavanjem časopisa-biltena, organizacijom koncerata i zbornih nastupa, seminara, sudjelovanjem u kvizovima, sudjelovanjem na Europskom danu jezika, posjetima Sloveniji, organiziranjem predstava, kampova te ugošćavanjem umjetnika iz različitih područja umjetnosti.

Tuzla", osnovano 18. 8. 1993. godine, broj članova: 250;

- Udruženje Slovenaca "Lipa" Prijedor, osnovano 6. 5. 2003. godine, broj članova: 270;
- Slovensko društvo „Encijan“ - Zenica, osnovano u kolovozu 1991. godine, broj članova: 90;
- Udruženje Slovenaca RS "Triglav" Banja Luka, osnovano 18. 12. 1997. godine, broj članova: 985
- Slovensko udruženje građana općine Breza, osnovano ožujka 1994. godine, broj članova 98;
- Udruženje Slovenaca Vitez.

Udruženje Slovenaca "Lipa" iz Prijedora, Udruženje Slovenaca RS "Triglav" iz Banje Luke i Društvo Slovenaca regije Doboj "Prežihov Voranc" su članovi Saveza nacionalnih manjina Republike Srpske. Slovenska udruženja u BiH osnovala su 22. siječnja 2010. „Savez slovenskih udruženja u BiH „Evropa sad“ („Evropa zdaj“).

Organi udruženja su Skupština Udruženja, Izvršni/Upravni odbor i Nadzorni odbor. Pojednina udruženja imaju i Sud časti.

Aktivnosti udruženja usmjerene su ka očuvanju jezika, kulture, običaja i povijesti Slovenaca. Među redovite aktivnosti udruženja spada dopunska nastava slovenskog jezika i kulture, organiziranje izložbi, promocija i tiskanje dvojezičnih knjiga, izdavanje časopisa-biltena, organiziranje koncerata, seminara, sudjelovanje u kvizovima, sudjelovanje na Europskom danu jezika, posjeti Sloveniji, organiziranje predstava, kampova te ugošćavanje umjetnika iz različitih područja umjetnosti.

Predstavnici Slovenaca članovi su Udruženja nacionalnih manjina Kantona Sarajevo, Vijeća nacionalnih manjina Federacije BiH, Savjeta nacionalnih manjina RS i Vijeća nacionalnih manjina BiH. Predstavnici Slovenaca članovi su Vijeća nacionalnih manjina Tuzlanskog kantona, koje nije zaživjelo.

5. Aktivnosti koje realiziraju udruženja slovenske nacionalne manjine

Nijedno od slovenskih udruženja nema svoj prostor, te sve svoje aktivnosti obavljaju u iznajmljenim ili prostorima koje im je lokalna zajednica dala na korištenje. Oprema (računala, telefoni, pisači, TV i ostala oprema potrebna za rad udruženja) uglavnom su donirale fizičke i pravne osobe, te je ona dotrajala i uglavnom nefunkcionalna. Prostori ne omogućavaju odgovarajuće okupljanje članova, te se dodatno plaća najam prostora za organiziranje nastave jezika i folklora (Banja Luka). Udruženja uglavnom imaju knjižnicu, a oni koji imaju veći knjižni fond (Sarajevo, Banja Luka) imaju problema sa smještanjem knjiga na prikladna mjesta zbog nedovoljnog prostora. Tijekom 2010. godine sva slovenska udruženja u BiH dobila su računalni program za već postojeću knjižnicu. Sve knjige u knjižnici poklon su članova ili donatora.

Udruženja realiziraju aktivnosti

prvenstveno na području očuvanja jezika i kulture.

Dopunska nastava slovenskog jezika i kulture organizirana je u Banjoj Luci, Tesliću, Prijedoru, Sarajevu, Tuzli, Zenici i Kaknju s oko 200 učenika.

Ministarstvo za školstvo i sport Republike Slovenije osiguralo je da nastavu u spomenutim gradovima drži učiteljica slovenskog jezika. U upotrebi su udžbenici izdani u Sloveniji, a za stručnu podršku brine se Zavod Republike Slovenije za školstvo i sport.

Slovenija organizira različite škole i tečajeve jezika. Za vrijeme školskih praznika učenici pohađaju ljetne škole i kampove, koje organiziraju

Aktivnosti udruženja Slovenaca:
rad s djecom na očuvanju slovenske tradicije, nastup dječje folklorne skupine Udruženja „Triglav“ Banja Luka, zbor ŽPZ „Slovenčice“ Tuzla, Kamp za djecu i mlade na Boračkom jezeru

Aktivnosti udruženja Slovenaca:
Izložba likovnih radova članova udruženja u Tuzli

Centar za slovenski kao drugi/ strani jezik, Univerzitet na Primorskom, Zavod RS za školstvo i sport i Svjetski slovenski kongres.

Aktivnosti udruženja Slovenaca:
u sklopu Prešernovih dana, organizirana je večer poezije glumice Saše Pavček "Obleci me v poljub" (Obuci me u poljubac), Banja Luka 2013.

Najvažniji cilj slovenskih udruženja u BiH je očuvati materinji jezik putem različitih oblika aktivnosti, kao što su organiziranje susreta učenika koji se održavaju svake godine u

drugom mjestu, kreativne radionice, maskenbali, kampovi, ekskurzije u Sloveniju, razmjena učenika, kviz *Male sive ćelije*, Europski dan jezika.

Slovenska društva u BiH osnovala su tri zbora: MePZ Camerata Slovenica Sarajevo, MePZ "Davorin Jenko" DS "Triglav" Banja Luka i ŽPZ „Slovenčice“ Tuzla. Repertoar zborova uglavnom čine slovenske narodne i umjetničke pjesme. Zborovi imaju samostalne koncerte, nastupe na različitim manifestacijama i proslavama u BiH i inozemstvu. Svake godine organiziraju se Susreti slovenskih zborova u BiH, u drugom gradu.

Dječja folklorna skupina Udruženja „Triglav“ Banja Luka djeluje od 2013. godine i broji 26 članova. Na folklornim radionicama djeca kroz igru, pjesmu, ples i sviranje upoznaju slovensku dječju tradiciju. Zajedno su pripremali program za nastup, koji se sastoji od pjesama, dječje igre, zadirkivanja i dječjih narodnih plesova uz pratnju harmonike.

Savez slovenskih udruženja u BiH,

"Evropa zdaj" uspostavio je kamp kako bi se u rad slovenskih udruženja u BiH unijelo nešto novo, inovativno, što bi motiviralo djecu za druženje s vršnjacima iz BiH i u svijetu, a time da prije svega uče slovenski jezik i ostvaruju kontakte s matičnom zemljom. Osim djece, na kampu sudjeluju i mladi koji su tijekom četverodnevno druženja zaduženi za provođenje svih planiranih aktivnosti, za druženje s djecom kroz igru, ples i razgovor. Kamp se organiziraje na Boračkom jezeru.

U povodu 8. veljače, slovenskog kulturnog praznika - Prešernovi dani, tradicionalno se organizira kulturni i sportski program u svim slovenskim udruženjima.

Prva i najznačajnija kulturna manifestacija SD Cankar su *Cankarjevi dnevi*, a svake godine se tradicionalno obilježava različitim kulturnim i sportskim programom.

Likovnu sekciju osnovalo je Udruženje građana slovenskog porijekla Tuzla 2001. godine. Broj članova Likovne sekcije za sve ove godine varira od 6 do 15 članova

različite dobne strukture. Likovnu sekciju vodi g. Vlatko Zimmer i za 13 godina postojanja i rada organizirano je 19 izložbi, kako u Tuzli, tako i u Sarajevu, Ljubljani, Velenju i Prijedoru. Od 2014. godine organizira se likovna kolonija s ciljem razvijanja i unaprjeđivanja ovoga projekta, te njegova prerastanja u tradiciju i još jedan razlog za druženje umjetnika i osoba slovenskoga podrijetla u regiji.

Udruženje „Triglav“ Banja Luka izdaje godišnji bilten od 2004. godine i Bilten učenika dopunske nastave slovenačkog jezika od 2012. godine. Od 2011. godine bilteni su dostupni u elektroničkom obliku (www.udruzenjetriglav.com).

Udruženje „Cankar“ Sarajevo (www.skdcankar.ba) od 1993. godine izdaje „Almanah Zora Cankarjeva“. Udruženje „Triglav“ Banja Luka do danas je izdalo šest dvojezičnih knjiga (pjesme, priče, monografija). Jedan od najvećih projekata Udruženja Slovenaca RS Triglav Banja Luka je izdavanje monografije "Od predaka do potomaka: Slovenci

U povodu 8. veljače, slovenskog kulturnog praznika - Prešernovi dani, tradicionalno se organizira kulturni i sportski program u svim slovenskim udruženjima.

u Slatini i Banoj Luci, 1923-2008" autorice Vere Papaež Adamič. Ova je monografija predstavljena i u BiH i u mnogim gradovima u Sloveniji, a praćena je izložbom fotografija pod istim nazivom. U njoj se obrađuje tema doseljavanja i života Slovenaca na području

Udruženja imaju knjižnicu s više od 8.000 knjiga. U 2010. godini udruženja Slovenaca u BiH dobila su novi računalni program za unos knjiga, što će olakšati organiziranost knjižnice i proces posudbe knjiga.

Udruženja posvećuju značajnu pozornost radu s mladima i djecom i na taj način čuvaju tradiciju, kulturu i jezik

Slatine i Banje Luke. Naša posvećenost književnom izrazu nastavljena je izdavanjem dvojezične pjesničke zbirke "Kovčeg sa duplim dnom", "Ključ za dvije brave", "Izlet na plavi planet", "Kristalis" i "Kakva dobra knjiga". Udruženje Slovenaca "Lipa" iz Prijedora izdalo je knjigu „Vseeno kdaj, vseeno kje – vedno smo Slovenci“, autorice Alenke Uduč.

Formiran je i dokumentacijski centar u Sarajevu u kojemu se prikuplja povijesna građa o Slovencima u BiH.

Udruženje kroz svoje godišnje programe aktivnosti realizira osnovne ciljeve utvrđene Statutom, a koji se odnose na očuvanje slovenskog kulturnog identiteta. U Udruženju se organizira nastava slovenskog jezika i kulture za djecu (i odrasle). Na polju kulture djeluje se radom zborova, folklora i likovne te sportske sekcije. Obilježavaju se svi značajniji datumi za Slovence: Dan kulture - Prešernov dan, Dan državnosti – Slovenski dan, Dan reformacije, Miklavževanje, Martinovanje. Organiziraju se izložbe, koncerti i gostovanja slovenskih umjetnika u BiH, ali i gostovanja naših članova u Sloveniji, Srbiji, Hrvatskoj, gostovanja kazališnih predstava za djecu i odrasle, raznih glazbenih i vokalnih skupina, te znanstvenih djelatnika o aktualnim temama. Organiziraju se druženja članova u prostorijama Udruženja.

DS "Triglav" organizira razmjene

učenika dopunske škole s njihovim vršnjacima u Sloveniji, a također i posreduje u prijavljivanju i putovanju učenika na tabore, škole i tečajeve koji se organiziraju tijekom godine u Republici Sloveniji.

Udruženja surađuju sa sličnim udruženjima u svojim gradovima i Sloveniji. Sa sličnim udruženjima iz Slovenije organiziraju se zajednički projekti po principu uzajamnog gostovanja.

Također se ostvaruje dobra suradnja s lokalnim medijima (gostovanje u TV i radijskim emisijama) ili njihovo praćenje aktivnosti udruženja. Odlična je suradnja s Veleposlanstvom Republike Slovenije, kao i suradnja Radiom Slovenija - prvi program (gostovanje u radijskim emisijama).

Primjer uspješne aktivnosti svih slovenskih udruženja su 15. susreti učenika slovenskog jezika, održani u Klašnicama kod Banje Luke, pod nazivom "Čarobni grad". Učenicima iz Banje Luke i Slatine pridružili su se učenici iz Prijedora, Teslića, Tuzle, Sarajeva, Kaknja, Zenice i

Osnovne škole "Bežigrad" iz Ljubljane. Učenici su sudjelovali u literarnoj, glazbenoj, dramskoj, bajkovitoj, likovnoj i kuharskoj radionici. Na pitanje što se događa u čarobnom mjestu i koje je mjesto za njih čarobno svoje odgovore ponudili su sudionici literarne radionice - najljepšu riječ, sudionici likovne radionice - prikazali su čarobno mjesto, te predstavili narodne bajke iz knjige „Baka priča priču“. Prikazali su znamenite ljubljanske zgrade, koje su izradili školarci. Na pozornici su oživjeli Ljubljanska tvrđava, Franciskanska crkva te stube slovenskog parlamenta, slovenske filharmonije i Nebotičnika. Za večeru su se pobrinuli sudionici kuharske radionice. Mladi kuhari predstavili su se i u subotu navečer, a rad drugih radionica predstavljen je u nedjelju prijepodne.

Udruženja Slovenaca u BiH surađuju sa sličnim udruženjima u Sloveniji, ostvaruju dobru suradnju s lokalnim medijima, a imaju odličnu suradnju s Veleposlanstvom Republike Slovenije u BiH.

6. Ostvarivanje prava slovenske nacionalne manjine

Slovenska manjina jednako kao ostale nacionalne manjine ima status i participira u javnom i privatnom životu BiH. Očekuje se bolja

prihvaćenost u lokalnoj zajednici ali i šire, kvalitetnije participiranje u vijećima nacionalnih manjina na svim razinama u BiH i učenje slovenskog jezika u osnovnim/srednjim školama, barem putem dopunske nastave.

7. Način financiranja udruženja slovenske nacionalne manjine

Očekuje se bolja prihvaćenost u lokalnoj zajednici ali i šire, kvalitetnije participiranje u vijećima nacionalnih manjina na svim razinama u BiH i učenje slovenskog jezika u osnovnim/srednjim školama, barem putem dopunske nastave.

Vlada R. Slovenije ima poseban Ured za Slovence po svijetu sa sredstvima za udruženja Slovenaca iz cijelog svijeta. Ova sredstva se mogu koristiti tek na osnovi Natječaja za dodjelu, po principu najuspješnijih projekata (očuvanje nacionalnog identiteta, izvođenje raznih kulturnih i zabavnih sadržaja te obrazovanje, s posebnim naglaskom na očuvanje jezika).

Ministarstvo za obrazovanje, znanost i sport Republike Slovenije i Zavod za školstvo Republike Slovenije osiguravaju učitelje slovenskog jezika, udžbenike izdane u Sloveniji i daju

stručnu podršku. Slovenija organizira različite škole i tečajeve jezika. Za vrijeme školskih praznika učenici pohađaju ljetne škole i kampove, koje organiziraju Centar za slovenski kao drugi/strani jezik, Univerzitet na Primorskom, Zavod RS za školstvo i sport i Svjetski slovenski kongres.

Suradnja s državnim tijelima BiH odvija se na tri razine: državnoj, entitetskoj i lokalnoj. Sredstva se većinom dobivaju iz lokalnih zajednica, a ostala sredstva osiguravaju se iz članarina te od donatora-sponzora.

Oprema za rad udruženja primljena je od Veleposlanstva Slovenije u BiH (računala), a Ured za Slovence osigurao je program za knjižnice. Obuku za pisanje projekata osigurao je OEES.

Udruženja se prijavljuju na sve projekte koji odgovaraju djelatnosti kojom se bave, ali rezultati su veoma slabi. Projekte uglavnom podupire lokalna zajednica, ali veoma malim iznosima koji nisu dostatni za njihovu realizaciju. Na državnoj razini prvi

put je Udruženje Slovenaca RS Triglav, Banja Luka, za 2014. godinu dobilo sredstva od npr. Ministarstva civilnih poslova BiH, dok u Republici Srpskoj Ministarstvo prosvjete i kulture RS redovno daje određena sredstva za projekte slovenskih udruženja.

Potrebno je od 30.000 do 100.000 KM po udruženju, ovisno o veličini udruženja i broju aktivnosti.

Oprema, redoviti sastanci s relevantnim institucijama, umrežavanje i ostvarivanje kontakata s drugim udruženjima/ustanovama koje imaju iskustvo u pisanju i upravljanju projektima, obuke.

8. Preporuka za unaprjeđenje položaja slovenske nacionalne manjine

Preporuke se odnose na sljedeće:

- Očekuje se bolja prihvaćenost u lokalnoj zajednici ali i šire, kvalitetnije participiranje u

vijećima nacionalnih manjina na svim nrazinama u BiH i učenje slovenskog jezika u osnovnim/srednjim školama, barem putem dopunske nastave.

- Udruženjima treba osigurati trajno rješenje prostora u kojima bi mogli kvalitetno organizirati svoj rad (ili dodjelom prostora u vlasništvu lokalne zajednice ili osigurati sredstva iz proračunaza najam prostora).
- Potrebno je pružiti stručnu pomoć u izradi projekata, posebno IPA projekata.
- Vlasti trebaju omogućiti kvalitetniju suradnja s udruženjima.
- Potrebno je osigurati veću briga za pojedince: zdravstvena i socijalna skrb, kao i briga o zapošljavanju u javnim službama, na mjestima za koja je potrebna pomoć predstavnicima nacionalnih manjina (pozitivna diskriminacija).
- Potrebno je omogućiti veću medijsku zastupljenost u

Preporuka je da treba ostvariti bolju prihvaćenost u lokalnoj zajednici ali i šire, kvalitetnije participiranje u vijećima nacionalnih manjina na svim razinama u BiH, riješiti prostor za rad udruženja, osigurati stručnu pomoć u izradi projekata i ostvariti bolju suradnju s udruženjima nacionalnih manjina.

sredstvima informiranja (TV, radio, tisak), posebno u javnim emiterima, jer do sada prisutnost medija nije bila razmjerna broju i kvaliteti aktivnosti udruženja, iako su mediji redovito obavještavani i pozivani.

Pripremila Marija Grbić

Turci

1. Nastanak turske nacionalne manjine

Savremena turska nacionalna manjina u Bosni i Hercegovini, odnosno pripadnici turske narodnosti u BiH, s historijskog stanovišta predstavljaju specifičnu etno-nacionalnu grupu. Naime, prema dostupnim podacima, prvi Turci u značajnijem broju dolaze u BiH početkom 15. stoljeća, isprva kao trgovci, a potom kao osvajači. Nakon što je Otomansko carstvo porazilo bosanskohercegovačku srednjovjekovnu državu (službeno 1463. godine) u BiH počinje otomanski historijski period koji karakterizira ekonomska, politička, administrativna i vojna prisajedinjenost BiH turskoj imperiji. Imajući na umu "kozmpolitski" pristup organizaciji uprave Otomanske imperije, odnosno stalno otvorenu mogućnost da sposobni pripadnici pokorenih naroda, iako neturskog etno-kulturnog porijekla, napreduju i ostvare uspješne karijere, ne može se tvrditi da su svi predstavnici

otomanske vlasti u BiH bili Turci u etničkom smislu. Ipak, sigurno je da je značajan broj tokom otomanskog perioda BiH to i bio. Povlačenjem Otomanske imperije iz BiH, odnosno potpadanjem BiH po austro-ugarsku vlast drastično se smanjuje i broj pripadnika turske narodnosti u BiH. Od dominantne manjine pod čijom su neposrednom kontrolom bili politički, vojni, administrativni aparati i privredno-ekonomski potencijali, Turci, koji ostaju stalno

Turci u otomanskom periodu

nastanjeni u BiH, postaju "klasična" nacionalna manjina. Državno-pravnim razvojem Jugoslavije, odnosno BiH (isprva kao njenog teritorijalnog dijela, a kasnije kao jedne od formalno-pravnih konstitutivnih jedinica Jugoslavije),

dolazi do promjena u položaju i statusu turske narodnosti, a kasnije nacionalne manjine u BiH.

2. Brojnost turske nacionalne manjine u BiH

Historijski gledano, veoma je teško pratiti tačan broj pripadnika turske narodnosti, odnosno turske nacionalne manjine u BiH. Iako postoje detaljni podaci o broju, angažmanu i prisustvu predstavnika otomanske vlasti na teritoriji današnje BiH, vrlo je teško precizno utvrditi njihovo etničko porijeklo, odnosno eventualnu pripadnost turskoj naciji. Kao što je već rečeno, Otomanska uprava bila je etnički veoma raznolika i više je počivala, makar u prvo vrijeme, na sposobnosti nego na etničkom porijeklu i podobnosti. U tom smislu vrijedi istaći da se danas pripadnicima turske nacionalne manjine u BiH mogu smatrati samo oni etnički pripadnici turske narodnosti koji su iz različitih razloga, bili oni porodični, ekonomski, socijalni i dr., ostali

(dugo)trajno nastanjeni u BiH. Budući da se popisima stanovništva koji su provedeni u vrijeme austro-ugarske vladavine nije popisivala etnička odnosno nacionalna već samo vjerska pripadnost, veoma je teško utvrditi tačan broj pripadnika turske narodnosti koji je u tom periodu živio u BiH. Nakon formiranja države Južnih Slavena (Kraljevina SHS), 1921. godine proveden je prvi popis stanovništva. Sudeći prema dostupnim podacima, a na osnovu evidentiranog maternjeg jezika popisanih, u čitavoj Kraljevini SHS bilo je 150.332 pripadnika turske narodnosti. Od toga je većina, odnosno 149.210 pripadnika, bila evidentirana u Srbiji, dok je samo mali broj, odnosno 231 pripadnik, bio evidentiran u BiH. Vrlo je vjerovatno da se značajan broj pripadnika turske narodnosti, odnosno osoba koje su kao svoj maternji jezik navele turski jezik, a koje su evidentirane u Srbiji na popisu stanovništva iz 1921. godine, odnosi na lokalno autohtono stanovništvo islamske vjeroispovijesti, a ne na stvarne pripadnike turske narodnosti u etničko-kulturnom smislu. U prilog ovome i navod iz djela Safeta Bandžovića "Progon

Iako postoje detaljni podaci o broju, angažmanu i prisustvu predstavnika Otomanske vlasti na teritoriju današnje BiH, vrlo je teško precizno utvrditi njihovo etničko porijeklo odnosno eventualnu pripadnost turskoj naciji.

Turska narodna nošnja

muslimana Srbije 1830.-1867. godine”, koji tvrdi sljedeće: *”Muslimansko stanovništvo na prostoru Beogradskog pašaluka u kojem je bilo veoma malo etničkih Turaka koje su nazivali Gangricima ili Mandžukama početkom 19. vijeka činilo je većinsko stanovništvo, naročito u Beogradu, Šapcu i Užicu.”* Osim toga, kako tvrdi isti autor, dolazilo je i do čestih iseljavanja u Tursku, spontanih, orkestriranih od vlasti novonastale države ili u dogovoru s vlastima Republike Turske, a dominantna je bila i nedoumica, odnosno ”nejasna” granica između ’muslimana’ i ’Turaka’.

Završetkom Drugog svjetskog rata, odnosno nastankom Narodne Republike Jugoslavije, kasnije SFRJ,

stvaraju se uslovi za (gotovo) nesmetan razvoj i napredak naroda i ”narodnosti”, kako se u Ustavu SFRJ nazivaju etničke manjine s ciljem terminološkog ukazivanja ”da pripadniku svake narodnosti treba da budu u svakom pogledu obezbeđena sva prava i ravnopravni položaj bez obzira da li pripada većinskom ili manjinskom narodu”.

U BiH, vjerovatno uzrokovano poboljšanim društveno-pravnim položajem i ravnopravnošću, dolazi do blagog statističkog porasta broja pripadnike turske narodnosti. Tako je na popisu stanovništva u RBiH, provedenom 31. marta 1961. godine, evidentirano da u Republici živi 1.812 Turaka, odnosno 0.06 % od ukupnog broja stanovništva. Narednih deset godina, usljed

Po procjenama Udruženja Turaka u BiH je nastanjeno oko 500 Turaka, sa i bez bosanskohercegovačkog državljanstva.

Po procjenama Udruženja Turaka u BiH je nastanjeno oko 500 Turaka, sa i bez bosanskohercegovačkog državljanstva.

migracija gotovo sigurno uslovljenih ekonomskim prilikama, dolazi do smanjenja broja Turaka. Sudeći prema rezultatima popisa stanovništva u Socijalističkoj Republici BiH, provedenog 1971. godine, evidentirano ih je 477, a na popisu stanovništva SRBiH iz 1981. godine taj broj smanjen je na 277. Prema posljednjem zvaničnom popisu stanovništva RBiH, provedenom u martu 1991. godine, u BiH živjelo je 267 Turaka.

Prema procjenama Udruženja Turaka u BiH, urađenim na osnovu direktnih kontakata članova Udruženja s relevantnim pravnim i fizičkim licima, u BiH je nastanjeno oko 500 Turaka, sa i bez bh. državljanstva. Od završetka rata u BiH do danas, došlo je do osnaženja ekonomskih veza između BiH i Republike Turske, što je neposredno uticalo na broj Turaka koji trajno ili privremeno žive u BiH. Očekuje se da će navedena procjena biti zvanično verificirana u rezultatima popisa stanovništva u BiH, provedenog 2013. godine.

Važno je ovdje istaći i da pripadnike turske nacionalne manjine u BiH karakterizira iskrena otvorenost ka drugim narodima i njihovim kulturama. Kosmopolitizam, odnosno snažna posvećenost razvijanju humanih odnosa bez obzira na nacionalne, religijske i državne granice i posvećenost nadvladavanju etničkih, međunacionalnih i drugih podjela, snažno je utkana u historijsko pamćenje i etničko biće Turaka uopće, kao i pripadnika turske nacionalne manjine u BiH.

3. Uloga turske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Kao što je opisano u dijelu o nastanku nacionalne manjine ovog izvještaja, uloga Turske i Turaka u razvoju društva u BiH jedna je od bitnijih historijskih značajki. U periodu Otomanske uprave stvorene su snažne i neraskidive veze s Bosnom i Hercegovinom i njenim stanovnicima. Turski kulturni uticaj u BiH je gotovo nemjerljiv i kroz nekoliko stoljeća intenzivnog trajanja postao je snažno isprepleten s lokalnim (autohtonim)

kulturama. Gotovo sva kulturna bogatstva BiH nastala u periodu od 15. do kasnog 19. stoljeća snažno su obilježena (otomanskim) turskim uticajem. U klasičnoj bosanskohercegovačkoj arhitekturi, umjetnostima, književnosti, zanatima itd. turski uticaj je očigledan. Kao što je istaknuto, Turci su u BiH prešli historijski dug put, od dominantne, privilegovane upravljačke manjine do "klasične" nacionalne manjine, jednakopravne

ostalim manjinama. Ipak, važno je spomenuti da je uprkos značajnim promjenama u njihovom društveno-pravnom statutu, očuvana snažna kulturna i sentimentalna bliskost Turaka s bošnjačkim narodom u BiH. Danas, osim nesporne kulturne bliskosti, akcenat je na rastućim ekonomskim odnosima i saradnji, te zajedničkoj posvećenosti prosperitetu bh. društva.

Turska manjina ima historijsku ulogu u razvoju BiH društva, gastronomije, muzike, zanatstva (Baščaršija Sarajevo), arhitekture (Most u Višegradu), proizvodnje soli (Tuzla) itd.

4. Udruživanja pripadnika turske nacionalne manjine

Nažalost, u pogledu aktivnog organiziranja njenih članova i pripadnika, turska nacionalna manjina u BiH nije dovoljno aktivna. Uzroke za ovu neaktivnost djelimično možemo pronaći u ranije opisanoj kulturnoj bliskosti s bošnjačkim narodom koja je razvijana kroz nekoliko stoljeća aktivnog prisustva (Otomanske) turske države u BiH, ali i poslije. U prilog iznesenom navodu svjedoči i činjenica da u BiH postoje najmanje tri bosansko-turska društva prijateljstva, a samo jedno udruženje koje okuplja Turke, odnosno pripadnike turske nacionalne manjine u BiH. Iako je

djelovanje udruženja, kao što su: "Udruženje Bosanskohercegovačko-tursko prijateljstvo" i "Udruženje - Asocijacija bosansko-turskih studenata" iz Sarajeva i "Udruženje Bosansko-turskog prijateljstva - Bosfor", također, iz Sarajeva, veoma značajno za održavanje kulturne bliskosti i promoviranje ekonomske, obrazovne i drugih oblika saradnje, očuvanje autentične turske kulture u BiH, kao i zaštita nacionalnog identiteta i promocija prava pripadnika turske nacionalne manjine u BiH jednostavno nije moguće bez stvaranja zvaničnih oblika organiziranja njenih pripadnika. Vodeći se ovom idejom, pripadnici turske nacionalne manjine u BiH uspostavili su "Udruženje Turaka" 2009. godine u Sarajevu, u namjeri da se, kako je to istaknuto u Statutu organizacije, "aktivno djeluje na okupljanju pripadnika turske nacionalne manjine u BiH i doprinese promociji i zaštiti njihovih prava, interesa i kulturnog, nacionalnog i političkog identiteta." Udruženje Turaka koje, prema posljednjim zvaničnim podacima iz jula 2014. godine, broji 115 članova, realizacijom planiranih aktivnosti

Sastanak članova VNMBiH sa Šehićem u uredu Udruženja Turaka, Sarajevo, 28. februar 2010. godine

radi aktivno na ispunjenju svojih statutarnih ciljeva. Većina članova su pripadnici turske nacionalne manjine koji su državljani BiH i koje za Bosnu i Hercegovinu vežu dugotrajne porodične veze. Uprkos dugotrajnosti boravka većeg broja članova Udruženja Turaka u BiH, nastoje se očuvati i posebno se i pažljivo njeguju veze (porodične, ekonomske i profesionalne) sa maticom Republikom Turskom. Aktivnosti Udruženja Turaka posebno se ogledaju u organizaciji skupova umjetničke i kulturno-sportske prirode i međusobnih druženja članova (posebno onih aktivnijih) koja su snažno obilježena turskim tradicionalnim sadržajima. Udruženje Turaka trudi se da na što efikasniji način animira svoje članove. Osim toga, vrijedi istaći da predstavnici Udruženja Turaka svojim članstvom u vijećima nacionanih manjina u BiH, na državnom, entitetskom (u FBiH) i kantonalnom nivou, aktivno promoviraju stavove i aktivnu društvenu participaciju pripadnika turske nacionalne manjine.

5. Aktivnosti koje realizira Udruženje turske nacionalne manjine

Udruženje Turaka, koje je jedino pravno lice u BiH koje ekskluzivno okuplja pripadnike turske nacionalne manjine u BiH, djeluje u prostorijama u centru Sarajeva, u neposrednoj blizini Parlamentarne skupštine BiH, koje je ljubazno na besplatno korištenje ustupio aktuelni vršilac dužnosti predsjednika Udruženja. Budući da je riječ o namještenim i u potpunosti tehnički opremljenim prostorijama, Udruženje Turaka, u smislu raspoloživosti poslovnog prostora, ima na raspolaganju sve potrebne uslove za rad. U prostorijama Udruženja smještena je omanja zbirka knjiga, učila, suvenira i drugih tradicionalnih turskih predmeta. S ciljem promocije tradicije i tradicijskih vrijednosti među svojim članovima, Udruženje Turaka povremeno, kako je to navedeno u prethodnom dijelu ovog izvještaja, organizira sportske, kulturne i umjetničke manifestacije. Najčešće su u pitanju večere - druženja ili malonogometni turniri

Udruženje Turaka koje, prema posljednjim zvaničnim podacima iz jula 2014. godine, broji 115 članova. Većina članova su pripadnici turske nacionalne manjine koji su državljani BiH i koje za BiH vežu dugotrajne porodične veze.

Gradani Turske i BiH dijele zajedničku historiju i tradiciju, kako je naglašeno na otvaranju "Susreta intelektualaca" u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu. Tokom susreta, održanog u aprilu 2014. godine, razgovaralo se o društvima, migracijama, muzici i kulturi, gradovima i arhitekturi, te temama poput filma i historije.

ekipa sastavljenih od članova Udruženja, kao i izložbe putopisnih fotografija s privatnih i/ili poslovnih putovanja članova u Republiku Tursku. Gotovo sigurno najznačajniji kulturno-umjetnički projekat koji je u posljednje vrijeme realiziralo Udruženje Turaka je velika putopisna izložba profesionalnih fotografija turskih gradova, zanata i tradicije pod nazivom "Istanbul - Ankara - Erzurum" koju su osmislili i realizirali članovi Udruženja. Kako su to istakli profesionalni fotografi s dugogodišnjim iskustvom, spomenuta izložba zadovoljila je nasjtrožije umjetničke standarde. Izložba je bila realizarana u oficijelnim prostorijama Udruženja u Sarajevu.

Osim toga, važno je spomenuti da u BiH djeluju turske kulturne organizacije i institucije koje su finansirane iz (turskih) vladinih i nevladinih izvora i koje organiziraju veliki broj javno dostupnih sadržaja. Posebno vrijedi istaći Turski kulturni centar "Yunus Emre" koji pripadnicima turske nacionalne manjine (kao i građanima Sarajeva) pruža brojne kulturno-umjetničke sadržaje, kurseve turskog jezika i kulture i usluge biblioteke i čitaonice.

6. Ostvarivanje prava turske nacionalne manjine

Jednako kao i ostale zvanično priznate nacionalne manjine, turska nacionalna manjina ostvaruje svoja prava u BiH, u skladu s pozitivnim pravnim propisima kojima je uređen položaj nacionalnih manjina. Ne treba posebno isticati da postoje ustavno-pravne prepreke za stvarnu političku jednakost nacionalnih manjina i konsitutivnih naroda u BiH. No, kada je u pitanju participacija predstavnika turske nacionalne manjine u javnim, savjetodavnim organima nacionalnih manjina (vijeća nacionalnih manjina),

shodno bosanskohercegovačkim pozitivnim propisima, ne postoje prepreke u ostvarivanju prava na predstavljanje.

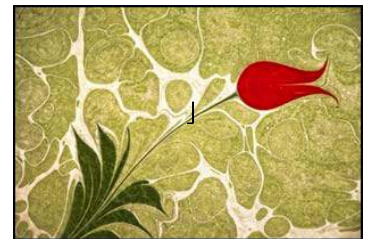
Dalje, može se reći i da je turska nacionalna manjina, kada je u pitanju zaštita i promocija turske kulture i jezika u BiH, u povoljnijem položaju u odnosu na ostale nacionalne manjine. U posljednje vrijeme TV historijske drame i drugi igrani programi, izvorno producirani na turskom jeziku, emitiraju se putem bosanskohercegovačkih privatnih i javnih medija i, ne treba to posebno navoditi, doživljavaju veliku popularnost. Osim toga, većinom privatne TV stanice, ponukane međusobnim interesovanjem, prijateljstvom i kulturnom bliskošću Bošnjaka, kao najmnogoljudnijeg konstitutivnog naroda u BiH, i Turaka i Turske, redovito produciraju programe kojima se turska savremena, ali i tradicionalna muzička umjetnost približava gledateljstvu u BiH. Na ovaj način turska kultura, tradicija i umjetnost postaje veoma prisutna u bosanskohercegovačkom javnom prostoru, na osobito zadovoljstvo i

korist pripadnika turske nacionalne manjine u BiH, koji na ovaj način ostvaruju pravo na zastupljenost svojih kulturnih sadržaja u medijima.

7. Način finansiranja

Udruženja turske nacionalne manjine

Turska nacionalna manjina, odnosno Udruženje Turaka iz Sarajeva koje je institucionalizirani oblik organiziranja i predstavljanja turske nacionalne manjine u BiH, u proteklom periodu u najvećoj mjeri svoje aktivnosti je finansiralo sopstvenim sredstvima odnosno sredstvima koje je prikupilo od svojih članova po osnovu članarine i donacija. Budući da je Udruženje posvećeno zaštiti i promociji prava, interesa i kulturnog, nacionalnog i političkog identiteta pripadnika turske nacionalne manjine u BiH, sva prikupljena sredstva troše se za ove namjene, uz posebno posvećivanje pažnje zaštiti i promociji turske kulture. Udruženje Turaka ne stipendira, odnosno direktno finansijski ne potpomaže svoje članove.

Jednako kao i ostale zvanično priznate nacionalne manjine, turska nacionalna manjina ostvaruje svoja prava u BiH u skladu s pozitivnim pravnim propisima kojima je uređen položaj nacionalnih manjina.

Udruženje Turaka nema iskustva u prijavljivanju na pozive za prijedloge projekata koje objavljuju domaće i strane organizacije i institucije budući da nema odgovarajuće profesionalne kapacitete.

Udruženje Turaka nema iskustva u prijavljivanju na pozive za prijedloge projekata koje objavljuju domaće i strane organizacije i institucije, budući da nema odgovarajuće kadrovsko - profesionalne kapacitete koji su neophodni za izradu kvalitetnih, metodološki uravnoteženih prijedloga projekata. Osim toga, uvidom u većinu od spomenutih poziva za prijedloge projekata da se utvrdi da predložene namjene spomenutih prijedloga projekata veoma često ne korespondiraju s ciljevima i pravcima djelovanja Udruženja Turaka.

Na osnovu dosadašnjih iskustava, a s ciljem uspješnog rada i djelovanja, finansiranja administrativno-tehničke podrške, kao i kvalitetnog realiziranja statutarne ciljeve, Udruženju Turaka na godišnjem nivou potrebno je oko 25.000 KM. U vezi s tim, vrijedi istaći da bi direktna finansijska podrška iz javnih fondova u BiH znatno pospješila djelovanje Udruženja Turaka. Vjerujemo da bi javna finansijska podrška udruženjima

nacionalnih manjina u BiH trebala biti sistematičnija, odnosno da bi javni organi i institucije trebali organizirati posebne pozive za prijedlog projekata na koje bi se mogle prijavljivati samo organizacije, odnosno udruženja koja okupljaju nacionalne manjine u BiH. Klasične nevladine organizacije su tehnički i kadrovski mnogo bolje opremljene od udruženja nacionalnih manjina kojima je s ovakvom konkurencijom nemoguće doći do javnih sredstava prijavljivanjem na pozive za prijedloge projekata.

8. Preporuka za unapređenje položaja turske nacionalne manjine

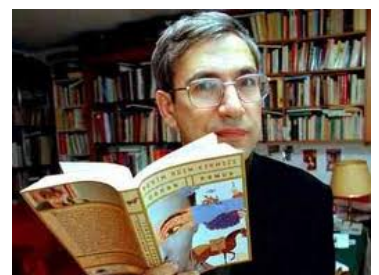
Budući da se položaj turske nacionalne manjine ne razlikuje u značajnijoj mjeri od položaja ostalih, oficijelno priznatih nacionalnih manjina u BiH, preporuke iznesene ovdje jednako se odnose i na ostale bosanskohercegovačke manjine:

- Uvećati političku participaciju i zapošljavanje pripadnika turske nacionalne manjine u

institucijama države, entiteta, kantona, gradova i općina u BiH izmjenom legislative (ne samo Ustava BiH već i ostalih pravnih propisa kojima se protežiraju pripadnici konstitutivnih naroda).

- Provesti temeljitu primjenu propisa kojima se štite prava (turske) nacionalne manjine u BiH, posebno u pogledu ekonomskih prava, odnosno finansiranja njenih aktivnosti.
- Ojačati kapacitete Udruženja Turaka, odnosno organizirati izvođenje obuke o ugovornim procedurama EU, a sve s ciljem stvaranja preduslova za kvalitetno prijavljivanje na pozive za prijedloge projekata.
- Ojačati vijeća nacionalnih manjina u BiH osiguranjem dodatnih ovlaštenja (tranzicija iz savjetodavnih u izvršne organe).
- Uvećati saradnju vijeća nacionalnih manjina u BiH s nevladinim sektorom na partnerskim osnovama putem zajedničkog programsko-projektnog angažmana.

**Preporuka je
provesti temeljitu
primjenu propisa
kojima se štite
prava (turske)
nacionalne manjine
u BiH, posebno u
pogledu
ekonomskih prava,
odnosno
finansiranja njenih
aktivnosti.**

Turski pisac Ferit Orhan Pamuk, dobitnik Nobelove nagrade za književnost 2006. rođen je 7. juna 1952. u Istanbulu, ima prevedeno u BiH najmanje osam svojih knjiga

Pripremio Hakan Varan

Ukrajinci

1. Nastanak ukrajinske nacionalne manjine

Poslije Berlinskog kongresa počinje preseljenje Ukrajinaca na prostore današnje BiH. To preseljenje odvijalo se u tri velika talasa sve do pred početka Drugog svjetskog rata. Ukrajinci se na ove prostore preseljavaju iz zapadnih

Ukrajinci u tradicionalnoj nošnji

krajeva današnje Ukrajine, tj. pokrajine Haličina, a kod nas se prevodi kao Galicija pa odatle i naziv Galcijani. Migracije su ekonomske prirode, a na prostoru BiH su od austro-ugarske vlasti dobijali šume na krčenje i pretvaranje tog zemljišta u obradivo pod povoljnim uslovima otkupa, a zanatlije kao stolari, kovači, krojači, mlinari, kolari i slično imali su dovoljno posla na ovim prostorima. Centralno mjesto preseljenja bilo je selo pod nazivom Naseobina Lišnja, Kotar Prnjavor današnja općina Prnjavor. Kotar Prnjavor popisom iz 1921. godine ima nešto više od 48.000 stanovnika, od toga više od 17.000 pripadnika nacionalnih manjina: Poljaka, Ukrajinaca, Italijana, Mađara, Rusa, Jevreja, Slovaka, Turaka, Roma, Rumuna, i tada pa do danas s pravom nosi naziv Mala Evropa ili Evropa u malom. Iz Naseobine Lišnja Ukrajinci se sele u Banju Luku, Prnjavor, Srbac, Laktaše, Staru Dubravu, Kozarac kod Prijedora i Bosansku Gradišku. Iz ovih krajeva do današnjeg dana migriranje se nastavlja put Srbije u Vojvodinu, Hrvatske u Slavoniju i u druge zemlje preko okeana SAD, Australiju, Kanadu i Brazil.

2. Brojnost ukrajinske nacionalne manjine u BiH

Od prvog naseljavanja u Naseobini Lišnja pa do danas broj Ukrajinaca se stalno smanjuje i popisom od 1991. godine taj broj je malo manji od 5.000 osoba koncentriranih u Prnjavoru, Banjoj Luci, Prijedoru, a u ostalim gradovima i selima u znatno manjem broju. U Prnjavoru je 1990. godine bilo oko 1.600 pripadnika ukrajinske nacionalne manjine, u Banjoj Luci oko 1.400, a ostalim manjim grupama od po nekoliko stotina u drugim mjestima. Bez obzira na brojno stanje Ukrajinci čuvaju svoj identitet, pa tako u svim većim centrima otvaraju svoje biblioteke, grade crkve i domovke (domovi kraj crkava za okupljanje ljudi), organizuju štedne zadruge, kulturno prosvjetna društva u kojima rade mnogobrojne sekcije - prije svega folklorne i horske sekcije, žena vezilja i pletilje i muzičke sekcije. Velika pažnja posvećuje se izučavanju jezika, kulture i tradicije ukrajinskog naroda. Od 1975. godine pa do danas u Prnjavoru u školama se izučava

ukrajinski jezik. Predaju ga kvalificirani prosvjetni radnici, profesori ukrajinskog jezika i književnosti. Pripadnika ukrajinske nacionalne manjine veoma je lako prepoznati kada obuče svoju tradicionalnu odjeću koju krase vezena košulja, šalvare, kožne crne čizme, kratki kaput i pas oko struka. Možda najveću zaslugu u očuvanju jezika, kulture i tradicije ukrajinskog naroda imala su, i danas imaju, kulturno-prosvjetna društva koja se osnivaju i registruju kod nadležnih organa odmah po naseljavanju ovih krajeva. Najstarije UKPD „Taras Ševčenko“ iz Prnjavora aktivno je više od sto godina. Prvobitni naziv mu je bio „Prosvjeta“, a poslije Drugog svjetskog rata mijenja naziv u ime „Taras Ševčenko“ po imenu velikog ukrajinskog pjesnika, slikara i revolucionara, čija su djela prevedena na više od 160 jezika. Na našim prostorima prevodila ga je pjesnikinja Desanka Maksimović.

Taras Ševčenko
Тарас Григорович Шевченко
(9.3.1814.– 10.3. 1861)

U Prnjavoru je 1990. godine bilo je oko 1.600 pripadnika ukrajinske nacionalne manjine, u Banja Luci oko 1.400, a ostalim manjim grupama od po nekoliko stotina u drugim mjestima.

Ukrajinci su donijeli tradiciju izrade rukotvorina i Pertykivski slikarstvo Ukrajine

3. Uloga ukrajinske nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Značajna je uloga ukrajinske nacionalne manjine u životu zajednicama kojoj pripada i to u svim aspektima življenja. Kao poljoprivrednici i zanatlije odmah se aktivno angažuju u sredini koju su naselili. Obradu zemlje podižu na viši nivo, prije svega oranjem željeznim plugom što do tada na prostoru BiH nije bilo poznato. Đubrenjem, tj. obogaćivanjem zemljišta prirodnim stajskim đubrivom Ukrajinci su dobivali znatno bolji prinos žitarica, povrća ali i voća. Ukrajinci su sa sobom ponijeli raznovrsna sjemenja od kojih se za neka nije ni znao, npr. heljde, i naučili su lokalno stanovništvo da preko zime u trapovima čuva krompir, repu ali i povrće: mrkvu, peršin i slično. Ukrajinci su bili, a i danas su vrlo vješte zanatlije prije svega u obradi drveta kao stolari, drvo tokari, kolari, tesari i slično, a posebno su bili vješti u izgradnji brvnara. Najzastupljeniji zanati su kovači,

mlinari i krojači koje i danas praktikuju. Ostali obrazovaniji pripadnici ovog naroda nalazili su zaposlenja u javnom životu zajednice kao učitelji, administrativni radnici i slično. Veoma je značajan kulturni doprinos Ukrajinaca u sredini u kojoj su živjeli. Doprinos je najizraženiji u djelovanju ukrajinskih kulturno-prosvjetnih društava, čiji članovi nisu samo Ukrajinci nego i svi drugi narodi. Socijalizacija ukrajinske nacionalne manjine se kroz protekli vijek uvijek odvijala postepeno i uspješno, tako da su Ukrajinci danas u potpunosti integrirani u društvo, a svoje specifičnosti i posebnosti ostvaruju djelovanjem u UKPD i putem crkve, u čemu imaju pomoć većinskih naroda - kako moralnu tako i materijalnu.

4. Udruživanja pripadnika ukrajinske nacionalne manjine

Kohezioni faktor kod Ukrajinaca su ukrajinska kulturno-prosvjetna društva sa svim sekcijama koje u njima rade. Snažan kohezioni faktor je i crkva koja neguje običaje svog

naroda, a imala je u prvim danima preseljenja pismene vjerske službenike koji su širili pismenost među svojim pripadnicima. Uz crkve su se otvarale domivke (domovi za okupljanje naroda, a u njima biblioteke i čitaonice). Odmah po dolasku osnovana su društva od kojih neka i danas djeluju kao npr. „Taras Ševčenko“ iz Prnjavora koji trenutno broji 68 igrača u ansamblu i oko stotinu starijih članova društva koji pomažu u njegovom radu. U Banjoj Luci djeluje društvo pod istim imenom od 1956. godine i ima status društva od posebnog interesa za grad Banju Luku. Osim „Taras Ševčenko“ u Banjoj Luci djeluje i „Ukrajinska Matica“, društvo koje se isključivo bavi očuvanjem kulture i identiteta Ukrajinaca. U Kozarcu kod Prijedora od 2002. godine djeluje UKPD „Kozak“ koje ima 85 aktivnih članova te su, pored za Ukrajince uobičajenih aktivnosti kao što su: folklor, pjesma, muzika, vezenje, pletenje, prošle godine snimili i film pod nazivom „Korijeni“. Film govori o doseljavanju Ukrajinaca na prostore općina gdje su se naseljavali Ukrajinci. U Naseobini Lišnja

Ukrajinci na četvrtom festivalu festivalu folkloru nacionalnih manjina u Prnjavoru 5. avgusta 2013.

djeluje društvo „Červona Kalena“, a tu su Ukrajinci podigli i prvi spomenik u sjećanje na prvu čitaonicu na ukrajinskom jeziku. Društvo u Lišnjoj ima 65 članova. U Naseobinama Hrvacani djeluje društvo „Ivan Franko“ koje se, prije svega, bavi očuvanjem ukrajinske narodne pjesme onakve kakva je donesena na ove prostore. U Trnu, Devetini, Općina Laktaši, djeluje UKPD „Kozak“ koje ima oko 30 članova. U novije vrijeme organizuje se rad društva u Bosanskoj Gradišci pod nazivom „Vehovena“, koje ima dvadesetak članova. Sva aktivna ukrajinska društva su članovi ukrajinske organizacije „Kruto“ koja koordinira zajedničke aktivnosti društava.

**Većina udruženja
Ukrajincata su
organizovana kao
podrška radu
kulturno-
umjetničkih i
folklornih grupa u
Republici Srpskoj.**

5. Aktivnosti koje realizuju udruženja ukrajinske nacionalne manjine

Ukrajinska nacionalna manjina u BiH ima godišnje planove svojih aktivnosti koje realizuje na općinskom, entitetskom, državnom i međunarodnom nivou. Većina aktivnosti usmjerena je na održanje tradicije Ukrajinaca, ali se, po potrebi, provode i nove. Zajedničko za sva društva je da nastupaju na festivalu „Červona Kalena“ u selu Devetini, gdje se

okupljaju ne samo društva iz BiH nego i iz Hrvatske, Slovenije i Srbije. Ta smotra je prilika da se prikaže dio godišnjih aktivnosti društava. Druge aktivnosti se razlikuju od društva do društva, a u prosjeku svako društvo nastupi godišnje između dvadeset i dvadesetpet puta. Da bi nastupi bili uspješni, društva imaju sedmično probe, a pred nastupe i češće. Vježba se u prostorijama koje imaju društva ili kućama članova društva. Pored nastupa društava putem „Kruto“, i u saradnji sa crkvom, organizuje se ljetnja i

zimski škola gdje se, pored izučavanja istorije jezika, odvijaju i sportske i druge aktivnosti.

6. Ostvarivanje prava ukrajinske nacionalne manjine

Ukrajinci na ovim prostorima dijele sudbinu većinskih naroda i ostvaruju svoja prava kao i pripadnici drugih naroda: pravo na rad, socijalnu zaštitu, stanovanje i obrazovanje. Specifične potrebe ove manjine zadovoljavaju se kroz rad društava, kroz saveze udruženja na nivou općine i entiteta, kroz Vijeće

Bandura je tradicionalni ukrajinski žičani instrument

nacionalnih manjina Parlamentarne skupštine BiH, a navedena prava su definirana i zakonima o pravima pripadnika nacionalnih manjina na svim nivoima vlasti u BiH. Očekuje se provođenje odluke Suda u Strazburu u predmetu Sejdić i Finci čime bi bila ispunjena međunarodna obaveza BiH prema nacionalnim manjinama.

7. Način finansiranja udruženja ukrajinske nacionalne manjine

Finansiranje aktivnosti ukrajinskih kulturno-prosvjetnih društava isto je za svako društvo bez izuzetka. Prvi izvor finansiranja je lokalna zajednica koja prema planu i programu društava, a u skladu s materijalnim mogućnostima, izdvaja sredstva za redovne aktivnosti za svako društvo, ili zajedničke aktivnosti za sve manjine kao što je npr. festival nacionalnih manjina ili zajedničke izložbe svih nacionalnih manjina. To su grantovi od 500 KM do 3.000 KM po jednoj aktivnosti. Drugi vid finansiranja su aplikacije prema Ministarstvu prosvjete i

kulture RS koje u prosjeku sredstva odobri jednom društvu za najviše dvije aktivnosti. Iznosi sredstava kojim podržavaju aktivnosti su od 500 KM do 2.000 KM, izuzetno malo više. Ostala potrebna sredstva sakupljaju se od donatora i članova. Treba napomenuti da su ukrajinska društva relativno slabo tehnički opremljena (nedostaje računarska oprema, razglasi, satelitske televizije, video bimozi).

8. Preporuka za unapređenje položaja ukrajinske nacionalne manjine

Položaj ukrajinske nacionalne manjine mogao bi se dodatno unaprijediti na dva načina.

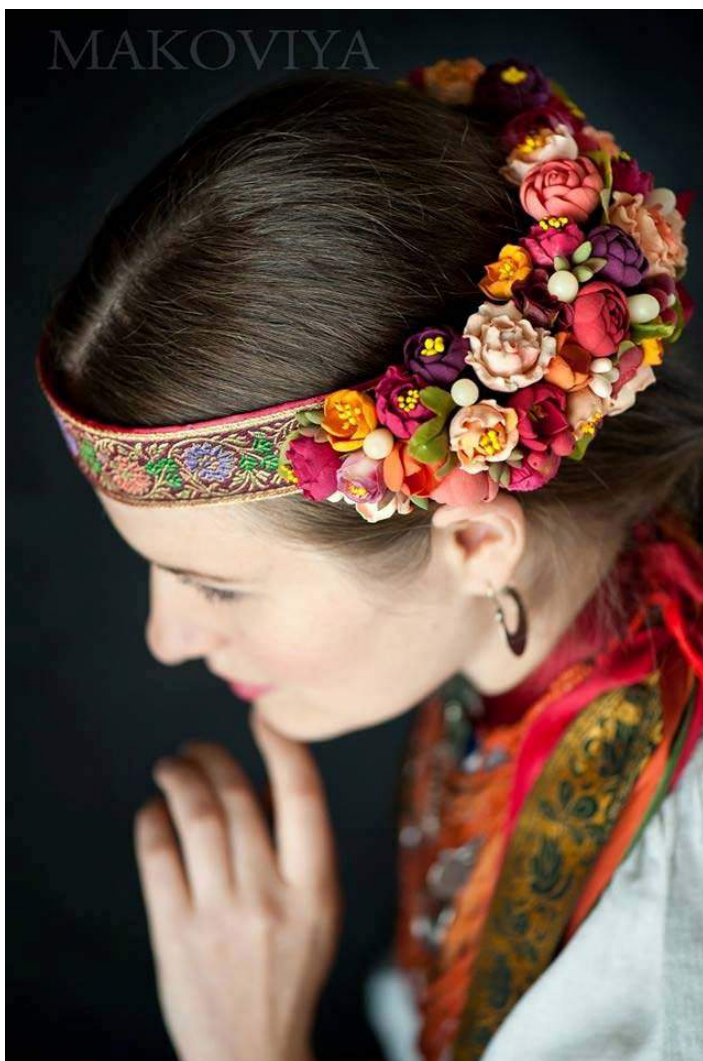
- Sistemskim rješenjem finansiranja potreba udruženja na nivou izvršne vlasti. Jedan dio troškova je fiksni i za te troškove je potrebno naći trajni izvor finansiranja (troškovi prostorije, telefon, internet, grijanje, koreograf, administriranje udruženja i sl.),

Lokalna zajednica odobrava grantove od 500 KM do 3.000 KM po jednoj aktivnosti udruženja. Drugi vid finansiranja su aplikacije prema Ministarstvu prosvjete i kulture RS koje, u prosjeku, odobri jednom društvu za najviše dvije aktivnosti iznos od 500 KM do 2.000 KM.

a za troškove aktivnosti može se aplicirati projektima prema donatorima.

- Ne samo Ukrajincima, nego i svim drugim pripadnicima manjina potrebna je edukacija o izradi kvalitetnih programa i to je problem koji zahtijeva rješenje.

Pripremio Andrija Svatok

Zaključci

Izvještaj o ocjeni položaja nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini sadrži informacije i saznanja na osnovu kojih je moguće dati relevantnu ocjenu položaja i stanja pripadnika svih nacionalnih manjina u BiH. Jedan broj manjina ima svoje specifičnosti, a jedan veći broj manjina ima zajedničke odrednice. Predložena metodologija izrade izvještaja osigurala je konzistentnost analize svake nacionalne manjine, a za relevantnost podataka odgovorne su osobe koje su pripremale dio izvještaja koji se odnosi na njihovu nacionalnu manjinu.

Ključna ocjena stanja pripadnika nacionalnih manjina je u razlici položaja Roma i položaja svih drugih nacionalnih manjina u BiH. Pripadnici romske nacionalne manjine, što je općepoznato, imaju vrste problema koje druge manjine imaju u mnogo manjoj mjeri, ili ih nemaju uopće. Problemi Roma vezani su za obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, stanogradnju, zapošljavanje, predrasude prema Romima i održanje kulturnog naslijeđa. Problemi drugih nacionalnih manjina su identificirani uglavnom u oblasti očuvanja jezika i kulturnog naslijeđa, a problem stanogradnje i zapošljavanja imaju kao i ostali građani u BiH. S obzirom na različite vrste problema, nacionalne manjine u BiH je potrebno prije svega konceptualno razlikovati po pripadnosti romskom narodu i ostalim manjinskim narodima u BiH.

Izvještaj daje odgovore na pitanja koja su grupisana u osam oblasti, a u zaključku su sumirane ključne karakteristike svake od oblasti.

1. Nastanak nacionalne manjine

Nacionalne manjine u BiH su nastajale u različitim istorijskim periodima. Periodi kada do izražaja dolazi nastanak nacionalne manjine, tj. dolazak pripadnika manjina na prostore BiH mogu se podijeliti na:

- i. Period do početka vladavine Austro-Ugarske, tj. do 1868. godine (dolazak Roma, Turaka, Albanaca, Rumuna i Jevreja)
- ii. Period vladavine Austro-Ugarske i Kraljevine Jugoslavije, tj. do 1941. godine (tokom Austro-Ugarske dolazak Čeha, Slovaka, Italijana, Rumuna, Mađara, Nijemaca, Poljaka, Rusina, Ukrajinaca, Slovenaca i dolazak Rusa, Rusina i Ukrajinaca tokom perioda Kraljevine Jugoslavije).
- iii. Period nakon Drugog svjetskog rata, tj. od 1945. godine do savremenog doba (dolazak Albanaca, Crnogoraca i Makedonaca).

2. Brojnost nacionalne manjine u BiH

Pitanje brojnosti nacionalne manjine uslovljava prvenstveno odgovor na pitanja ko se smatra pripadnikom nacionalne manjine u BiH. Zakonski okvir definicije pripadnika nacionalne manjine u BiH je neprecizan, osim u stavu da pripadnik nacionalne manjine u BiH mora biti državljanin BiH. Česte zloupotrebe korištenja nacionalno manjinske identifikacije (ali i identifikacije po osnovu nacionalnosti konstitutivnih naroda u BiH) dovodi do zaključka da je potrebno precizirati ko može biti smatran pripadnikom nacionalne manjine u BiH. Od elemenata koji određuju pripadnost nacionalnoj manjini navedeni su sljedeći prijedlozi koja osoba i porodica može biti smatrana pripadnikom nacionalne manjine:

- i. Osoba koja ima osjećaj pripadnosti ili koja se izjasni kao pripadnik nacionalne manjine.
- ii. Osoba koja ima dokazivo porijeklo izvan prostora BiH (za duži vremenski period npr. jedan vijek) bez obzira da li je porijeklo po ženskoj ili muškoj liniji.
- iii. Osoba koja ima znanje o zemlji porijekla, tradiciji i kulturi nacionalne manjine.
- iv. Osoba koja njeguje tradiciju, kulturu i jezik svoje nacionalne manjine.
- v. Osoba koja je član udruženja nacionalnih manjina.

Pojedine države su zakonodavnim okvirom precizirale elemente pripadnosti nacionalnoj manjini (npr. Poljska), pa se pozitivne prakse mogu primijeniti i u slučaju definisanja pojma pripadnosti nacionalnoj manjini u BiH.

U toku prikupljanja podataka o brojnosti pripadnika nacionalnih manjina u BiH došlo se do saznanja da je nepoznat broj pripadnika nacionalnih manjina u BiH. Jedini pouzdani izvori su zvanični popisi stanovništva koji su rađeni od 1879. do 1991. godine. Na popisu stanovnika BiH od 1879. do 1921. godine popisivala se vjerska, a ne nacionalna pripadnost, pa nije vidljiv broj pripadnika nacionalnih manjina koji je u vrijeme popisa živio na prostoru BiH. Na osnovu kasnijih popisa stanovništva mogla se pratiti brojnost pripadnika nacionalnih manjina, ali i u tim popisima je bilo devijantnosti koje nisu mogle dati preciznu sliku o broju pripadnika svake nacionalne manjine. Tipičan primjer je izjašnjavanje stanovnika kao Jugosloveni, a izjašnjavali su se obično pripadnici konstitutivnih naroda, pripadnici nekih nacionalnih manjina i građani koji nisu imali jasno nacionalno opredjeljenje, a sve iz perspektive patriotskih osjećanja prema državi u kojoj žive. Drugi je primjer Rusina koji su se izjašnjavali kao Ukrajinci. Zbog potpune integriranosti pojedinih nacionalnih manjina u BiH društvo, pripadnici nacionalnih manjina se

izjašnjavaju kao pripadnici jednog od tri konstitutivna naroda u BiH.

S obzirom na to da su članovi Vijeća nacionalnih manjina BiH predstavnici nacionalnih manjina, očekivano je bilo da izvještaj ponudi procjene o brojnosti svake od 17 nacionalnih manjina. Međutim, u najvećem broju slučajeva nisu navođene procjene, ili su navedene procjene koje su vrlo okvirne i davane po osjećaju a ne po nekom statističkom osnovu. Ovaj rezultat pokazuje da veliki broj članova Vijeća nacionalnih manjina BiH nema informacije o pripadnicima vlastite nacionalne manjine, a saznanja se baziraju na teritorijalnom principu, tj. na regiji na kojoj djeluje udruženje pripadnika nacionalne manjine čiji je predstavnik član Vijeća nacionalnih manjina BiH.

Brojnost pripadnika nacionalnih manjina u BiH se generalno može podijeliti u tri kategorije:

- i. Manjine sa manje od 1.000 pripadnika (Česi, Italijani, Mađari, Nijemci, Poljaci, Rumuni, Rusi, Rusini, Slovaci, Turci, Ukrajinci)
- ii. Manjine od 1.000 do 10.000 pripadnika (Crnogorci, Jevreji, Makedonci, Slovenci)
- iii. Manjine preko 10.000 pripadnika (Romi, Albanci).

Precizne podatke o brojnosti pripadnika nacionalnih manjina pokazat će rezultati popisa stanovništva u BiH iz 2013. godine (najavljeno za juni 2015. godine - nije realizovano).

3. Uloga nacionalne manjine u razvoju društva u BiH

Nacionalne manjine u BiH su na različite načine doprinosile razvoju društva u BiH. Evidentno je da su pripadnici nacionalnih manjina dali doprinos u sljedećim oblastima: obrazovanje (učitelji, nastavnici, profesori, instruktori stranih jezika), kultura (promocija jezika, kulturnog naslijeđa i vrijednosti), tradicija (novi načini pripreme i čuvanja hrane, uzgoj stoke, povrtlarstvo, narodne igre i pjesme, udruživanja u razna društva), umjetnost (književnost, muziciranje, slikarstvo, kiparstvo, filmska i pozorišna umjetnost), poduzetništvo (arhitektura, građevinarstvo, trgovina, zanatstvo, zdravstvo, advokatura, javna uprava i administracija, štamparije, pekarstvo, ugostiteljstvo, hotelijerstvo, transport, rudarstvo, industrijska proizvodnja, itd), nauka (istraživanja, publikacije), sport i politika (radnički pokret, učešće u NOB-u).

4. Udruživanja pripadnika nacionalne manjine

Pripadnici nacionalnih manjina su od nastanka težili za udruživanjem u razne vidove grupa i organizacija, od formalnih (udruženja, pjevačka društva, vatrogasna društva, sportska društva) do neformalnih (horovi, orkestri, pozorišne skupine, izložbe, itd). Udruživanje je najčešće bazirano na nacionalnoj opredjeljenosti, pa su tako nastala udruženja pripadnika nacionalnih manjina. Najviše udruženja u BiH imaju Romi (oko 80, od toga oko 10 aktivnih), a slijede Slovenci (10), Crnogorci i Ukrajinci (po osam), Jevreji (6 opština i jedno udruženje), Albanci, Slovaci, Nijemci, Makedonci, Mađari, Poljaci, Česi, Italijani (od 2 do 5), po jedno udruženje imaju Turci i Rusi. Rusini i Rumuni nemaju svoja udruženja. Pored udruženja koja se direktno bave pitanjima zaštite kulture i tradicije nacionalnih manjina, u BiH je osnovano najmanje 10 društava prijateljstva BiH i druge države koja za cilj imaju kulturnu, obrazovnu ili poslovnu razmjenu i saradnju dvije države.

Pojedine nacionalne manjine su formirale vlastite Saveze udruženja, a udruženja su članice različitih saveza koji okupljaju udruženja (Savez nacionalnih manjina RS, Savez nacionalnih manjina regije Doboj) ili pripadnike nacionalnih manjina (Udruženje nacionalnih manjina Istočna Hercegovina, Zajednica Albanaca u BiH, Jevrejska

zajednica u BiH). Udruživanje u saveze je mnogo izraženije na području Republike Srpske, nego na području Federacije BiH.

Udruživanje pripadnika nacionalnih manjina karakteriše zajednički rad predstavnika nacionalnih manjina u vijećima/savjetima nacionalnih manjina na nivou države BiH, entiteta i kantona. Romi imaju posebno tijelo Odbor za Rome koje djeluje pri Vijeću ministara BiH.

5. Aktivnosti koje realizuju udruženja nacionalne manjine

Udruženja nacionalnih manjina u BiH realizuju aktivnosti shodno svojim kapacitetima, raspoloživim novčanim sredstvima, tradiciji i načinu iskazivanja zaštite jezika, tradicije i kulture, i potrebama lokalne zajednice.

- i. Pojedina udruženja realizuju aktivnosti gradnje infrastrukture (Slovaci gradili crkvu u Bijeljini, Italijani gradili vodovod u Štivoru, Romi gradili kuće u više naselja u BiH).
- ii. Najveći broj udruženja realizuje aktivnosti iz oblasti izučavanja maternjeg jezika, kulture i tradicije. Aktivnosti na održanju kulture i tradicije se odnose na rad kulturno-umjetničkih društava (plesne,

pjevačke i folklorne grupe koje su formirali Crnogorci, Ukrajinci, Česi, Italijani, Slovenci), organizovanje izložbi (fotografija, likovnih djela, nošnji, kulturno-istorijskog naslijeđa), lutkarske, pozorišne i filmske predstave (Česi, Nijemci, Crnogorci, Italijani, Rumuni, Rusi), okupljanja članova udruženja (obilježavanje praznika i značajnih datuma, izleti, druženja, posjete znamenitim mjestima, obilježavanje vjerskih praznika), festivali nacionalnih manjina u RS, izdavački poduhvati (bilteni, knjige, priručnici, reprinti značajnih knjiga), formiranje biblioteka (Česi, Italijani, Turci), organizovanje sportskih događaja (Turci), saradnje i prekogranična saradnja sa stranim udruženjima (Jevreji, Mađari, Slovaci, Italijani, Slovenci, Crnogorci, Poljaci, Turci) i obrazovnim institucijama (Rusi), saradnjom s pisanim i elektronskim medijima, itd.

- iii. Članovi jednog broja udruženja realizuju aktivnosti političke participacije (Crnogorci, Romi, Rumuni, Rusini).
- iv. Udruženja Roma realizuju projekte širokog spektra, a odnose se na podršku pri zapošljavanju Roma, dodjelu pomoći pri započinjanju poslovnog poduhvata, radnom osposobljavanju članova (obuka, vanredno školovanje), pomoć djeci u

obdaništima i školama (pribor, obroci, odjeća, udžbenici, prijevoz, dodatna nastava u školi, izleti), pomoć lokalnoj zajednici (popravka i gradnja kuća, izgradnja infrastrukture – struja, vodovod, kanalizacija, putevi, igrališta, mostovi), opće i zdravstveno prosvjećivanje i zaštita (obezbjedenje matičnih i zdravstvenih dokumenata, medicinski pregledi, podjela lijekova i sanitetskog materijala, prevencija HIV/AIDS, itd), aktivnosti na jačanju i saradnji romskog nevladinog sektora, političko učešće na svim nivoima, rad na strateškim dokumentima koji tretiraju pitanja nacionalnih manjina u BiH itd.

- v. Značaj broj registrovanih udruženja nacionalnih manjina u BiH ne realizuju nikakve aktivnosti.

6. Ostvarivanje prava nacionalne manjine

Pripadnici nacionalnih manjina u BiH različito ostvaruju svoja prava koja im pripadaju po važećoj zakonskoj regulativi. Romi, uopšteno, ne mogu ostvariti svoja prava zbog pojave diskriminacije Roma u više oblasti: diskriminacija djece u školama i na ulici, diskriminacija odraslih pri zapošljavanju, ostvarenju socijalne i zdravstvene pomoći, diskriminacija pri upisu na fakultete,

pravu na dom, infrastrukturu i prevoz, itd.

Pripadnici nacionalnih manjina koji nisu Romi ostvaruju svoja prava koja su zakonom garantovana. Nacionalne manjine imaju pravo i na korištenje jezika i druge pogodnosti ukoliko ima više od 3% pripadnika nacionalne manjine u odnosu na ukupan broj stanovnika općine. Ovaj uslov je ispunjen samo u općini Prnjavor. Praksa u BiH je pokazala da pripadnici nacionalnih manjina i ne traže ostvarivanje tih prava jer nisu primjenjiva u životu (npr. manje od 10% pripadnika svake nacionalne manjine u BiH govori svoj manjinski jezik – izuzetak su Crnogorci, Albanci, Slovenci i Romi).

Zbog nepovoljnog viznog režima između BiH i Kosova, jednom broju pripadnika albanske nacionalne manjine uskraćena je mogućnost međusobnih posjeta porodica, a isti problem onemogućava kulturnu, sportsku i naučnu razmjenu građana koji žive u BiH i na Kosovu.

U globalu, pripadnici nacionalnih manjina ostvaruju svoja prava u svim oblastima života i nema diskriminacije prilikom zapošljavanja, školovanja, društvenog položaja, traženja zdravstvene zaštite, stanogradnje, vlasništva, vojne obaveze, bavljenju sportom, održavanja kulture i tradicije. Problematika nezaposlenosti, nedostatka stambenog prostora i poteškoća u zdravstvu identično se odnosi

kako na konstitutivne narode, tako i na pripadnike nacionalnih manjina.

Jedina, ali izuzetno značajna, diskriminacija prema pripadnicima nacionalnih manjina je slabost Ustava BiH i Izbornog zakona BiH koji onemogućavaju pripadnicima nacionalnih manjina da se kandiduju i budu birani u Predsjedništvo BiH i Dom naroda BiH.

7. Način finansiranja udruženja nacionalne manjine

Udruženja nacionalnih manjina u BiH se finansiraju iz različitih izvora. Najčešće se finansiraju putem projekata koje podržavaju lokalne i entitetske vlasti u RS. Iznosi novčanih sredstava koji su navedeni u ovom izvještaju su iznosi koji se javljaju u najvećem broju slučajeva. Mogući su izuzeci (da se neko manjinsko udruženje finansira većim iznosom sredstava ili iz drugačijeg izvora).

- i. Članarina članovima udruženja je često propisana kao obavezujuća (po Statutu), ali se obaveza ne izvršava zbog lošeg materijalnog stanja u kojima se članovi udruženja u BiH nalaze. Niti jedno udruženje nema permanentni prihod od članarine.

- ii. Finansiranje putem ambasada je prisutno u vrlo limitiranom broju udruženja, a realizuje se putem projekata (Česi, Nijemci, Slovenci, Slovaci, Poljaci). Niti jedna ambasada u BiH daje sistemsku podršku udruženjima, tj. podršku za operativne troškove udruženja (zakup prostora, telefoni, gorivo, oprema, održavanje, bankovni troškovi i slično). Visina podrške ne prelazi 5.000 KM. Od 2013. godine jedino udruženja Slovenaca imaju sistemsko finansiranje putem ambasade.
- iii. Finansiranje putem državnih institucija ili udruženja matičnih zemalja je prisutno u vrlo limitiranom broju udruženja (Česi, Slovenci, Italijani). Svaka podrška se odnosi na realizuje projekata, a u cijenu podrške nekad mogu biti uvršteni i operativni troškovi – u zavisnosti od vrste podrške. Visina podrške ne prelazi 5.000 KM. U pojedinim slučajevima matične zemlje podržavaju infrastrukturne projekte (Italijani – vodovod u opštini Prnjavor, Slovaci – crkva u Bijeljini), ali u te troškove nisu uključni bilo koji troškovi udruženja.
- iv. Finansiranje iz sredstava lokalne zajednice putem budžeta je karakteristično za udruženja koja djeluju na području Republike Srpske. Vlada RS, kao i opštine u RS, imaju u svojim budžetima predviđena sredstva za rad udruženja nacionalnih manjina (npr. Bijeljina u 2014. godini ima predviđeno 15.000 KM za rad manjinskih udruženja). Iznos ne prelazi 5.000 KM po udruženju, a sredstva mogu biti utrošena za realizaciju projektnih aktivnosti pojedinačnih udruženja ili saveza (festivali nacionalnih manjina, dani kulture, smotre folklora i slično, za što se izdvajaju sredstva do 20.000 KM), ili za operativne troškove.
- v. Finansiranje iz sredstava lokalne zajednice ili viših nivoa vlasti (kantoni, entiteti, državni nivo) putem projekata je najčešće primijenjen način finansiranja udruženja nacionalnih manjina. Na javni poziv udruženja prijavljuju projekte i u zavisnosti od kapaciteta udruženja i raspoloživih sredstava dobivaju sredstva. Udruženja su dužna dostavljati izvještaj o realizaciji aktivnosti. Visina podrške za udruženja nacionalnih manjina je u prosjeku 1.500 KM na godišnjem nivou. Obzirom da veliki broj udruženja nema kapacitete da ispuni uslove poziva za projekte (nema osoblja, nema vještine pisanja projekta, nema prostora za rad, nema finansijske discipline) mali broj udruženja u BiH se finansira sredstvima lokalne zajednice.
- vi. Finansiranje udruženja nacionalnih manjina putem projekata po pozivu međunarodnih institucija i nevladinih organizacija je dosta rijedak slučaj u BiH, a odnosi se na romska

udruženja koja putem međunarodnih institucija, i u partnerstvu sa razvijenim nevladinim organizacijama, realizuju projekte kao npr. CARE Int. projekti UNDP, EC i slično. To su projekti vrijednosti (uglavnom) više od 100.000 KM, što omogućava udruženjima pokrivanje svih troškova (osoblja i operativnih troškova, kao i projektnih troškova). Osim Jevreja, nije poznato da su druga udruženja nacionalnih manjina u BiH učestvovala u međunarodnim projektima.

- vii. Finansiranje putem donacija udruženja je nesistemički način pokrivanja troškova konkretnih aktivnosti udruženja (Albanci, Nijemci, Italijani, Crnogorci), a iznosi donacija obično ne prelaze 1.000 KM.
- viii. Finansiranje ostvarenjem vlastitih prihoda (proizvodi radionica, najam prostora, naplata usluga npr. prevođenja) nije prisutno u udružanjima nacionalnih manjina.

Djelovanje udruženja nacionalnih manjina u RS je kvalitetnije riješeno po pitanju finansiranja rada udruženja i Saveza udruženja nacionalnih manjina jer se u budžetima planiraju i realizuju sredstva za rad udruženja nacionalnih manjina, a iznosi sredstava se smanjuju svake godine. U Federaciji BiH (nivo entiteta, kantona i općine) nema budžetskog planiranja sredstava za rad udruženja nacionalnih manjina. Planiranja sredstava nema ni na nivou državnih institucija. Dva su ministarstva na

državnom nivou koja finansiraju djelovanje manjinskih udruženja. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH – koje vlastitim projektima podržava aktivnosti predviđene Dekadom Roma, i nema sredstava za udruženja ostalih nacionalnih manjina. Ministarstvo civilnih poslova na godišnjem nivou objavljuje poziv za projekte na koje mogu aplicirati udruženja nacionalnih manjina. Visina sredstava za odobrene projekte nacionalnih manjina ne prelazi 3.000 KM, a broj udruženja i saveza koji se prijavljuju i ispunjavaju tražene uslove nije veći od pet.

8. Preporuka za unapređenje položaja nacionalne manjine

Položaj pripadnika nacionalnih manjina može biti unaprijeđen isključivo unapređenjem položaja udruženja i članova zvaničnih tijela koja zastupaju interese nacionalnih manjina. Unapređenje se očekuje u sljedećim aspektima djelovanja udruženja:

- i. Obezbijediti sistemski način finansiranja udruženja nacionalnih manjina kojim bi bili pokriveni troškovi aktivnosti (namijenjeno korisnicima) i operativni troškovi (namijenjeno kancelariji udruženja). Zakonska je obaveza svih nivoa vlasti da finansiraju rad udruženja

nacionalnih manjina. Izvještaj pokazuje da je više od 70% udruženja nacionalnih manjina u opasnosti od potpunog prestanka rada, uglavnom zbog nedostatka sredstava za normalan rad (nedostatak prostorija za rad i aktivnosti udruženja, nedostatak sredstava za ljudske resurse, troškove komunikacija, prijevoza i nabavka opreme, administrativni i bankovni troškovi i sl.). Da bi se ostvarila održivost i djelovanje udruženja, potrebno je svakom udruženju obezbijediti finansijsku podršku u iznosu od 5.000 KM godišnje. Ovaj iznos uključuje aktivnosti i operativne troškove. Sredstva mogu biti obezbijeđena planiranjem opštinskog budžeta (po primjeru opštine Bijeljina) za broj udruženja koja rade na opštini. Problem u ovom pristupu može biti u opštinama RS-a gdje su velike koncentracije udruženja nacionalnih manjina (Prnjavor, Banja Luka, Prijedor). S obzirom na to da se nivo aktivnosti razlikuje od udruženja do udruženja (neka su aktivna, neka samo postoje na papiru), potrebno je izraditi kriterije za dodjelu sredstava udruženjima koji bi obuhvatili specifičnosti funkcionisanja udruženja nacionalnih manjina.

- ii. Rješenje održivosti udruženja dijelom može biti ponuđeno u gradnji ili uspostavi domova nacionalnih manjina u kojima bi

određena udruženja imala svoje kancelarije i arhive, a i prostore za realizaciju aktivnosti (po principu prostora kojim raspolaže Savez nacionalnih manjina RS-a u Banjoj Luci). Inicijativa je pokrenuta u Sarajevu od većeg broja udruženja, ali nema naznaka sudbine pokrenute inicijative.

- iii. Potrebno je kreirati veći broj budžetskih linija na višim nivoima vlasti (država, entitet, kanton) kojima bi se finansirale aktivnosti udruženja. To bi bili pozivi za projekte sa ustanovljenim kriterijima za dodjelu grantova (primjer poziva za projekte Ministarstva civilnih poslova BiH). Iznosi grantova zavisili bi od nivoa predloženih aktivnosti, a ne bi trebali prelaziti 20.000 KM – osim za romska udruženja koja imaju godišnji priliv sredstava veći od 100.000 KM.
- iv. Potrebno je realizovati program izgradnje kapaciteta članova udruženja nacionalnih manjina kojim bi se članstvo udruženja osposobilo da pripremi kvalitetan prijedlog projekta, kvalitetno i transparentno realizuje aktivnosti i sredstva u projektu. Izgradnja kapaciteta može se ostvariti organizovanjem obuka za članove udruženja u oblasti pisanja prijedloga projekata, ciklusa upravljanja projektom, menadžmentom finansija i projekta, kao i rad s medijima.

- v. Udruženja treba da osmisle i realizuju aktivnosti okupljanja članstva nacionalne manjine. Jedan od razloga opasnosti “gašenja” udruženja je što nema sistema okupljanja članstva kojim bi se jačale kulturne i tradicionalne vrijednosti svake nacionalne manjine. Uzrok pasivnosti članstva je u činjenici da veliki broj članova udruženja, posebno aktivnih članova, su starije životne dobi ne mogu podnijeti teret obaveza realizacije aktivnosti udruženja.
- vi. Udruženja treba da osmisle načine motivacije mlađih članova, ali i zajednice, da se uključe u rad udruženja i angažiraju na aktivnostima udruženja. Kvalitetnija finansijska podrška udruženjima bi kreirala pozitivnije okruženje za uključenje mladih u rad udruženja jer bi se mogle ponuditi aktivnosti animacije i sadržaji kojima se motiviraju okupljanja i rad u zajednici. Pripadnici nacionalnih manjina treba da aktivno promoviraju multikulturalni dijalog različitih etničkih i religijskih grupa realizacijom zajedničkih aktivnosti.
- vii. Udruženja trebaju uspostaviti efektniju komunikaciju sa medijima. Iskustva pokazuju da su mediji (posebno TV, novine i WEB portali) spremni da objave članke i vijesti o radu nacionalnih manjina, ali nacionalne manjine nemaju kvalitetnu ponudu vijesti jer aktivnosti realizuju povremeno, a pojedina udruženja izuzetno rijetko. Pored toga što se aktivnosti

rijetko realizuju, udruženja ne koriste mogućnosti pozivanja medija jer nemaju kapacitete i dovoljno iskustva u radu s medijima. Jedan broj udruženja izuzetno često i kvalitetno koristi medije za promociju svog djelovanja (Romi, Slovenci, Nijemci, Slovaci, Česi, Jevreji, Italijani).

- viii. Članovi udruženja nacionalnih manjina treba da aktivnije pristupe političkom angažovanju s prvenstvenim ciljem zaštite interesa nacionalnih manjina. Potrebno je preduzeti mjere kojima bi zastupnici nacionalnih manjina u općinskim vijećima i drugim državnim tijelima istinski zastupali interese pripadnika nacionalnih manjina. Dosadašnja iskustva pokazala su da izabrani zvaničnici koji su pripadnici nacionalnih manjina zastupaju uglavnom lične interese i interese partijskih linija koje su im omogućile pozicije odlučivanja ili vlasti. Aktivnijim političkim djelovanjem bi se ostvario dodatni pritisak na nadležne institucije da se promijeni Izborni zakon, Ustav BiH i da se realizuje presuda Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu u predmetu Sejdić i Finci i da nadležne institucije u BiH realiziraju preporuke date u rezolucijama Komiteta ministara, a posebno Rezolucija CM/ResCMN(2015)5, donesena u maju 2015.

- ix. Tijela koja zastupaju interese nacionalnih manjina (vijeća nacionalnih manjina, savezi nacionalnih manjina, Odbor za Rome, komisije i slično), na svim nivoima vlasti, od općina do državnih institucija, moraju izgraditi vlastite kapacitete kako bi se unaprijedila koordinacija s donosiocima odluka i unaprijedila saradnja s Institucijom ombudsmena, a sve s ciljem praćenja primjene zakona kojima se štite prava nacionalnih manjina.

Vijeće nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine

Parlamentarna skupština Bosne i
Hercegovine, Trg BiH br. 1

71000 Sarajevo

+ 387 33 28 60 49

+ 387 33 23 34 80

Sekretarijat: vijece.nac.manjina@parlament.ba

Predsjedavajući Vijeća: knezicek@bih.net.ba

Tekst je nastao na osnovu saznanja i prikupljenih informacija iz različitih zvaničnih i nezvaničnih izvora, tako da je moguća prisutnost greške u tekstu. Naglašavamo da niti jedna greška nije namjerna, a dokumentovnu informaciju koja eliminiše grešku u tekstu vrlo rado primaju svi autori publikacije.

Tekstovi su pisani jezikom kojim autori govore.

Korištenje informacija navedenih u ovoj publikaciji je dozvoljeno i poželjno.

Članovi Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine 1. HALIL BICAJ (Albanac), 2. DRAGAN MARKOVIĆ (Crnogorac) od 1.2.2014, 3. JOVANKA MANZALOVIĆ ŠALAKA (Čehinja), 4. JAKOB FINCI (Jevrej), 5. TIHOMIR KNEŽIČEK (Italijan), 6. EVA PAŠIĆ JUHAS (Mađarica), 7. VJEROČKA GAJIĆ (Slovakinja), 8. TODORKA JOVANOVIĆ (Makedonka), 9. VELIBOR KUVAC (Nijemac), 10. DEJAN PIOTROVSKI (Poljak), 11. HAKAN VARAN (Turčin), 12. SILVIJA VUJOVIĆ (Rumunjka), 13. MARIJA GRBIĆ (Slovenka), 14. ANDRIJA SVATOK (Ukrajinc), 15. MLADEN RADMILOVIĆ (Rus), 16. TIJANA VUČUREVIĆ (Rusinka), 17. NEDŽAD JUSIĆ (Rom).

DODATAK

UDRUŽENJA NACIONALNIH MANJINA U BIH juni 2015.

ALBANCI				
UDRUŽENJE GRAĐANA ZAJEDNICA ALBANACA U BOSNI I HERCEGOVINI SARAJEVO (ujedno "KLUB ALBANACA BAJRAM CURRI" SARAJEVO)	Sime Milutinovića 8 71000 Sarajevo	Muharrem Zejnullahu Xhemina	061 319 006	xhemina@yahoo.com
UDRUŽENJE GRAĐANA - UDRUŽENJE ALBANACA	Patriotske lige 12 71000 Sarajevo	???	???	???
UDRUŽENJE ALBANACA "DARDANIA" TUZLA	Slatina 9	Rizah Sokoli	061 728 102	rizahsokoli@gmail.com
UDRUŽENJE GRAĐANA "KLUB ALBANACA ADEM JASHARI" MOSTAR	???	Bardi Đonlešaj	063460792	???
CRNOGORCI				
UDRUŽENJE CRNOGORACA U HERCEGOVINI	Đurđevdanska 68, 89101 Trebinje	Neđeljko Tomašević	065 603 713 059 280 401	udruzenie.c.g@teol.net
UDRUŽENJE CRNOGORACA REPUBLIKE SRPSKE	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Dragoslav Medojević	065 912 640	dragoslavmedojevic@gmail.com udruzenjecgnjegos@yahoo.com
UDRUŽENJE CRNOGORACA „NJEGOŠ“ DOBOJ	Vidovdanska 3/I 74000 Doboј	Aleksandra Pejić	065 966 606	pejic.aleksandra@yahoo.ca njegosdoboj@gmail.com
UDRUŽENJE CRNOGORACA „LUČA“ GRADIŠKA	Majora Milana Tepića 5	Tonko Janković	065 518 389	luca.gradiska@gmail.com
ZAVIČAJNO UDRUŽENJE CRNOGORACA U HERCEGOVINI „PETAR PETROVIĆ NJEGOŠ“	Vožda Karađorđa 12 89101 Trebinje	Dragan Lučić	065 300 979 059 240 820	njegostrebinje@gmail.com
UDRUŽENJE CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE „LOVČEN“ BANJA LUKA	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Petar Martinović	051 461 068 065 527 078	lubicajanjetovic@gmail.com
DRUŠTVO CRNOGORACA "MONTENEGRO" MOSTAR	Ante Starčevića bb, 88000 Mostar	Zoran Bašić	6300 4937	montenegro.mostar@mail.com
ČESI				
UDRUŽENJE ČEHA GRADA BANJA LUKA „ČESKA BESEDA“ BANJA LUKA	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Marženka Andulajević	065 258 063	bosnahotel@yahoo.com
UDRUŽENJE ČEHA „ČESKA BESEDA“	Gertrude Štern 5 79101 Prijedor	Tomislav Blaha Pećani G-3	066 427 636 052 216 624	???
UDRUŽENJE ČEHA „ČESKA BESEDA“ MAČINO BRDO	Mačino Brdo bb 78430 Prnjavor	Emil Boček Zdenka Hajek	066 472 512 065 421 029	emilbocek5@gmail.com
UDRUŽENJE ČEHA „ČESKA BESEDA“ NOVA VES	Nova Ves b.b. 78420 Srbac	Vjekoslav Kratochvil	65 919 571	besedanovaves@gmail.com
UDRUŽENJE GRAĐANA ČEŠKOG PORIJEKLA „ČESKA BESEDA“ SARAJEVO	Envera Šehovića 8 71000 Sarajevo	Jovanka Manžalović Šalaka	061 504 408	ceska_beseda_sa@yahoo.com www.caskabesedasa.ba

ITALIJANI				
UDRUŽENJE ITALIJANA GRADA BANJA LUKA	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Radmila Maričić	065 568 697	maricicradmila@yahoo.com udruzenjeitalijana_bl@yahoo.it roverf@blic.net
UDRUŽENJE ITALIJANA ŠTIVOR - KLUB TRENTINI	Štivor bb 78430 Šibovska	Franjo Rover	065 750 743 051 684 985	
UDRUŽENJE GRAĐANA ITALIJANSKOG PORIJEKLA -	Zagrebačka 18 71000 Sarajevo	Bruno Palestra	061 22 34 07	brunopalestra@hotmail.com
UDRUŽENJE GRAĐANA ITALIJANSKOG PORIJEKLA "RINO ZANDONAI" TUZLA	Mitra Trifunovića Uče 135 75000 Tuzla	Tihomir Knežiček	062 335 930 035 320 571	knezicek@bih.net.ba
JEVREJI				
UDRUŽENJE JEVREJA BANJA LUKA - JEVREJSKI KULTURNI CENTAR „ARIE LIVNE“	Gavre Vučkovića 1 78000 Banja Luka	Jakov Danon	065 961 611 051 302 752	jobl@blic.net
JEVREJSKA OPŠTINA DOBOJ	Kralja Aleksandra 31 74000 Doboj	Dario Atijas	065 441 288	darioatijas@yahoo.com jodoboj1874@yahoo.com sararomanova47@gmail.com
JEVREJSKA-ŽIDOVSKA OPŠINA MOSTAR	Kralja Tomislava 11c, MOSTAR	Erna Cipra Danon	036 552 765 061 490 190	
JEVREJSKA OPŠTINA SARAJEVO	Hamdije Kreševljakov. 59	Elma Softić Kaunitz	033 229 666 062 332 696	elma@benevolencija.eu.org
JEVREJSKA OPŠTINA TUZLA	HOTEL Tuzla, Muharema Fizovića 15, 75000 Tuzla	Marina Rajner	035 369 609 061 185 369	marina.rajner@gmail.com
JEVREJSKA OPŠTINA ZENICA	Bulevar kralja Tvrtka 1 br.7c 72000 Zenica	Almira Montiljo	032 405 625	amontiljo4@gmail.com
MAĐARI				
HUM – MAĐARSKO UDRUŽENJE GRAĐANA SARAJEVO	Karpuzova 24, 71000 Sarajevo	Irma Muratović Eva Pašić-Juhas	061 222 763	irma_muratovic@yahoo.com evapj14@gmail.com
„MAGYAR SZO“ UDRUŽENJE MAĐARA R.SRPSKE BANJA LUKA	Cara Lazara 22, 78000 Banja Luka	Iren Milivojević Laslo Toth Bojnik	065 568 377 065 441 137	iren.m@blic.net magyarokbh@gmail.com
UDRUŽENJE MAĐARA BRČKO	Brčko Distrikt	???	065 214 914	???
MAKEDONCI				
KULTURNO DRUŠTVO MAKEDONACA „VARDAR“ BANJA LUKA (bivše Uduženje Makedonaca RS)	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Zoran Mitrovski Dimitrije Trifunovski	063 761 917 065 597 951	enamitrovski16@gmail.com dimitrije.trifunovski@gmail.com
UDRUŽENJE "MAKEDONAC VARDAR"	Ilička VIII/8 76000 Brčko	Todorka Jovanović	065 469 686	udr.makedonac.vardar.brcko@gmail.com
UDRUŽENJE GRAĐANA MAKEDONSKOG PORIJEKLA	Nerkeza Smajlagića 4, 71000 Sarajevo	Anton Tanevski	033 461 498	???
NIJEMCI				
AUSTRIJSKO-NJEMAČKA ZAJEDNICA	Mehmeda Spahe 6, 71000 SARAJEVO	Davor Ebner Velibor Kuvač	033 200 737, 033 618 661	anz.bosnien.herzegowina@gmail.com www.anz.ba
UDRUŽENJE NIJEMACA GRADA BANJA LUKA (neaktivno)	Cara Lazara 20, 78000 Banjaluka	Katarina Babić	051 458 422 065 656 377	katarinababic@yahoo.com

P O L J A C I				
UDRUŽENJE POLJAKA GRADA BANJA LUKA	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Danijel Kovč	065 963 863	danijel.kovc@gmail.com udruzenjepoljakabl@gmail.com
UDRUŽENJE POLJAKA „BOLESŁAWIEC“ PRNJAVOR	Bože Tatarevića 95 78430 Prnjavor	Tomislav Durtka Ivan Kanjski	065 866 783 066 331 016	upboleslawiec@gmail.com tomi@teol.net
UDRUŽENJE POLJAKA „MAK“ ĆELINOVAC GRADIŠKA	Župna kuća Čelinovac 78404 Turjak	Marija Buganik	065 678 889	udruzenje.mak@hotmail.com
UDRUŽENJE GRAĐANA POLJSKOG PORIJEKLA TUZLA	Armije BiH 2 75000 Tuzla	Izabela Sowinska-Andrić	061 284 102	isabelasowinska@gmail.com
POLJSKA KULTURNA UDRUGA MIESZKO I MOSTAR	Fra Didaka Buntića 142 88000 Mostar	Regina Trbonja	036/331-058	salveregina123@net.hr
UDRUŽENJE GRAĐANA POLJSKOG PORIJEKLA "POLSA "	Vrazova 1 71000 Sarajevo	Dejan Piotrovski	065 908 701	dejanpiotrovski@gmail.com
R O M I				
„VESELI BRIJEG“ UDRUŽENJE ROMA GRADA BANJA LUKA	Novaka Pivaševića 16	Bahrudin Ramić	065 670 645	udruzenjeromabanjaluka@gmail.com
„VESELI ROMI“ UDRUŽENJE ROMA PRIJEDOR	Rudnička bb 79101 Prijedor	Salešević Ramo	061 589 617	veseliromi@prijedor.com salesevic@blic.net
SAVEZ NVO ROMA REPUBLIKE SRPSKE	Vidovdanska bb, Uglovnica II, 78400 Gradiška	Saša Mašić	065 071 711 051 814 179	saveznvoromars@yahoo.com sasamasic@blic.net
UDRUŽENJE ŽENA ROMKINJA „ROMSKA MLADOST“	Vidovdanska bb, Uglovnica II, 78400	Sandra Mašić	065 064 190	romskamladost@yahoo.com
UŽ ROMKINJA „ROMANO TERNIPE“	Gavrila Principa 2, Gradiška	Sandra Mašić	051 813-782	romskamladost@yahoo.com
UDRUŽENJE ROMA OPŠTINE PRNJAVOR	Cara Dušana 29 78430 Prnjavor	Nenad Mirković	065 773 615	udruzenjeroma@hotmail.com
„SLOŽNA BRAĆA“ UDRUŽENJE ROMA BIJE LJINA	Baje Pivljanina 42	Muhamed Beganović	066 159 471	ur.sloznabraca@gmail.com
UDRUŽENJE ŽENA „ROMKINJA“ BIJE LJINA	Beogradska 38 Bijeljina	Begzada Jovanović	055 250-543 066 843-442	uzromkinja@hotmail.com www.romkinja.org
UDRUŽENJE ROMA GRADIŠKE	???	Mehmed Šarić	065 011 711	urgradiska@yahoo.com
UDRUŽENJE GRAĐANA „OTA HARIN“ BIJE LJINA	Beogradska 38 Bijeljina	Dragan Joković	65 931 984	ugotaharin@teol.net
„ROMSKA SUZA “ UDRUŽENJE ROMA SREBRENICA	Kazani bb (M. Tita bb) 75430 Srebrenica	Jasmina Hakić	061 392 289	ug.romskasuza@gmail.com info@romskasuza.org
UDRUŽENJE „ROMSKA DJEVOJKA-ROMANI ČEJ“ PRNJAVOR	Doline bb 78430 Prnjavor	Snježana Mirković	066 152 984	uromskadjevojka@hotmail.com msd1997@hotmail.com
ROMSKI INFORMATIVNI CENTAR GRADIŠKA	Cara Lazara bb,	Aleksandar Mašić	065 525 896	ric_gradiška@gmail.com
UDRUŽENJE „CRNI BISER“ MODRIČA I VUKOSAVLJE	Modrički lug bb, Modriča	Alija Ferhatović	065 024 437	???
UDRUŽENJE ROMA „EURO ROM“ - TUZLA	Bosne srebrenе bb SKPC Mejdan, Tuzla	Nedžad Jusić	035 228 884; 061 294 992;	eurorom_bh@yahoo.com

RESURSNI CENTAR TUZLA-ŽIVINICE	Ulica II br. 50, Živinice	Biberović Muradif	035 772 824 061 943 400	muradif.b@bih.net.ba
UG „SRETNI ROMI“ TUZLA	Zlatana Mešića 110, Tuzla	Osman Biberović	061 649 393	admirbiberovic@yahoo.com
UR „ROMANODROM“ ŽIVINICE	Ulica Stara pruga 97, Živinice	Muradif Biberović	035 772 186 061 943 400	muradif.b@bih.net.ba
UDRUŽENJE ROMA „DELEM	Zlatana Mešića 123, Tuzla	Zijad Jusić	061 638 374	delemdelem@gmail.com
NEVLADINA ORGANIZACIJA „ROMI“ ŽIVINICE	Đurđevik bb- Stara pruga, Živinice	Samed Osmanović	061 281 131	???
UDRUŽENJE ROMA „JAGODA“ ČELIĆ	Alije Izetbegovića 82, Čelić	Murat Čaluković	035 660 778 061 660 627	romicelic@bih.net.ba
UDRUŽENJE „ROMI ZA ROME“	???	Biberović	062 642 733	???
UDRUŽENJE ŽENA ROMKINJA „BOLJA BUDUĆNOST“	Meše Selimovića 85, Tuzla	Indira Bajramović	035 298 001	uzrb@b@yahoo.com www.bolja-buducnost.com.ba
UDRUŽENJE ROMA	Naselje Krojčiva do 248,	Husein	061 675 351	???
UG „NOVA ROMSKA NADA“ LUKAVAC	Prva ulica 12, Lukavac	Enes Mahić	035 556 636 061 964 542	nova_romska_nada@yahoo.com
UDRUŽENJE ROMA POLJICE	Poljice-Svatovac, Lukavac	Nazif Mujić	062 264 814	???
NVO „SA E ROMA“ TUZLA	Mirze Hadžimehmed. 14, Tuzla	Šaban Mujić	035 286 563	nvo.saeroma@gmail.com
CENTAR ZA OBRAZOVANJE, RAZVOJ I ZAPOSILJAVANJE	Bosne Srebrene bb Tuzla	Suljić Ramiz	035 228 884	???
UDRUŽENJE ROMA „VESELI ROMI“ TUZLA	Mitra Trifunovića Uče br. 108, Tuzla	Meho Ferhatović	061 012 692	???
UDRUŽENJE „BAHTALO ILO-SRETNO SRCE“ BANOVIĆI	Ul. Alije Izetbegovića 4, Banovići	Mehmed Mehić	035 874 086	???
UDRUŽENJE ROMA „ZABORAVLJENI ROMI“	Nevreča 193, Đurđevik	Muhamed Beganović	062 542 226 061 289 431	???
UDRUŽENJE ROMI BEZ GRANICE, ZAVIDOVIĆI	Dragovački put 47, Zavidovići	Redžo Seferović	032 877 002	???
UDRUŽENJE ROMKINJA CENTAR ZA MAJKE „NADA“ KAKANJ	Alije Izetbegovića bb, Kakanj	Zemina Vehabović	032 553 451 061 764 972	czmnadkaknj@hotmail.com
CENTAR ZA PODRŠKU ROMA „ROMALEN“ KAKANJ	V Divizije NOP-a 124, Kakanj	Mujo Fafulić	032 553 451 061 801 759	romalekakanj@yahoo.com
„ROMANO CENTRO“ ZENICA	Crkvice 28, Zenica	Salko Musić	032 407 353 062 149 347	Romskicentar@gmail.com
CENTAR ZA MAJKE „UTJEHA“ ZENICA	Crkvice 28, Zenica	Naima Musić	065 598 290	centarzamajkeutjeha@yahoo.com
UDRUŽENJE ROMA „SRCE ISTINE“ ZAVIDOVIĆI	Branilaca Grada, Zavidovići	Muhamed Tahirović	032 866 337 062 706 234	ur.srce_istine@hotmail.com
UDRUŽENJE ŽENA ROMKINJA ZAVIDOVIĆI	Pinkasa Bandta bb, Zavidovići	Nureta Bajrić	032 866 337 061 321 363	uzr.romkinja@gmail.com
UDRUŽENJE ROMA „AMARO	Križ br. 22, Visoko	Mujo Musić	062 503 010	mujomusic1@hotmail.com
UDRUŽENJE ROMA „ROMSKO	Salke Bešlagića 33, Breza	Sead Pašić	061 248 305	???
ROMANO SVIJET – ROMANO SVETO-KAKANJ	Željeznička bb, Kakanj	Danijel Bajramović	061 085 309	bajramovic.daniel@bih.net.ba
UDRUŽENJE ROMA OPĆINE KAKANJ	X Divizije NOP-a, Varda Kakanj	Idriz Ramić	032 558 632	???

UDRUŽENJE GRAĐANA OMLADINSKA ROMSKA INICIJATIVA „BUDI MI PRIJATELJ“ – VISOKO	Zanatski centar Sebilj I, 71300, Visoko	Melina Halilović	032 733 667	ugbudimiprijatelj@gmail.com www.budimiprijatelj.org
UDRUŽENJE KALI SARA - ROMSKI INFORMATIVNI CENTAR SARAJEVO	Dolina 2, Sarajevo	Sanela Bešić	061 379 327 033 265 885	kalisara.ric@gmail.com www.bhric.ba
UDRUŽENJE „NAŠA MLADOST – AMARO TERNIPE“ – SARAJEVO	Adema Buće 286, Sarajevo	Mite Hasim	066 512 138	???
UDRUŽENJE GRAĐANA ROMA „NAŠA BUDUĆNOST“ SARAJEVO	Hamdije Kreševljakovića 30, Sarajevo	Bajro Dedanović	061 546 801	???
UG „SAVEZ UDRUŽENJE ROMA“ – SARAJEVO	Adema Buće 368, Sarajevo	Bajro Beganović	061 546 801	???
UG MUZIČKI KULTURINI CENTAR „JAGAKO ROMANO ILO“- SARAJEVO	Reisa Fehima Spahe 122, Sarajevo	Zaim Beganović	061 863 103	???
UG „SARAJEVSKI ROMI“ – SARAJEVO	Safeta Hadžića 34, Sarajevo	Muhamed Hasanović	061 274 883	sarajvskiromi@hotmail.com
UDRUŽENJE „ROMSKA OMLADINSKA ASOCIJACIJA ROMAS“ – SARAJEVO	Salke Lagumdžije 1, Sarajevo	Dragiša Radić	033 664 377 062 141 444	romas_sa@yahoo.com
UDRUŽENJE „ŽIVOT ROMA“ – SARAJEVO	Dr. Fetaha Bećirbegovića 39, Sarajevo	Muharem Tahirović	033 664 377	zivotroma@nct.hr
UDRUŽENJE „PROSPERITET ROMA“ SARAJEVO	Avde Jabučice 52, Sarajevo	Ramiz Sejdić	033 664 377	prosperitetroma@gmail.com
„ROMI I PRIJATELJI“ ILIJAŠ, SARAJEVO	Ivana Franje Jukića 2, Ilijaš	Raif Alimanović	061 246 124	raifalimanovic@hotmail.com
UDRUŽENJE ROMA „ROMSKA PRAVDA“DONJI VAKUF	770 Slavne brdske brigade, Donji Vakuf	Safet Muheljić	062 827 439	???
UDRUŽENJE GRAĐANA „BAHTALE ROMA“ TURBE TRAVNIK	Bešlije bb, Travnik	Rizvan Seferović	030 530 380 062 684 984	seferovicrizvan@yahoo.com
UDRUŽENJE GRAĐANA CENTAR MAJKE "NARCIS" DONJI VAKUF	770 Slavna brdska brigada b.b. Donji Vakuf	Sutka Muheljić	061 906 680	centar.za.majke.narcis.dv@gmail.com
UG „JAČANJE – ZURALIPE“ VITEZ	Sofa bb, Vitez	Sabahudin Tahirović	030 717 163 063 856 244	???
UG CENTAR ZA MAJKE „PALMA“ VITEZ	Ul. Hrvatske maldeži, Vitez	Hatka Osmanović	030 710 534	centarzamajkepalma@yahoo.com
UDRUŽENJE "MLADI ROMI" VITEZ	Ul. Hrvatske mladeži 69	Aldina Fafulović	063 958 697	aldinafafulovic@hotmail.com
UDRUŽENJE ROMA „ROMI NA DJELU“ BRČKO DISTRIKT	???	Jadranko Đurić	066 624 916	???
UDRUŽENJE ROMSKE ZAJEDNICE „ROM“ BIHAĆ	Grubeška bb, Bihać	Sead Džemali	037 223 260	dragicabinkovic@yahoo.com
Vjerovatnoća je da u BiH ima još udruženja Roma koja nisu navedena u listi udruženja.				
RUMUNI				
NEMA UDRUŽENJA				
RUSI				
ETNOGRAFSKO UDRUŽENJE RUSKE I RUSINSKE NACIONALNE MANJINE "EURRUNM" SARAJEVO	Kalemova 30 71000 Sarajevo	Mladen Radmilović	061 171 262	mladened@gnet.ba
RUSINI				
NEMA UDRUŽENJA				

SLOVACI				
UDRUŽENJE SLOVAKA GRADA BANJA LUKA	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Žanet Stajčić	065 928 928	star-com@inecco.net j.stajcic@star-com.ba
UDRUŽENJE SLOVAKA SEMBERIJE	Kosovke djevojke 8 76300 Bijeljina	Vjeročka Gajić Janko Šimon	065 241 148 055 240 377	jankobn@teol.net jurajjanosik@teol.net
SLOVENC I				
UDRUŽENJE SLOVENACA RS „TRIGLAV“ BANJA LUKA	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Marija Grbić	065 511 632 051 461 068	drustvoslovenaca.triglav.bl@teol.net marija.grbic1@gmail.com www.udruzenjetriglav.com
UDRUŽENJE SLOVENACA „LIPA“ PRIJEDOR	Srpskih velikana 40 79101 Prijedor	Alenka Uduć	065 580 147 052 232 928	slovinci@poen.net uduc.alenka@gmail.com
UDRUŽENJE SLOVENACA regije DOBOJ-TEŠLIĆ „PREŽIHOV VORANC“	Ul. Kralja Dragutina broj 2 74000 Doboj	Lučiano Kaluža	065 657 865	kaluzal@gmail.com p.voranc@gmail.com
SLOVENAČKO DRUŠTVO » SD CANKAR« SARAJEVO	Radnička bb 71000 Sarajevo	Barbara Pribožić Leka	033 226915	skdcankar@gmail.com www.skdcankar.ba
UDRUŽENJE GRAĐANA SLOVENAČKOG PORIJEKLA	Alije Izetbegovića broj 5, 75000 Tuzla	Dragica Tešić	061 146718 035 280664	dragicatesic@yahoo.com
UDRUŽENJE GRAĐANA SLOVENSKOG PORIJEKLA	Prve zenicke brigade 1d, 72000 Zenica	Dragan Gačnik	061 456 009	dragan.gacnik@gmail.com
UDRUŽENJE SLOVENACA BREZA	Salke Bešlagića broj 29, 71336 Breza	Alojz Vrhovnik	032 785003	ivanabartula@yahoo.com
SLOVENAČKO UDRUŽENJE GRAĐANA KAKANJ „JOŽEF ŠPRINGER“	Rudi Čajevac lamela A, 72240 Kakanj	Davorka Drijenčić	062 382 346 032 554 424	slovinci.kakani@yahoo.com davorkadrijencic@yahoo.co
UDRUŽENJE SLOVENACA VITEZ	Nema sjedišta 72250 Vitez	Alen Debeljak	061 455 324	alen525e@yahoo.com
UDRUŽENJE SLOVENACA SREDNJE BOSNE SARAJEVO (neaktivno udruženje)	Odošašina broj 5, 71000 Sarajevo	Ranije Aleksander Novak	061 274 494 033 225755	Ivan.brlek@yahoo.com
TURCI				
UDRUŽENJE TURAKA U BIH	Kralja Tvrtka 2 71000 Sarajevo	Hakan Varan	061 137 700 033 210 177	utnmbih@gmail.com
UKRAJINCI				
KPUU „TARAS ŠEVČENKO“ BANJA LUKA	Bana Milosavljevića 18 78000 Banja Luka	Vasilj Pristaš	065 972 340 051 304 003	taras-bl@teol.net
„UKRAJINSKA MATICA“ BANJA LUKA	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Evgenij Pavlešen	051 308 894	ukrajinskamatica@gmail.com
„KRUTO“ BANJA LUKA	Cara Lazara 22	Miroslav Bobrek	051 304 003	???
„KOZAK“ UDRUŽENJE UKRAJINACA LAKTAŠI	Devetina 78250 Laktaši	Ivan Prihoda	065 581 474	kozak.laktasi@gmail.com

UKPD „TARAS ŠEVČENKO“ PRNJAVOR	Pr. Matije Nenadovića 1 78430 Prnjavor	Štefka Borodenko	065 043 560	stefka57@teol.net
UKRAJINSKO UDRUŽENJE „KOZAK“ TRNOPOLJE	Trnopolje bb Kod ukrajinske crkve	Štefan Stahnek	065 470 995	ukrajinskoudruzenjekozak@gmail.com
KPUU „ČERVONA KALENA“	78434 Naseobina Lišnja	Perica Precep	065 916 676	perica78@live.com
UDRUŽENJE UKRAJINACA „VERHOVENA“ GRADIŠKA	Cerovljani 45 78401 Gradiška	Daniela Vlaisavljević	065 727 828	danielalescen82@gmail.com
KPD „IVAN FRANKO“ HRVAČANI	Grkokatolička parohija Devetina Hrvaćani, Dabrac 78436 Hrvaćani	Miroslav Š. Bobrek Evgenije Korceba	065 545 900 065 972 376	???
OSTALA UDRUŽENJA I SAVEZI				
SAVEZ NACIONALNIH MANJINA REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Franjo Rover Maja Kremenović	065 750 743 065 365 080	roverf@blic.net snmrs@teol.net
SAVEZ NACIONALNIH MANJINA OPŠTINE PRNJAVOR	Trg Srpskih boraca bb 78430 Prnjavor	Franjo Rover	065 750 743	snmoprnjavor@gmail.com
SAVEZ NACIONALNIH MANJINA REGIJE DOBOJ	Miloša Obilića 1	Dragan Marković	065 331 100	manjineregijedo@gmail.com
SAVEZ SLOVENSКИH DRUŠTAVA U BIH „EVROPA SAD“	Cara Lazara 22 78000 Banja Luka	Darko Mijatović	051 461 068	evropazdaj@gmail.com
KOORDINACIONI SAVEZ UKRAJINSКИH UDRUŽENJA I	???	Miroslav Bobrek	???	???
SAVEZ NVO ROMA REPUBLIKE SRPSKE	Vidovdanska bb - Uglovnica II 78000 Banja Luka	???	???	???
UDRUŽENJE NACIONALNIH MANJINA ISTOČNE	Vojvode S. Stepanovića 5, 89101 Trebinje	Dušan Minov	065 705 361	???
SAVJET CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE	Kralja Tvrtka 2/I 71000 Sarajevo	Hidajeta Redžić	061 234 953 033 443 549	vcgnmbih@outlook.com
UDRUŽENJE GRAĐANA PORIJEKLOM	Ul. Nova br. 2 71000 Sarajevo	Ramiz Dreković	???	udruzeniesandzak@bih.net.ba

NACIONALNE MANJINE U BOSNI I HERCEGOVINI

Izvještaj Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine o položaju nacionalnih manjina 2010.-2015.

Izdavač:

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
Vijeće nacionalnih manjina BiH

Glavni i odgovorni urednik:

Tihomir Knežiček

Autori izvještaja:

Halil Bicaj, Dragan Marković, Jovanka Manžalović Šalaka, Jakob Finci, Tihomir Knežiček, Eva Pašić Juhas, Vjeročka Gajić, Todorka Jovanović, Velibor Kuvač, Dejan Piotrovski, Nedžad Jusić, Hakan Varan, Silvija Vujović, Marija Grbić, Andrija Svatok, Mladen Radmilović, Tijana Vučurević

Štampa:

Grafički studio SONIC Sarajevo

Tiraž:

900

Sarajevo, juli 2015.

NACIONALNE MANJINE U BOSNI I HERCEGOVINI

Izvještaj Vijeća nacionalnih manjina
Bosne i Hercegovine o položaju
nacionalnih manjina
2010.–2015.